

Ville Kujanpää

JALKAPALLOHULIGANISMI

– Ilmiön selitykset ja näkyminen mediassa

Jyväskylän yliopisto
Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta
Liikuntatieteiden laitos
Liikuntasosiologian
pro gradu –tutkielma
14.10.2006

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikuntatieteiden laitos / Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

KUJANPÄÄ, VILLE: Jalkapallohuliganismi – Ilmiön kuvaus ja
näkyminen mediassa

Pro gradu -tutkielma, 100 s.

Liikuntasosiologia

2006

Jalkapalloasema maailman suosituimpia urheilulajina on tuonut sen yhteyteen myös ikäviä lieveilmiöitä. Tunnetuin näistä ilmiöistä on jalkapallohuliganismi. Tällä tarkoitetaan häiriökäyttäytymistä jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Jalkapallohuliganismi alkoi yleistyä etenkin Englannissa 1960-luvulla ja ilmiötä onkin pääasiassa pidetty englantilaisten ongelmana.

Jokainen meistä joutuu päivittäin kosketuksiin erilaisten medioiden kanssa. Suurin osa vastaanottamastamme informaatiosta tulee median kautta, vaikka emme sitä välttämättä aina tiedostakaan. Voimmeko sokeasti luottaa kaikkeen siihen, mitä media meille kertoo? Media kiinnostui jalkapallohuliganismista, kun se huomasi, että ilmiö täyttää myyvän uutisjutun kriteerit.

Tutkielma tarkastelee ensinnäkin jalkapallohuliganismia ilmiönä. Tavoitteena on valaista sitä, mikä saa ihmiset käyttäytymään väkivaltaisesti jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Toiseksi tutkielma tarkastelee tapaa, millä media on raportoinut jalkapallohuliganismista. Hakeeko media selitystä ilmiölle vai onko tavoitteena ainoastaan mahdollisimman sensaatiomaisten juttujen tekeminen?

Tutkimusmenetelmä oli laadullinen. Molempia tutkimuskysymyksiä lähestyttiin olemassa olevan tutkimustiedon avulla, jota varsinkin englanninkielisessä kirjallisuudessa löytyy todella runsaasti.

Jalkapallohuliganismia on pyritty selittämään useiden erilaisten teorioiden avulla. Monet näistä teorioista ovat kyseenalaisia, useat jopa heikkoja. Valitsin tarkemman selvityksen kohteeksi neljä ehkä eniten keskustelua herättänyttä teoriaa, jotka ovat työväenluokkaselitys, epäjärjestyksen säännöt, kollektiivinen käyttäytyminen sekä organisoitu jalkapallohuliganismi.

Mediaa pidetään osallisena jalkapallohuliganismin leviämisessä. Ei voida sanoa, että media olisi luonut ongelmaa, mutta se liioittelee suuresti raportoidessaan ilmiöstä. Vaikuttaakin siltä, että median ainoana tavoitteena on parantaa myyntiä ilmiön kustannuksella.

Asiasanat: jalkapallo, jalkapallohuliganismi, fani, media, lehdistö

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
Department of Sport Sciences / Faculty of Sport and Health Sciences

KUJANPÄÄ, VILLE: Football hooliganism – The description of the
phenomenon and visibility in the media

Master's thesis, 100 pages
Sport Sociology
2006

Football's position as the most popular sport in the world has produced unwanted byproducts. The most well-known of these is football hooliganism. It refers to disturbing behavior in the context of a football match. Football hooliganism started to spread especially in England in the 1960s and the phenomenon is mainly considered as a problem peculiar to football in England.

Every one of us is in contact with different medias every day. Most of the information we receive comes from media, even though we might not always realize that. Can we blindly trust all the information media gives us? Media took interest in football hooliganism when it noticed that the phenomenon filled every criteria of profitable news.

This research firstly examines football hooliganism as a phenomenon. The objective is to enlighten what makes people act violently in the context of football matches. Secondly this research examines the way how the media has reported football hooliganism. Do the media search for an explanation to the phenomenon or is the only goal to make as sensational reports as possible?

The method of the research was qualitative. Both research questions were approached with existing research knowledge, which especially in English literature can be found in great amounts.

There is a variety of different theories that try to explain the phenomenon. Many of these theories are questionable, some even poor. I chose four theories which I examined more thoroughly: working class explanation, rules of disorder, collective behavior and organized football hooliganism.

Media is considered to have part in the escalation process of football hooliganism. You cannot say that media has created the problem but it exaggerates greatly when reporting football hooliganism. It seems that the only goal is to improve sales at the expense of the phenomenon.

Key words: football, football hooliganism, fan, media, press

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	6
1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS.....	10
1.1 Alkusysäys Suomi-Englanti ottelusta	10
1.2 Tutkimustehtävät, -menetelmät ja aineisto	12
2 FANI VAI HULIGAANI?	16
2.1 Fani ja fanius	16
2.2 Huligaani ja huliganismi	18
3 USKONTONA JALKAPALLO.....	22
4 KATSOMOVÄKIVALLASTA JALKAPALLOHULIGANISMIKSI.....	28
4.1 Esimerkitapauksina Heysel ja Hillsborough	31
4.1.1 Heysel	31
4.1.2 Hillsborough.....	34
4.2 Hillsboroughin merkitys	36
5 JALKAPALLOHULIGANISMIN SYYT.....	38
5.1 Työväenluokkaselitys	39
5.2 Epäjärjestyksen säännöt	43
5.3 Kollektiivinen käyttäytyminen	47
5.3.2 Konvergenssiteoria	50
5.3.3 Sisäisen normiston teoria	50
5.3.4 Arvonlisäysteoria	51
5.4 Organisoitu jalkapallohuliganismi	53
5.5 Onko jalkapallohuliganismille selitystä?	56

6 EI VAIN ENGLANTILAINEN TAUTI	59
6.1 Italian <i>ultras</i>	61
6.2 Hollannin <i>sides</i>	62
6.3 Argentiinan <i>hinchas</i> ja <i>barras bravas</i>	64
6.4 Jalkapallohuliganismia Suomessa?	66
7 MEDIA VALLAN KAHVASSA	70
7.1 Kysymys vallasta ja vastuusta	70
7.2 Laatujournalismia vai sensaatiojournalismia?	71
7.3 Sensaatiohakuisesti ja nopeasti	72
7.4 Lööppi kertoo päivän sanan	74
7.5 Jymy uutisesta liioittelun noidankehään	75
8 JALKAPALLOHULIGANISMI MEDIASSA	77
8.1 Jalkapallohuliganismi valtaa median	77
8.2 ”Raakalaiset! Eläimet!”	81
8.3 Media osallisena jalkapallohuliganismin leviämiseen?	82
POHDINTA	84
LÄHTEET	90

JOHDANTO

Helsingin Olympiastadionilla pelattiin 11.10.2000 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen karsintaottelu Suomi-Englanti. Ennen ottelua lehtien otsikoissa kerrottiin ihmisille, että englantilaiset jalkapallohuligaanit saapuvat Suomeen. Ilta-Sanomat otsikoi 7.10.2000 "Brittihuligaanit tulossa Suomeen". Kuvituksena jutussa oli tappelevia faneja sekä puukotuksen uhri, jolle annettiin tekohengitystä. Turun Sanomat puolestaan kertoi 8.10.2000 isolla otsikolla, että "Huligaanit tulevat". Tässä jutussa kuvituksena oli hyvin varustautunut mellakkapoliisi. Jutussa kerrottiin lisäksi, että "Stadion on valmis brittien vyöryyn". Median mukaan Englannista Suomeen saapuneet kannattajat eivät siis olleet tavallisia penkkiurheilijoita eivätkä jalkapallofaneja, vaan heidät leimattiin suoraan enempää asiaa selvittelemättä jalkapallohuligaaneiksi. Ottelun turvatoimet olivat suomalaisen mittapuun mukaan massiiviset. Suomalaisten ja englantilaisten katsojien väliset kontaktit pyrittiin estämään kaikilla mahdollisilla keinoilla sekä ennen peliä että sen jälkeen. Englantilaisfanit tuotiin stadionille kuin karjalauma katetun katoksen läpi siten, ettei suomalaisiin jalkapallofaneihin saatu edes katsekontaktia. Pelin jälkeen englantilaisfaneja istutettiin pitkään katsomossa, jotta kaikki suomalaiset saatiin ulos stadionilta ennen heitä. Mitään vakavia järjestyshäiriöitä ei kuitenkaan ilmennyt itse pelin aikana eikä sen jälkeenkään. Yhtään ruumista ei "huligaanien" käynnin jäljiltä jäänyt eikä järjestyshäiriöitäkään ollut normaalia Helsingin iltaa enempää. Peliä seuranneena päivänä (12.10) Iltalehti otsikoi, että "Pelätyt brittihuligaanit kuin kesyjä lampaita". Saman päivän Aamulehden mukaan "Brittifanit käyttäytyivät Helsingissä lähes mallikelpoisesti". Johtuiko tämä onnistuneista turvatoimista? Onnistuivatko järjestysmiehet ja poliisit estämään tulossa olleen verilöylyn? Vai oliko syynä yksinkertaisesti se, että

ihmisillä ei oikeasti ollut sen suurempaa vaaraa joutua pahoinpitelyn tai raa'an surman uhriksi kuin normaalilla iltakävelyllä.

Jalkapallohuliganismi on globaali ilmiö. Todisteita ilmiöstä on joka puolelta maailmaa. Silti tätä ilmiötä on pidetty ja jossain määrin pidetään yhä edelleen erityisesti englantilaiseen jalkapalloon liittyvänä ongelmana. Mikäli Suomessa satunnaiselta ohikulkijalta kysyttäisiin, mitä hänelle ensimmäiseksi tulee mieleen sanasta jalkapallohuliganismi, vastaus suurella todennäköisyydellä liittyisi juuri englantilaiseen jalkapalloon. Tämä ennakoasenne näkyi hyvin myös lehtien etukäteiskirjoituksissa ennen Suomi-Englanti ottelua. Samanlaisia varoituksia jalkapallohuliganismista ei ole lehdissä ollut silloin kun Suomi on pelannut maaotteluita muita suuria jalkapallomaita, kuten esimerkiksi Hollantia, Saksaa tai Portugalia, vastaan. Totta on se, että jalkapallohuliganismi on tullut suomalaisten ja muutenkin suuren yleisön tietoisuuteen juuri englantilaisten jalkapallohuligaanien kautta. Brysselin Heysel-stadionilla pelattiin 29.5.1985 jalkapallon Euroopan Cupin loppuottelu englantilaisen Liverpoolin ja italialaisen Juventuksen välillä. Ennen ottelun alkua Liverpoolin fanit yrittivät hyökätä viereisessä katsomonosassa olleiden Juventuksen fanien kimppuun ja seuranneessa paniikissa sai surmansa 39 ihmistä. Tämän voidaan sanoa olevan päivä, jolloin jalkapallohuligaanit riehuivat itsensä maailmankartalle. Itse ilmiö on kuitenkin lähes yhtä vanha kuin itse peli. Todisteita jalkapallohuliganismiksi luokiteltavasta toiminnasta on jo 1800-luvun puolelta. Mitä tekijöitä jalkapallohuliganismin taustalta löytyy? Mikä saa ihmiset riehumaan jalkapallo-ottelujen yhteydessä? Näihin kysymyksiin etsin tässä tutkimuksessa vastauksia.

Jalkapallohuliganismi on ilmiö, mistä suurin osa ihmisistä on varmasti kuullut. Toinen asia on se, mitä ihmiset oikeasti tästä ilmiöstä tietävät. Lähes poikkeuksetta ihmiset saavat tietonsa ilmiöistä, kuten jalkapallohuliganismi, erilaisten medioiden kautta. Olennaista onkin tapa, millä media asiaa käsittelee,

sillä ihmiset saavat mielikuvansa ilmiöstä suuresti sen välityksellä. Harva meistä on kuitenkaan loppujen lopuksi päässyt paikan päällä todistamaan, mistä huliganismitapaukset saavat alkunsa ja miten huligaanit toimivat. Tämän voidaan sanoa pitävän paikkansa erityisesti Suomessa, jossa varsinaisia jalkapallohuliganismitapauksia ei ole esiintynyt. Voidaankin sanoa, että suomalaiset ovat saaneet kaiken tietonsa jalkapallohuliganismista median kautta. Nykyaikana ihmisten tiedonsaanti tapahtuu pääasiallisesti juuri mediavälitteisesti. Emme usein tule ajatelleeksikaan, että suurin osa vastaanottamastamme informaatiosta tulee erilaisten medioiden, lähinnä television, lehdistön ja koko ajan osuuttaan kasvattavan internetin välityksellä. Medialla tarkoitan tässä tutkimuksessa tiedotusvälineitä yleisesti, mutta pääasiallisena mediana käsittelen lehdistöä.

Jalkapallohuliganismia on käsitelty mediassa todella paljon ja yleensä näkyvin otsikoin. Kuinka merkittävä uhka jalkapallohuliganismi todellisuudessa on ihmisille, jotka hakeutuvat jalkapallostadioneille katsojan roolissa? Aiemmin mainitsemani karsintaottelun turvatoimien ja niiden ympärillä pyörineen kohun perusteella voisi päätellä katsojien olevan suuressa vaarassa jopa omassa lintukodossamme Suomessa. Pyrkimyksenäni ei ole todistaa, että jalkapallohuliganismi ei loisi minkään näköistä uhkaa, vaan se, että tätä uhkaa on ylimitoitettu huomattavasti varsinkin median toimesta. Tämän tutkielman kohdejoukoksi voisikin katsoa ainakin ne henkilöt, jotka mielellään käyvät jalkapallokatsomoissa otteluita seuraamassa ja yleisesti kaikki ne ihmiset, jotka ovat kiinnostuneita jalkapallosta lajina ja siihen liittyvistä lieveilmiöistä.

Tutkimukseni ensimmäisessä luvussa esittelen opinnäytetyöni taustaa sekä tutkimustehtävät, käyttämäni tutkimusmenetelmät ja aineiston. Toisessa luvussa määrittelen käsitteet fani/fanius ja huligaani/huliganismi. Tämän jälkeen kerron lyhyesti jalkapallon globaalisesta merkityksestä. Neljännessä

luvussa osoitan, että katsomoväkivaltaisuus on hyvin vanha ilmiö. Jalkapallohuliganismi on vain nykypäivän väkivaltaisuuden muoto. Käsittelen myös jonkin verran jalkapallohuliganismin historiaa ja kehitystä. Esittelen lisäksi kaksi kenties tunnetuinta jalkapallohuliganismitapausta. Viidennessä luvussa valaisen jalkapallohuliganismia ilmiönä. Jäljitän vastauksia ilmiölle olemassa olevan tutkimustiedon avulla. Esitän neljä mahdollista selitystä sille, mistä jalkapallohuliganismi saa alkunsa ja mitä tekijöitä huligaanien toiminnan taustalla on. Seuraavassa luvussa todistan, että jalkapallohuliganismia esiintyy muuallakin kuin Englannissa ja muissakin lajeissa kuin jalkapallossa. Esittelen kolmen maan jalkapallohuliganismia esimerkin omaisesti. Lopuksi pohdin onko mahdollista, että jalkapallohuliganismi joskus rantautuisi Suomeen. Seitsemännessä luvussa siirryn tarkastelemaan mediaa yleisesti. Millaisin perustein media tekee juttuja ja millaiset jutut myyvät parhaiten? Viimeisessä luvussa käsittelen sitä, millä tavalla media on Englannissa raportoinut jalkapallohuliganismitapauksista.

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS

1.1 Alkusysäys Suomi-Englanti ottelusta

Oma jalkapallourani alkoi 8-vuotiaana Turussa, kun äitini raahasi minut väkisin Hannunniitun nappulajoukkueen harjoituksiin ja sanoi valmentajalle, että Ville tulee mukaan joukkueeseen. Itse olisin halunnut pelata jääkiekkoa, mutta se oli äitini mukaan liian vaarallista. Myöhemmin olen ollut äidilleni todella kiitollinen siitä, että hän raahasi minut juuri jalkapallokentälle. Juniorien sarjoissa pelasin useita vuosia Suomen mestaruustasolla Turun Palloseuran sekä FC Interin väreissä ja aikuisten sarjoissa korkeimmillaan II-divisioonassa Naantalin VG-62:ssa. Pahojen polvivammojen vuoksi jouduin lopettamaan ”tosissaan” pelaamisen jo suhteellisen nuorella iällä eli 23-vuotiaana. Parin vuoden pelaamattomuuden jälkeen veri veti kuitenkin takaisin kentille. Viime vuodet olenkin taas potkinut palloa kahdessa eri joukkueessa lähinnä aladivarisarjoissa ja puulaakisarjoissa. Pelaamisen lisäksi olen seurannut tarkasti suomalaista ja kansainvälistä jalkapalloa koko ikäni, joten kiinnostus lajia kohtaan on peräisin jo lapsuudestani. Jalkapallo on aina ollut erittäin tärkeä osa elämäni. Seuraan kaikkea kirjoittelua ja uutisointia lajista, joten olen pakostakin törmännyt myös jalkapallohuliganismiin jo ennen kuin aloin kiinnostua aiheesta tutkimusmielessä.

Valitsin tutkimusaiheekseni jalkapallohuliganismin ja sen käsittelyn mediassa monestakin syystä. Ensinnäkin kyseistä aihetta on käsitelty varsinkin brittiläisessä mediassa todella paljon siitä lähtien, kun termi jalkapallohuliganismi otettiin käyttöön Englannissa 1960-luvulla. Myös Suomen mediassa jalkapallohuliganismi on saanut melko paljon tilaa erityisesti vakavimpien tapausten jälkeen. Toiseksi oman olettamukseni mukaan ihmiset

eivät tiedä tarpeeksi tosiasioita jalkapallohuliganismiksi kutsutusta ilmiöstä, jotta voisivat muodostaa oman mielipiteensä siitä. Monien mielipide ilmiöstä on pitkälle se, minkä media on heidän päähänsä iskostanut. Kiinnostukseni median tapaan käsitellä asioita on herännyt lähinnä omien journalistiikan opintojeni kautta. Lisäksi olen usein miettinyt iltapäivälehtien lööppejä katsellessani, että millä perusteella ne on tehty ja millaiset jutut myyvät parhaiten.

Päädyin kyseiseen aiheeseen myös sen vuoksi, että ilmiötä on Suomessa tutkittu melko vähän. Aiheeseen liittyen on tehty muutama pro gradu –tutkielma ja kirjoitettu muutama artikkeli. Yhtään suurempaa tutkimusta ilmiöstä ei ole Suomessa tehty. Sen sijaan englanninkielisessä kirjallisuudessa teoksia jalkapallohuliganismista on hyllymetreittäin aina runsaudenpulaksi asti. Syynä tähän on luultavasti se, että Suomessa ei toistaiseksi varsinaisia jalkapallohuliganismitapauksia ole vielä esiintynyt. Tulevaisuudessa tämäkin asia voi olla toisin, mikäli jalkapallo saavuttaa maassamme samanlaisen aseman, joka sillä on jo pitkään ollut useimmissa muissa Euroopan maissa ja myös sen ulkopuolella, eritoten Etelä-Amerikassa.

Idea tähän aiheeseen itse tutkimusmielessä syntyi jo johdannossa mainitsemani jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen karsintaottelun Suomi-Englanti yhteydessä. Luettuani lehdistä ennakkokirjoituksia ottelusta ja nähtyäni miten brittifaneja kohdeltiin ennen peliä, heräsi mielenkiintoni ilmiöön nimeltä jalkapallohuliganismi. Omat tietoni tästä ilmiöstä olivat tuolloin suhteellisen vähäiset. Tunnetuimmista tapauksista kuten Heyselin tragediasta ja Hillsboroughin katsomo-onnettomuudesta olin toki kuullut ja varmasti jonkun jutunkin lukenut. Halusin selvittää syvemmin kyseistä ilmiötä ja syitä, joita sen taustalta löytyy. Kaiketi halusin myös poistaa joitakin ilmiöön liittyviä myyttejä, jotka kenties olivat iskostuneet omaan alitajuntaanikin lähinnä median antamien viestien kautta. Keväällä 2001 suoritin tiedonhankintamenetelmien

kurssin, jossa aloitin jalkapallohuliganismiaiheen työstämisen. Tätä tutkimusaihetta olenkin sitten kantanut mukani koko opiskeluaikani. Vuoden 2001 syksyllä oli vuorossa liikunnan sosiaalitieteiden tutkimusmetodiikan kurssi ja lukuvuonna 2002–2003 tein kandidaatintutkielmani jalkapallohuliganismista. Tätä taustaa vasten luonnollinen jatkumo oli myös pro gradu –tutkielman tekeminen samasta aiheesta. Gradun työstäminen alkoi varsinaisesti keväällä 2005.

1.2 Tutkimustehtävät, -menetelmät ja aineisto

Tutkielmani päätavoitteena on kuvata jalkapallohuliganismia mahdollisimman laajasti sekä sosiologisesta että historiallisesta näkökulmasta. Toisena tavoitteena on tarkastella, millä tavalla media käsittelee jalkapallohuliganismia.

Tämän tutkielman varsinaiset tutkimustehtävät ovat:

1 Jalkapallohuliganismi-ilmiön ja sen taustalla olevien syiden mahdollisimman laaja kuvaus. Mistä jalkapallohuliganismi saa alkunsa? Mikä saa ihmisjoukot käyttäytymään jalkapallo-ottelun yhteydessä väkivaltaisesti?

Tähän kysymykseen haen vastauksia olemassa olevan tutkimustiedon avulla. Tuomen & Sarajärven (2002) mukaan myös kirjallisuuskatsaus voi olla itsessään tutkimus. Sitä voidaan nimittää systemaattiseksi kirjallisuuskatsaukseksi. Se on toisen asteen tutkimusta eli tutkimustiedon tutkimusta ja sitä pidetään hyvänä välineenä tietojen syventämisessä asioista, joista on jo valmista tutkittua tietoa ja tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 120) Maailmalla ja varsinkin Englannissa on jalkapallohuliganismista kirjoitettu valtavasti tutkimuksia. Käytän useita eri yksittäisten tutkijoiden ja tutkijaryhmien tuotoksia jalkapallohuliganismista etsiessäni vastausta ilmiön olemassa oloon. Tutkielmani kannalta

merkittävimpiä teoksina voi mainita Eric Dunningin, Patrick Murphyn & John Williamsin (1988) *The Roots of Football Hooliganism* ja Richard Giulianottin, Norman Bonneyin & Mike Hepworthin (toim.) (1994) *Football, Violence and Social Identity*. Tietyissä vaiheissa kirjallisuutta läpi käydessä huomattiin, että kirjoitukset alkoivat toistaa itseään, eikä tutkielman kannalta enää löytynyt uutta tietoa. Eskolan & Suorannan (1998) mukaan tässä vaiheessa on saavutettu niin sanottu saturaatiopiste eli aineiston kylläntyminen. Tämä tarkoittaa, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin tutkimuksen kannalta oleelliset asiat (Eskola & Suoranta 1998, 62–63)

Jalkapallohuliganismia on tutkittu varsinkin Englannissa 1970-luvun alusta asti. Silti kukaan ei ole löytänyt ilmiölle yksiselitteistä selitystä. On saatu aikaan vain suuri joukko erilaisia teorioita, joissa kaikissa on enemmän tai vähemmän puutteita. Pääasiassa käsittelen jalkapallohuliganismia juuri Englannissa, sillä suurin osa aiheeseen liittyvistä tutkimuksista liittyy englantilaiseen jalkapallohuliganismiin. Tutkin ilmiötä sekä sosiologisesta että historiallisesta näkökulmasta. Historiallisesta sen vuoksi, että jalkapallo on aikojen saatossa ollut erittäin tärkeä osa englantilaista yhteiskuntaa ja on sitä edelleen. Osa jalkapallohuliganismin syistä saattaakin löytyä itse lajin historiasta. Esittelen jalkapallohuliganismin historiaa ja erilaisia teorioita, joilla ilmiötä on yritetty selittää. Käsittelen ilmiötä kuitenkin myös globaalisesti. Pohdin myös sitä voisiko jalkapallohuliganismi joskus rantautua myös Suomeen. Oletuksenani on, että suurella yleisöllä on jalkapallohuliganismista ainoastaan se kuva, minkä he ovat median kautta saaneet.

2 Minkälaisen kuvan media antaa jalkapallohuliganismista?

Toisena tutkimustehtävänäni on tutkia sitä, millä tavalla media käsittelee jalkapallohuliganismia. Tyydytäänkö ainoastaan raportoimaan tapahtumat vai

yritetäänkö mennä pintaa syvemmälle ja selvittää, mistä ilmiössä todella on kysymys? Onko raportointi objektiivista vai haetaanko ainoastaan näyttäviä otsikoita ja sensaatiomaisia juttuja? Lähestyn tätä tehtävää tutkimalla sitä, millä tavalla media yleisesti käsittelee asioita ja millaisista asioista media on kiinnostunut. Pyrin osoittamaan, miten media voi nykypäivänä olla todella vahva yleisen mielipiteen muokkaaja ja mielikuvien luoja. Jäljitän myös sitä miten median raportointi tapahtumista ei välttämättä aina vastaa todellisuutta, vaan tapahtumista tuodaan mediassa esiin ainoastaan hätkähdyttävät ja sensaatiomaiset puolet. Miksi media toimii näin? Onko median päätarkoituksena nykyään enää kertoa ihmisille totuutta asioista vai tehdäänkö juttuja ainoastaan sillä periaatteella, että ne myisivät mahdollisimman paljon? Tämän toisen tutkimustehtävän käsittelyssä käytän olemassa olevaa tutkimustietoa ja esittelen, millä tavalla englantilainen lehdistö on aikojen saatossa käsitellyt jalkapallohuliganismia.

Tutkielmani lähestymistapa on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tuomen & Sarajärven (2003) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii kuvaamaan tiettyä ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai esittämään mielekkään teoreettisen tulkinnan jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87). Laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiösultaan tekstiä. Aineisto voi olla syntynyt joko tutkijasta riippuen tai hänestä riippumatta. Tutkijasta riippuvia aineistoja ovat esimerkiksi haastattelut ja havainnoinnit, tutkijasta riippumattomia taas päiväkirjat, omaelämäkerrat, kirjeet sekä muu kirjallinen materiaali. (Eskola & Suoranta 1998, 15, 120) Tässä tutkimuksessa aineiston muodostavat olemassa olevat tutkimukset, joten ne ovat syntyneet tutkijasta riippumatta. Tällaista aineistoa kutsutaan myös luonnolliseksi aineistoksi (Juhila & Suoninen 1999, 236).

Tutkielmani rakenne poikkeaa hieman perinteisestä pro gradu -mallista. Perinteiseen malliin kuuluu selkeä jako kirjallisuuskatsaukseen, aineiston analyysiin ja tämän analyysin perusteella saatuihin tutkimustuloksiin. Tässä tutkimuksessa vastaukset tutkimustehtäviin rakentuvat hiljalleen kirjallisuuskatsauksen yhteydessä käydessäni läpi olemassa olevaa tutkimustietoa jalkapallohuliganismista ja sitä, millä tavoilla media on sitä aikojen saatossa käsitellyt.

2 FANI VAI HULIGAANI?

Tutkimuksessani käytän usein käsitteitä fani sekä huligaani. Carrollin mukaan fanin ja huligaanin välille ei voi vetää tiettyä selvää rajaa (Carroll 1980, 81). Varsinkin mediassa nämä käsitteet valitettavan usein yhdistetään yhdeksi ja samaksi käsitteeksi, kuten Suomi-Englanti ottelun yhteydessä tapahtui. Heinosen (2005) mukaan puhuttaessa jalkapallofanista termi helposti aiheuttaa negatiivisia ajatuksia ihmisten mielissä, koska fanit samaistetaan niin helposti huligaaneihin sekä arkipuheissa että mediassa. Tämä samaistus tekee suurta vääryyttä sille suurimmalle osalle yleisöä ja faneja, jotka ovat aivan tavallisia ihmisiä ja joilla ei ole mitään tekemistä huliganismin kanssa. (Heinonen 2005, 29–30) Ennen tätä Suomi-Englanti ottelua lehtien etukäteiskirjoituksissa todelliset englantilaiset jalkapallofanit, jotka olivat tulleet kauas kotimaastaan seuraamaan rakastamansa joukkueen peliesitystä ja maksaneet siitä todennäköisesti kovan hinnan, leimattiin sen enempää asiaa selvittelemättä jalkapallohuligaaneiksi. Näin tapahtuu varsinkin, jos kyse on englantilaisista jalkapallofaneista.

2.1 Fani ja fanius

Termiä fani alettiin englannin kielessä käyttää ensi kerran 1800-luvun lopulla ja sillä tarkoitettiin urheilujoukkueiden kannattajia (Lehtonen 1998, 204). Termi fani johtuu englannin kielen sanasta fanatic, suomeksi fanaatikko, joka tarkoittaa innokasta ihailijaa tai intoilijaa (Dunning 1999, 6). Heinosen & Godenhjelm (2001) mukaan sanan fanaatikko etymologinen kantasana taas on latinan kielen sana "fanaticus", joka tarkoittaa "jumalallisen innoituksen vallassa olemista". Stereotyyppinen käsitys fanista onkin pakkomielteinen henkilö, joka toimii erilaisten tunteiden pohjalta (Heinonen & Godenhjelm 2001,

7). Omistautuneimmille faneille urheilun voidaan sanoa toimivan korvikkeena uskonnolle. Lehtosen (1998) mukaan sana "fanaticus" merkitsi alun perin jonkin temppelein jäsentä tai sille omistautunutta henkilöä. Mutta sana sai jo latinan kielessä myös negatiivisia mielleyhtymiä. Se tarkoitti myös henkilöitä, jotka olivat vimmaisen innostuneita ja kiinnostuneita orgastisista riiteistä. Siitä sanan merkitys laajeni tarkoittamaan kaikkia uskonnon liiallisia muotoja sekä suoranaista hulluutta. (Lehtonen 1998, 204)

Heinilän (2000) mukaan fanit elävät vahvasti suosikkijoukkueensa mukana ja heille on tunnusomaista voimakas samaistuminen tähän joukkueeseen. Fanit elävät joukkueen mukana niin ilon kuin murheenkin hetket ja kannustavat joukkuetta äänekkäästi ja näkyvästi sekä koti- että vierasotteluissa. Parhaimmillaan fanien käytös voi luoda katsomoon iloisen ja viihtyisän tunnelman. Tällaisesta käytöksestä ovat etenkin tanskalaiset jalkapallofanit, roligaanit, tulleet kansainvälisestikin tunnetuiksi. (Heinilä 2000, 295) Termi roligaani onkin selvästi kehitetty vastapainoksi huligaanille. Tällä tavalla tanskalaiset jalkapallofanit haluavat kertoa, että heillä ei ole mitään tekemistä jalkapallohuliganismin kanssa.

Kaikki fanit eivät ole yhtä fanaattisia. Fanien omistautuminen omalle joukkueelle tapahtuu eri tasoilla. Toinen pitää itseään fanina seuratessaan lehtien välityksellä ottelutuloksia ja muistaessaan aina välillä mainita kannattavansa tiettyä joukkuetta. Toisen taas pitää nähdä jokainen oman joukkueensa ottelu paikan päällä, hän kulkee aina pukeutuneena joukkueen peliasuun ja on lisäksi vuorannut oman asuntonsa joukkueen fanituotteilla. Silti näistä molemmista henkilöistä käytetään nimitystä fani, vaikka toiminta tapahtuu aivan eri sitoutumisasteella. Heinosen (2005) mukaan suomen kielessä käsite fani onkin melko neutraali ja sitä käytetään usein synonyymina sekä harrastajalle että yleisölle. Urheilujournalismissa saatetaan koko yleisö käsittää

faneiksi tyyliin ”20 000 suomalaista formulafania matkusti Unkariin” (Heinonen 2005, 28–29).

Urheilun ohella toinen elämänaalue, jossa intohimoista faniutta esiintyy, on populaarikulttuuri. Itsekin muistan kuinka 1980-luvun puolivälissä alle 10-vuotiaana pikkupoikana olin Dingon ja KISS-yhtyeen fani, vaikka en varmasti edes tiennyt mitä kyseinen sana tarkoittaa. Monilla artisteilla ja yhtyeillä on miljoonia faneja ympäri maailmaa. Artistien lisäksi myös näyttelijöiden kohdalla esiintyy samanlaista henkilöpalvontaa.

2.2 Huligaani ja huliganismi

Nykysuomen sanakirjan (1996) mukaan huligaani on vetelehtivä, röyhkeästi käyttäytyvä sivistymätön nuori mies, joka on helposti valmis ilkitöihin, raaka ilkiö, ilkityöntekijä, hulinoitsija, rähinöitsijä, lurjustelija, sakilainen (Nykysuomen sanakirja 1996, 519). Heinosen (2002) mukaan huliganismilla tarkoitetaan yleistä kurittomuutta, epäjärjestyttä ja kaikennäköistä yhteiskuntaa häiritsevää toimintaa (Heinonen 2002, 16). Erään tutkimuksen mukaan 80 prosenttia ihmisistä yhdistää huliganismin mielessään vandalismiin (Trivizas 1980, 283–284). Huliganismi on termi, jolla alettiin kuvata eräiden englantilaisten jalkapallokatsojien tietyn tyyppistä häiritsevää käyttäytymistä jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Termi otettiin käyttöön 1960-luvulla kun media alkoi kiinnostua kyseisestä häiriökäyttäytymisestä. Termin alkuperästä ei ole täyttä varmuutta, mutta ensimmäisen kerran sen uskotaan esiintyneen vuonna 1898 Lontoon poliisin raportissa. Yhden teorian mukaan sana tulee 1900-luvun vaihteessa Lontoossa asuneen irlantilaisen roiston, Patrick Hooliganin, nimen mukaan. Toisen teorian mukaan sanan alkuperänä on erään lontoolaisen katujengin, Hooleyn, nimi. Kolmannen teorian mukaan sanan perustana on

irlannin kielen sana hooley, joka tarkoittaa villiä juhlaa. (Hooliganism; McPherson, Curtis & Loy 1989, 300–301; Wagg 1984, 194)

Jalkapallohuliganismi on moniulotteinen ilmiö eikä ole yksiselitteistä määrittelyä sille, mikä lasketaan jalkapallohuliganismiksi, vaan määritelmä vaihtelee ihmisestä toiseen. Jalkapallohuliganismi onkin enemmän poliitikkojen ja median luoma käsite kuin tarkka tieteellinen sosiologinen tai sosiaalipsykologinen käsite. Tästä johtuen käsite ei olekaan tarkkaan määritelty vaan se kattaa monenmuotoista käytöstä, joka on yhteydessä jollain tavalla jalkapalloon. Jalkapallohuliganismilla viitataan yhteenottohin sekä kilpailevien fanijoukkojen välillä että poliisien ja fanien välillä jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Huliganismia voi tapahtua ennen ottelua, sen aikana tai sen jälkeen. Nykyään turvatoimet stadionien sisäpuolella ovat niin tarkat, että väkivaltaisuuDET tapahtuvat yleensä joko ennen ottelua tai sen jälkeen stadionin ulkopuolella. Jalkapallohuliganismiksi lasketaan myös tapaukset, jotka ovat vain löyhästi sidoksissa itse jalkapallotapahtumaan ja jotka sattuvat kaukana itse pelipaikasta. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi pubit, klubit ja juna- sekä bussiasemat. Tapaukset voivat sattua myös muina päivinä kuin pelipäivinä. Myös faniryhmien mielenosoitukset seurojen omistajia ja managereita kohtaan leimataan usein jalkapallohuliganismiksi. Kriteeriksi jalkapallohuliganismille tuntuukin riittävän se, että osalliset tunnustetaan jonkin jalkapalloseuran faneiksi. (Canter, Comber & Uzzell 1989, 14, 107–108; Dunning, Murphy & Waddington 2002, 1–2; Dunning, Murphy & Williams 1986, 223; Taylor 1991, 13–14; White 1982, 154)

Myöskään Giulianottin (1994) mukaan ei ole tarkkaa määritelmää sille, mitä jalkapallohuliganismi oikeastaan on. Ei myöskään ole selvästi määritelty, tuleeko toiminnan sisältää varsinaista väkivaltaa, jotta se laskettaisiin huliganismiksi vai riittääkö pelkästään uhkaava käytös ja tappelujen hakeminen

(Giulianotti 1994, 10–11). Huligaanien välisillä yhteenotoilla voi myös olla erilaisia muotoja. Ne voivat olla kahdenkeskisiä kohtaamisia, pienten ryhmien välisiä tai pahimmassa tapauksessa molemmilla puolilla saattaa olla satoja henkilöitä. Yhteenotot voidaan käydä lievimmässä tapauksessa pelkästään verbaalisella tasolla tai toisessa ääripäässä apuna käytetään nyrkkien lisäksi myös aseita kuten veitsiä, kolikoita, rikkoutuneita tuoleja ja tiiliskiviä, jolloin tuloksena saattaa olla vakavia loukkaantumisia ja pahimmissa tapauksissa kuolonuhreja. (Dunning 1983, 143; Dunning ym. 1986, 222–223; 1988, 14; Canter ym. 1989, 14)

Välittömät spontaanit tunnereaktiot ja tietynlainen epäjärjestys ovat aina kuuluneet osaksi jalkapallo-ottelun tunnelmaan. Tämän vuoksi olisikin syytä erottaa toisistaan huliganismi ja häiriökäyttäytyminen. Huliganismi on yhdistelmä vandalismia ja systemaattista, usein veristä väkivaltaa, jota harjoittavat tietyn tyyppiset ”faniryhmät” toisia vastaavia ryhmiä kohtaan sekä stadionien sisä- että ulkopuolella. Häiriökäyttäytyminen taas on stadionilla pelin aikana tai välittömästi pelin loppuvihellyksen jälkeen tapahtuvaa häiritsevää käyttäytymistä, mikä yleensä kohdistetaan vastustajajoukkueen pelaajiin tai valmentajiin sekä tuomareihin. Tällaista käytöstä ovat esimerkiksi ryntäilyt kentälle ja erilaisten esineiden kuten pullojen, hedelmien tai kolikoiden heittäminen kentälle. Tämä käytös ei liity mitenkään erilaisten ryhmien välienselvittelyihin eikä ole ennalta suunniteltua vaan syntyy pelin jännityksen ja myös voittojen juhlinnan pohjalta. (Roversi 1991, 312–317; Roversi & Balestri 2002, 131) Huliganismin kategoriaan liitetään usein myös tapaukset, joissa henkilövahingot eivät sinällään ole johtuneet katsojien käytöksestä vaan yleisön turvallisuuden laiminlyönnistä kuten siitä, että stadionille on päästetty liikaa ihmisiä (Heinonen & Godenhjelm 2001, 8).

Yhteenvetona voidaankin sanoa, että jalkapallohuliganismille ei ole yksiselitteistä määrittelyä, mikä ei sinänsä ole ihme, koska kyseessä on niin moniulotteinen ilmiö. Tästä eteenpäin käytän tässä tutkimuksessa termiä jalkapallohuliganismi kuvaamaan kaikenlaista häiriökäyttäytymistä jalkapallo-ottelujen yhteydessä, tapahtui se katsomossa tai stadionin ulkopuolella ennen ottelua, ottelun aikana tai sen jälkeen.

3 USKONTONA JALKAPALLO

”Napolilainen sanonta kertoo, että kun miehellä on rahaa, hän ostaa ensin itselleen syömistä, sitten hän menee jalkapallo-otteluun ja sen jälkeen hän katsoo, jääkö jotain jäljelle asuntoa varten”.

”Brasilialaiset sanovat, että kaikkein pienimmissäkin kylissä on kirkko ja jalkapallokenttä – no, ei aina kirkkoa, mutta varmasti jalkapallokenttä”. (Kuper 2000, 9)

Sitä, missä ja koska jalkapalloa on ensimmäisen kerran pelattu, ei kukaan pysty varmasti sanomaan. Muinaisessa Japanissa ja Kiinassa on mainintoja jalkapallon kaltaisista peleistä. Englannissa ensimmäiset varmat merkinnät jalkapallon kaltaisesta pelistä ovat 1100-luvun lopulta. Pelivälineenä käytettiin alun perin tapettujen eläinten rakkoja, joille ei löytynyt järkevää käyttöä. Sitten joku keksi, että kun ne täytetään ilmalla, niitä voidaan käyttää pelivälineinä. (Walvin 1975, 9–10)

”Moni hallitsija on unelmoinut maailman valloituksesta. Se mihin aseet ja armeijat eivät ole pystyneet, sen on tehnyt yksinkertainen nahkakuula. Jalkapallo valloitti maailman yhdessä vuosisadassa ilman voimakeinoja”. (Tamminen 2003, 8) Jalkapallo on kaikilla mittareilla mitattuna maailman suosituin urheilulaji, eikä mikään muu laji pysty millään tavalla haastamaan sen asemaa. Peli on levinnyt ympäri maailmaa ja palloa potkitaan niin tropiikin viidakoissa kuin Grönlannin jäätiköillä. Jalkapallo on myös ylivoimaisesti maailman seuratuin urheilulaji ja jalkapallon MM-kisat ovat suurin yksittäinen urheilutapahtuma televisiokatsojamäärällä mitattuna. Kesäolympialaiset ovat ainoa tapahtuma, joka pystyy painimaan samassa sarjassa jalkapallon kanssa.

Jalkapallo on monessa maassa olennainen osa yhteiskuntaa. Normaalin suomalaisen ihmisen on vaikea käsittää sitä, mitä jonkun tietyn jalkapallojoukkueen kannattaminen voi merkitä ihmisille. Monet ihmiset elävät suosikkijoukkueensa mukana niin vahvoin tunnesitein, että se voi tuntua suomalaisesta uskomattomalta ja jopa järjettömältä. Jalkapallo on näiden ihmisten elämässä tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä ja koko elämä pyörii sen ympärillä. Kaikki muut asiat ovat toissijaisia jalkapallon rinnalla, jopa oma perhe. Suosikkijoukkue ei ole omistautuneelle fanille vain joku urheilujoukkue, jonka pelejä hän käy katsomassa vaan hän tuntee olevansa osa joukkuetta ja joukkue on osa hänen identiteettiään. Uruguaylaisen kirjailija Eduardo Galeanon (2000) mukaan kerran viikossa jalkapallofani tekee pyhiinvaellusmatkan stadionille, jossa hän ”voi nähdä enkelinsä ilmielävinä ottamassa mittaa kulloisistakin paholaisista”. Siellä ”fani heiluttaa huiviaan, nielee sylkeä ja sappea, pureksii lakkiaan, mutisee rukouksia tai kirouksia ja yhtäkkiä huutaa kurkkunsa käheäksi ja pomppaa pystyyn kuin kirppu halaamaan tuntematonta, joka vieressä hurraa maalille.” Pelin jälkeen et kuule fanin sanovan, että minun joukkueeni voitti tai hävisi tänään, vaan että *me* voitimme tai hävisimme. (Galeano 2000, 16) Heinosen (2005) mukaan jalkapallofanien käytös ylittääkin usein kaikki sellaiset käytöksen rajat, joita voidaan pitää arkisen kohtuullisuuden nimissä järkevinä. Ulkopuolisen silmissä tavat, joilla jalkapallofanit ilmaisevat intohimoaan ja sitoutumistaan, saattavat näyttää jopa pelottavilta. (Heinonen 2005, 212)

Monilla suomalaisilla jalkapallofaneilla on suosikkijoukkue ulkomailla ja tosifanit käyvät myös paikan päällä katsomassa oman seuransa otteluja. Näitä matkoja kutsutaan normaalisti uskonnosta tutuksi tulleella termillä pyhiinvaellusmatka. Islaminuskoiset tekevät vuosittaisen pyhiinvaellusmatkan Mekkaan, kun taas jalkapalloentusiastin pyhiinvaellusmatka suuntautuu suosikkijoukkueensa kotistadionille kuten Liverpoolin Anfield Roadille, FC

Barcelonan Camp Noulle tai AC Milanin San Siroille. Itse olen noin 15 vuoden ajan kannattanut lontoolaista Tottenham Hotspursia ja tämän vuoden (2006) keväällä pääsin vihdoon paikan päälle Tottenhamin kotistadionille White Hart Lanelle katsomaan ottelua Tottenham-West Bromwich. En voi sanoa, että olisin nähnyt enkelini ilmielävinä ottamassa mittaa West Bromwichin paholaisista, mutta tunne paikan päällä oli sanoinkuvaamaton. Se oli minun pyhiinvaellusmatkani.

On tunnettua, että urheilu on monille ihmisille syrjäyttänyt uskonnon kollektiivisten ja yksityisten rituaalien ja uskomuksien areenana. Kun jalkapallofanit toivovat, että heidän tuhkansa levitetään kuoleman jälkeen heidän suosikkijoukkueensa stadionin "pyhän nurmen" päälle, ovat urheilun yhteydet henkisyteen hyvin selviä. (Rowe 1999, 69; Bale 1993, 67) Jalkapallofanit palvovat Kristuksen alttarin sijasta omaa suosikkijoukkuettaan ja sen kotistadionia. Heille stadionin penkit ja näyttötaulut ovat moderneja uskonnollisia ikoneja. He sananmukaisesti rukoilevat oman joukkueensa menestyksen puolesta. Jalkapallo on selvästi ottanut useiden ihmisten elämässä sen paikan, mikä aiemmin kuului uskonnolle eikä ole liioittelua kuvata jalkapalloa uudeksi uskonnon muodoksi. Jalkapallon katsotaan täyttävän samoja inhimillisiä ja sosiaalisia toimintoja kuin uskonnon ja siksi sitä tulisikin analysoida samalla tavoin (Bale 1991, 131–132; 1993, 65–66; Fishwick 1989, 150; Lever 1983, 15) Rio de Janeirolaisen Flamengon fanit polttavat punaisia ja mustia kynttilöitä (seuran värit) Rion kirkkojen alttareilla ja suorittavat erinäköisiä voodoo-riittejä Rion rannoilla ennen pelejä (Lever 1983, 102). Vuonna 1989 Sheffield Wednesdayn kotistadionilla Hillsboroughilla pelattiin Englannin FA-cupin semifinaaliottelu, jonka yhteydessä 96 Liverpoolin kannattajaa sai surmansa. Turman jälkeen sekä Hillsborough että Liverpoolin kotistadion Anfield Road täyttyivät kukkasista, seppeleistä sekä muista muistoesineistä ja ihmiset vaelsivat hiljaa stadionien ohi, kuten tekisivät

hautausmaalla. Tämän rituaalin kohteeksi valittiin jalkapallostadion, ei kirkkoa. (Bale 1991, 132)

Oman joukkueen tappio voi saada kokonaisen kansakunnan epätoivon partaalle. Brasilialaista jalkapalloa yli vuosikymmenen paikan päällä tutkinut yhdysvaltalainen tutkija Janet Lever kertoo kirjassaan Soccer Madness (1983), kuinka Brasilian maajoukkueen tappio Portugalille ja jääminen alkulohkoon jalkapallon MM-kisoissa 1966 vaikutti paikallisiin ihmisiin. ”Miehet ja naiset Rio de Janeirossa itkivät avoimesti, Brasilian liput laskettiin puolitankoon, rakennukset verhottiin mustiin surunauhoihin ja vihaiset ihmisjoukot polttivat pelaajien sekä valmentajien kuvia. Yhdysvalloissa on omistautuneita urheilufaneja, mutta en ole koskaan todistanut tällaista reaktiota häviöön. Olin vaikuttunut ja hämmentynyt siitä, miten urheilu voi merkitä niin paljon kokonaiselle kansakunnalle”. (Lever 1983, x)

Jalkapalloa on aikojen saatossa käytetty monesti myös poliittisena aseena. Vuonna 1970 Meksikon hallitus, joka oli kaksi vuotta aiemmin antanut luvan ampua opiskelijoita, jotka osoittivat mieltä maassa pidettäviä kesäolympialaisia vastaan, käytti hyväkseen maansa menestystä omissa MM-kotikisoissaan vahvistaakseen omaa asemaansa. Hallitus antoi ihmisten juhlia vapaasti kaduilla ja esitti lausuntoja, joissa ikään kuin samaisti itsensä kansalaisiin. Lähes samalla tavalla toimi Brasilian sotilasjunta maan voitettua jalkapallon MM-kultaa vuonna 1970. (Smith 1975, 307; 1983, 160)

Ihmisten intohimoisella suhtautumisella jalkapalloon on myös ikäviä seurauksia ja tuo lajin yhteyteen myös ikäviä lieveilmiöitä, kuten väkivaltaisuutta. Monet ihmiset ovat tehneet itsemurhan jalkapallon takia. Leverin (1983) mukaan Flamengon hävittyä osavaltiomestaruuden vuonna 1969, seuran fani hyppäsi rakennuksen katolta kuolemaansa huutaen ”Viva Flamengo”. Vuoden 1966

MM-kisojen aikaan länsisaksalainen fani ampui itsensä kuoliaaksi, kun hänen televisionsa rikkoutui kesken Länsi-Saksan ja Englannin ottelun. Tapaukset eivät rajoitu pelkästään jalkapalloon. Yksi usein viitattu tapaus löytyy Yhdysvalloista. Denveriläinen mies kirjoitti itsemurhaviestin, joka kuului: "Olen ollut Broncos-fani (amerikkalaisen jalkapallon seura Denver Broncos) siitä lähtien kun seura perustettiin, enkä kestä enää heidän sähläystään". Tämän jälkeen hän ampui itsensä. (Lever 1983, 102).

Tämänkaltaisia esimerkkejä löytyy ympäri maailmaa lukemattomia. Traagisin ja tunnetuin yksittäinen tapaus on varmasti kolumbialaisen pelaajan Andres Escobarin murha vuonna 1994. Kolumbia lähti suurin toivein USA:ssa 1994 järjestettyihin jalkapallon MM-kisoihin. Kansan odotukset olivat korkealla ja joukkueelta odotettiin menestystä. Kisoissa peli ei kuitenkaan kulkenut toivotulla tavalla ja Kolumbia karsiutui jatkopeleistä jo alkulohkon jälkeen. Ratkaisevaa putoamisen kannalta oli 2-1 kärsitty tappio isäntämaa USA:ta vastaan. Tämä peli ratkesi ikävällä tavalla, kun Kolumbian puolustaja Andres Escobar ohjasi pallon omaan maaliin keskityksestä. Tämä maali, jollaisia on jalkapallon historiassa tehty lukemattomia ja tullaan tekemään jatkossakin, merkitsi Kolumbialle kotimatkaa kisoista, mutta Escobarille se merkitsi hänen kuolemaansa. Kisojen jälkeen Escobar vietti rauhallista ravintolailtaa ystäviensä kanssa. Ilta päättyi siihen kun tappiosta ja Kolumbian karsiutumisesta raivostunut jalkapalloilija ampui Escobarin kuoliaaksi ravintolan ulkopuolella.

Jalkapallon asemasta kertoo myös paljon se, että brasilialainen Pele (oikealta nimeltään Edson Arantes do Nascimento), joka on ehkä kaikkien aikojen tunnetuin jalkapalloilija, oli vuoteen 1983 mennessä vierailut 88 maassa, tavannut kaksi paavia, viisi keisaria, kymmenen kuningasta, 70 presidenttiä ja 40 muuta maan päämiestä. Tämän jälkeen nämä luvut ovat varmasti kasvaneet

huomattavasti. Pelen elämäkertoja on käännetty yli 100 kielelle. Pele pelasi vuosien 1958 ja 1974 välillä seuransa Santosin paidassa 180 näytösottelua ympäri maailmaa. Näistä matkoista on paljon epätavallisia tarinoita, mutta kaikkein hätkähdyttävin on se, jonka mukaan Nigerian ja Biafran välinen sota keskeytettiin päiväksi, jotta Pele pystyi pelaamaan paikalla jalkapallo-ottelun. (Lever 1983, 141)

Englantilaisen suurseuran Liverpool Football Clubin entinen manageri Bill Shankly on osuvasti tiivistänyt sen, mikä on jalkapallon merkitys lukemattomille ihmisille ympäri maailmaa: *“Jotkut ihmiset ajattelevat jalkapallon olevan yhtä tärkeää kuin elämä ja kuolema. Voin vakuuttaa heille, että se on paljon tärkeämpää”*. (Canter ym. 1989, 19)

4 KATSOMOVÄKIVALLASTA JALKAPALLOHULIGANISMIKSI

Mellakat ja väkivaltaisuudet urheilutapahtumien yhteydessä eivät ole mitään uusia ilmiöitä, vaan niitä on tapahtunut kautta historian ja monissa täysin erilaisissa urheilulajeissa. Jo mayojen ja atsteekkien aikoihin pelattiin erilaisia pallopelejä, jotka päättyivät rituaaliseen uhraamiseen (Guttman 1983, 9). Roomassa kilpailevat katsojat tappelivat säännöllisesti kilpa-ajojen yhteydessä neljännellä, viidennellä ja kuudennella vuosisadalla. Konstantinopolin Hippodromi sytytettiin tuleen katsojien toimesta vuosina 491, 498, 507 ja 532. Kaikkien aikojen pahin katsomoväkivallasta alkanut mellakka tapahtui Konstantinopolissa vuonna 532. Lopputuloksena oli arviolta 30 000 kuolonuhria. Viidennellä ja kuudennella vuosisadalla katsomoväkivalta Itä-Rooman keisarikunnassa kasvoi niin suuriin mittasuhteisiin, että sotajoukot jouduttiin usein kutsumaan paikalle järjestyksen ylläpitämiseksi. Myöhemmin keskiajalla ja renessanssin aikaisissa turnajaisissa katsojat aika ajoin valtasivat kentän ja hyökkäsivät tuomareiden kimppuun. (Guttman 1983, 16; 1986, 32; Canter ym. 1989, 104–105; McPherson ym. 1989, 283) Tässä vain muutamia esimerkkejä aikaisemmista urheilutapahtumiin liittyvistä väkivaltaisuuksista. Guttmannin (1983) mukaan katsojat olivat menneinä aikoina vielä huomattavasti väkivaltaisempia kuin nykyään ja verrattuna näiden aikojen verilöylyihin nykypäivän jalkapallohuliganismitapaukset tuntuvat suhteellisen merkityksettömiltä (Guttman 1983, 16; 1986, 32).

Läpi historian mitään muuta urheilumuotoa ei ole leimattu niin väkivaltaiseksi kuin jalkapalloa. Dunningin, Murphyn & Williamsin (1988) mukaan erinäköiset yleisöongelmat jalkapallossa juontavat juurensa aina 1860- ja 1870-luvuille, jolloin jalkapallosta alkoi Iso-Britanniassa muodostua urheilulaji massoille. Heidän tutkimuksensa, joka ajoittuu aikavälille 1894–1914 osoittaa, että jo

ensimmäistä maailmansotaa edeltäneinä kahtena vuosikymmenenä huliganismi oli yleistä jalkapallokentillä Englannissa. Huliganismilla oli useita muotoja verbaalisesta väkivallasta fyysiseen väkivaltaan ja kentän valtauksiin ja sitä tapahtui monella eri sarjatasolla. Jo tuolloin vastustajajoukkueiden fanit tappelivat keskenään, mutta yleisimpinä väkivallan kohteina olivat pelaajat ja tuomarit. Huliganismitapaukset rajoittuivat pääasiassa stadioneille ja vain harvoin levisivät niiden ulkopuolelle. (Dunning, Murphy & Williams 1988, 51–69)

Ensimmäisen ja toisen maailmansodan välissä raportit jalkapallohuliganismitapauksista vähenivät verrattuna aikaan ennen ensimmäistä maailmansotaa. Tämä johtui ilmeisesti osaltaan siitä, että katsomoissa alkoi työväenluokan miesten lisäksi käydä myös ylempiin sosiaaliluokkiin kuuluvia miehiä sekä myös naisia. Lisäksi tuolla aikavälillä työväenluokan keskuudessa tapahtui muutos, jossa luokkaan kuuluvat yrittivät omaksua kunniallisempia arvoja ja tämän kautta he myös pyrkivät käyttäytymään kunniallisemmin. Silti tänäkin aikana tasaisin väliajoin raportoitiin jalkapallohuliganismista ja tapaukset lisääntyivät 1930-luvun lopulla. Tämä osoitti sen, että muutospotentialiaalia huonompaan suuntaan oli olemassa ja juuri tämä muutos tapahtui toisen maailmansodan jälkeen, eritoten 1960-luvun puolivälistä eteenpäin. Heti toisen maailmansodan jälkeen huliganismitapausten määrä alkoi nousta, mutta lopullinen räjähdys tapahtui vasta 1960-luvulla (Dunning ym. 1988, 130–131)

Jalkapallohuliganismiin liittyy useita myyttejä ja yksi niistä on se, että ilmiö olisi saanut alkunsa vasta 1960-luvulla. Vaikka useat tutkijat ovat todistaneet tämän myytin vääräksi, niin silti se on iskostunut ihmisten mieliin yleisenä totuutena niin kuin myyteillä yleensä on tapana. (Canter ym. 1989, 103) Väkivalta jalkapallo-ottelujen yhteydessä ei ole mikään uusi ilmiö, vaan sitä on esiintynyt

aina. Aikaisemmin väkivalta kohdistui enimmäkseen vastustajien pelaajia ja tuomareita kohtaan ja oli luonteeltaan spontaanimpaa kuin nykyään. Väkivaltaisen käyttäytymisen kohdistaminen vastustajajoukkueen faneihin ja toiminnan suunnitelmallisuuden lisääntyminen on vain uusi muoto jalkapallohuliganismista. (Williams 1991, 162; Archetti & Romero 1994, 41)

Yksi selkeä syy jalkapallohuliganismitapauksien lisääntymiseen 1960-luvulla on se, että fanit alkoivat matkustaa seuraamaan myös suosikkijoukkueidensa vierasotteluita. Tämän mahdollisti yleinen elintason nousu ja joukkoliikenteen kehitys. Ihmisillä oli enemmän rahaa käytössään ja parantuneet liikenneyhteydet helpottivat matkustamista. (Dunning 1999, 144). Ilmeisesti osa tutkijoista katsoo jalkapallohuliganismin synnyksi vasta 1960-luvun sillä perusteella, että tuolloin tapausten määrä lisääntyi huomattavasti ja ilmiö alkoi saada ihmisten ja varsinkin median jakamattoman huomion osakseen. Lisäksi tuolloin huliganismitapaukset alkoivat saada aiempaa väkivaltaisempia muotoja.

Läpi 1960-, 1970- ja 1980-lukujen jalkapallohuliganismi oli melko yleinen vitsaus Englannissa ottelujen yhteydessä. Ilmiötä pidettiin yhtenä vakavimmista koko yhteiskuntaa koskevista sosiaalisista ongelmista ja sekä media että poliitikot vaativat toistuvasti yhä kovempia otteita jalkapallohuliganismia vastaan. (Dunning, Murphy, Williams & Maguire 1984, 215) 1960-luvulta stadioneille ilmestyi aidoilla toisistaan erotetut katsomonosat eri joukkueiden faneille. Tällä tavoin pyrittiin estämään tappelujen synty ottelujen aikana. 1970- ja 80-luvuilla ei suurimittaisia tappeluja katsomoissa juuri ollutkaan, mutta väkivalta siirtyi stadionien ulkopuolelle. (Dunning ym. 1986, 223)

4.1 Esimerkkitapauksina Heysel ja Hillsborough

Jalkapallohuliganismi on vanha ilmiö, mutta suuren yleisön tietoisuuteen se tuli oikeastaan vasta vuonna 1985 Heyselin tragedian jälkeen. Tämä tapaus sai paljon julkisuutta ympäri Eurooppaa. Myös Suomen sanomalehdissä tapauksesta kirjoitettiin erittäin runsaasti. Toinen paljon julkisuutta saanut tapaus on Hillsboroughin katsomo-onnettomuus, joka tapahtui vuonna 1989. Seuraavaksi esittelen lyhyesti nämä kaksi kenties tunnetuinta jalkapallohuliganismitapausta, joista toisessa ei itse asiassa edes ollut kyse jalkapallohuliganismista.

4.1.1 Heysel

Heyselin tragedia sattui vuonna 1985 Brysselin Heysel-stadionilla pelatun jalkapallon Euroopan cupin loppuottelun yhteydessä. Ottelu pelattiin italialaisen Juventuksen ja englantilaisen Liverpoolin välillä. Monien mielestä vuoden 1985 tuhoisan finaalin traagiset tapahtumat juontavat juurensa edellisen vuoden vastaavaan otteluun. Edellisenäkin vuonna Liverpool oli pelannut Euroopan cupin loppuottelussa ja voittanut siinä italialaisen AS Roman. Ottelu oli poikkeuksellisesti pelattu toisen finaalijoukkueen, AS Roman, kotikentällä. Ottelun jälkeen Roman fanit olivat hyökänneet monien Liverpoolin fanien kimppuun. Monet näistä hyökkäyksen kohteeksi joutuneista faneista olivat hotelleihin palaavia lapsiperheitä. Hyökkääjien joukossa oli myös paljon poliiseja, jotka ryöstivät Liverpoolin fanien omaisuutta kostoksi kotijoukkueen tappiosta. Liverpoolin ja italialaisten fanien välillä oli siis jo valmiiksi paljon paha verta. (Heysel-stadionin onnettomuus; Heysel stadium disaster) Tapauksen taustana voidaan lisäksi mainita, että Englannissa oli vuonna 1985

ollut jo ennen tätä ottelua kolme vakavaa jalkapallohuliganismitapausta, joissa kaksi oli johtanut kuolonuhreihin (Giulianotti 1994, 18).

Ottelun näyttämönä toiminut Heyselin stadion oli rakennettu vuonna 1930. Se oli pahasti vanhentunut ja sopimaton näin suuren ottelun näyttämöksi. Monet stadion osat olivat jo murenemassa. Euroopan cupin finaalin pitikin olla viimeinen stadionilla pelattava jalkapallo-ottelu. Viimeiseksi se myös jäi. Brysseliin oli saapunut noin 20 000 fania Englannista ja noin 10 000 fania Italiasta. Tapahtumat alkoivat jo aikaisin aamulla, kun humaltuneet Liverpoolin kannattajat mellakoivat kaduilla ja hajottivat paikkoja. Matkalla stadionille Liverpoolin fanit hyökkäsivät verbaalisesti italialaisia vastaan. Tämän seurauksena jotkut italialaiset vetivät veitsiä esiin puolustaakseen itseään, mutta vielä tällöin ei mitään vakavampaa yhteenottoa tapahtunut. Koska ilmassa oli ollut aggressiivisuutta pitkin päivää, paikallinen poliisi reagoi tapahtumiin päästämällä fanit mahdollisimman nopeasti sisään stadionille välttääkseen ongelmat stadionin ulkopuolella. Näin turvatoimet stadionin porteilla olivat minimaaliset. Faneille ei tehty ruumiintarkastuksia ennen stadionille menoa ja kaikki tunnetutkin huligaanit pääsivät sisään. (Heysel-stadionin onnettomuus; Heysel stadium disaster; McPherson ym. 1989, 284)

Ongelmat stadionilla alkoivat noin kello 19 paikallista aikaa, tuntia ennen alkuvihellystä. Liverpoolin ja Juventuksen fanit seisoivat vierekkäisissä katsomonosissa ja heitä erotti ainoastaan väliaikaiseksi rakennettu heikko aita ja ohut kaistale "ei-kenenkään maata", jossa oli muutamia poliiseja. Eräänä tekijänä väkivaltaisuuksien puhkeamiseen on pidetty englantilaisten keskuudessa liikkunutta huhua, jonka mukaan erästä englantilaista fania olisi puukotettu italialaisten toimesta. Fanit alkoivat huudella herjauksia toisilleen. Pian kuitenkin verbaalinen väkivalta muuttui fyysiseksi kun fanit alkoivat heitellä toisiaan erilaisilla esineillä kuten pulloilla ja kivillä. Ei ole täyttä

varmuutta siitä, kumpi osapuoli aloitti heittelyn. Joidenkin mukaan aloittajana olivat italialaiset, mutta useimpien mukaan aloitteen tekivät englantilaiset. Stadion itsessään tarjosi heittelijöille aseita, koska se oli niin huonossa kunnossa, että sen rakenteista pystyi irrottamaan kiviä. Ottelun alun lähentyessä heittely muuttui intensiivisemmäksi. Noin varttia ennen alkuvihellystä joukko Liverpoolin faneja hyökkäsi faneja erottaneen aidan läpi ja yli Juventuksen fanien katsomonosaan aiheuttaen näiden perääntymisen. Juventuksen faneilla ei ollut mahdollisuutta paeta, koska uloskäynti oli jäänyt hyökkäävien Liverpoolien fanien taakse. Kauhistuneiden fanien paon taaksepäin esti muuri, jonka yli osa faneista yritti kiivetä. Murentumassa ollut muuri ei kestänyt painoa vaan sortui ihmisten päälle. Tässä vaiheessa suurin osa uhreista kuoli. Osa jäi myös pakenevien ihmisten tallomiksi. Turma vaati yhteensä 39 uhria (32 italialaista, 4 belgialaista, 2 ranskalaista ja yksi irlantilainen). Lisäksi eriasteisia vammoja sai yli 600 ihmistä. Turman laajuudesta huolimatta ottelu päätettiin pelata, koska viranomaiset pelkäsivät ottelun peruuttamisesta aiheutuvan lisäongelmia. Joukkueiden pelaajat oli ilmeisesti pidetty tietämättömiä turman vakavuudesta. Juventus voitti ottelun 1–0 ja ottelun jälkeen pelaajat juhlivat voittoa kentällä normaalisti mikä aiheutti myöhemmin paheksuntaa. (Heysel-stadionin onnettomuus; Heysel stadium disaster; McPherson ym. 1989, 284)

Virallisesti syyllisyys tragediasta vieritettiin kokonaisuudessaan Liverpoolin fanien harteille. Turvatoimet stadionilla olivat pahasti puutteellisia, mutta silti tapahtuman järjestäjää UEFAa (Euroopan jalkapalloliitto), stadionin omistajia tai Belgian poliisin toimintaa ei koskaan tutkittu. Muutenkaan turman syistä ei koskaan tehty virallista tutkimusta. Seurauksena turmasta Liverpool suljettiin aluksi Euroopan cupista pysyvästi. Myöhemmin panna lyheni 10 vuoteen ja loppujen lopuksi mitaksi tuli kuusi vuotta. Kaikki englantilaisseurat suljettiin Euroopan kentiltä viideksi vuodeksi. Kielto koski pelkästään seurajoukkueita

eikä täten vaikuttanut Englannin maajoukkueen toimintaan. (Heysel-stadionin onnettomuus; Heysel stadium disaster)

4.1.2 Hillsborough

Englannin cupin välieräottelu Liverpoolin ja Nottingham Forestin välillä oli määrä pelata Sheffield Wednesdayn kotistadionilla Hillsboroughilla Sheffieldissä 15.4.1989. Englannissa cupin välierät pelataan perinteisesti puolueettomilla kentillä, jotta kumpikaan joukkue ei saisi etua kotikentästään. (Hillsborough disaster)

Hillsboroughin tragediassa yksikään ihminen ei kuollut suoranaisesti jalkapallohuliganismin seurauksena, vaikka turman syytä aluksi yritettiin verhota huliganismin taakse. Huliganismi oli kuitenkin välillisenä tekijänä turmassa. Englannissa suurimmalle osalle stadioneja oli 1960-luvulta lähtien rakennettu korkeita rauta-aitoja katsomonosien väliin. Näiden aitojen tarkoituksena oli erottaa eri joukkueiden kannattajat toisistaan. Aidat oli rakennettu juuri kasvaneen jalkapallohuliganismiongelman takia. Ironista onkin, että juuri nämä aidat, jotka oli suunniteltu ihmisten turvaksi, todettiin myöhemmin yhdeksi Hillsboroughin turman pääsyyksi. (Hillsborough disaster)

Liverpoolin ja Nottinghamin faneille oli varattu Hillsboroughin katsomosta omat osansa, kuten normaali käytäntö oli. Liverpoolin faneille oli varattu paikat Leppings Lanen seisomakatsomonosaan. Ottelun oli määrä alkaa kello 15 paikallista aikaa. Johtuen monista tekijöistä kuten liikenneuhkista Liverpoolin ja Sheffieldin välillä monet Liverpoolin kannattajista saapuivat paikalle myöhemmin kuin normaalisti. Kello 14.00–14.45 Leppings Lanen

kääntöporttien eteen kerääntyi pienelle alueelle suuri määrä ihmisiä. Kääntöporttien kohdalle muodostui pullonkaula, koska stadionille ei pystytty päästämään ihmisiä sisään samaan tahtiin kuin heitä saapui porttien ulkopuolelle. Kun arviolta 5000 ihmistä pyrki pääsemään kääntöporttien läpi stadionille ja tilanne stadionin ulkopuolella alkoi näyttää uhkaavalta, poliisi päätti avata joukon ulosmenoportteja, joissa ei ollut kääntöporttia. Seurauksena tästä myös pääsyliputtomat ihmiset pääsivät rynnimään porteista sisään jo valmiiksi ylikansoitettuun katsomonosaan. Tämä aiheutti sen, että katsomon etuosassa olleet ihmiset alkoivat puristua aitoja vasten. Sisään tulevat ihmiset eivät olleet tietoisia edessä olevasta ongelmasta. Normaalisti poliisi tai järjestysmiehet seisoivat sisääntuloaukoilla ja mikäli katsomonosan kapasiteetti täyttyi, he ohjasivat ihmiset toiseen katsomonosaan. Tällä kertaa sisääntuloaukoilla ei ollut ketään valvomassa tilannetta. Aluksi ongelmaa eivät huomanneet ketkään muut kuin ne, jotka olivat katsomon etuosassa puristuksissa. Kello 15.06 tuomari keskeytti ottelun poliisin käskystä, koska ihmiset olivat alkaneet kiivetä aitojen yli. Vielä tässäkin vaiheessa viranomaisten keskuudessa oli suurta epäselvyyttä siitä, mitä oikein oli tapahtumassa. Vanhempi konstaapeli luuli aluksi, että on tapahtumassa kentänvaltaus ja poliiseille annettiinkin määräykseksi yrittää pitää ihmiset poissa kentältä sen sijaan, että heitä olisi yritetty pelastaa. Ihmiset olivat katsomossa niin tiukkaan pakkautuneena, että monet heistä kuolivat seisaalleen. Kenttä alkoi nopeasti täytyä loukkaantuneista ihmisistä ja ruumiista. Poliisilla kesti todella pitkään reagoida tapahtumiin ja vielä tässäkin vaiheessa osa poliiseista muodosti ketjua keskelle kenttää fanien välille sen sijaan, että olisivat auttaneet hädässä olevia ihmisiä. Turmassa kuoli välittömästi 95 ihmistä ja 766 sai eriasteisia vammoja. Yksi ihminen kuoli lisäksi lähes neljä vuotta onnettomuuden jälkeen oltuaan koomassa koko tämän ajan. (Hillsborough disaster)

Poliisien toimintaa syytettiin laajasti kun turman syitä alettiin tutkia. Eritoten huomio kiinnitettiin ylimääräisten porttien avaamiseen. Tämän katsottiin olleen suurimpana syynä turmaan. Poliisin puolustuksen mukaan portit avattiin, koska oltiin huolissaan tilanteesta stadionin ulkopuolella. Poliisin mukaan oleellisina syinä turmaan olivat katsojien juopumus ja huliganismi. Virallisia syytteitä ei kuitenkaan nostettu ketään osallista kohtaan. Yksityiset henkilöt nostivat sitä vastoin syytteitä useita paikalla olleita poliiseja kohtaan, mutta loppujen lopuksi ketään ei kuitenkaan tuomittu. (Hillsborough disaster)

4.2 Hillsboroughin merkitys

Heinosen (2005) mukaan Hillsboroughin katsomo-onnettomuus oli merkittävä käännekohta englantilaisessa jalkapallossa. Onnettomuutta määrättiin tutkimaan Lord Justice Taylorin johtama työryhmä ja heidän loppuraporttinsa perusteella jalkapallokatsomojen turvallisuutta alettiin parantaa. Merkittävin muutos oli perinteisten seisomakatsomojen eli terassien muuttaminen istumakatsomoiksi. Muutenkin turvatoimia kiristettiin stadioneilla huomattavasti ja viranomaiset ottivat lähes nollatoleranssin fanien riehakkaaseen kannattamiseen, koska sen katsottiin altistavan huliganismille. Muutenkin fanien toimintaa katsomoissa on rajoitettu tämän jälkeen. Euroopan jalkapalloliiton UEFA:n turvallisuusohjeet vuodelta 2000 kieltävät muun muassa poliittisten viestien ja mielenilmausten esittämisen stadionilla ja sen ympäristössä sekä vastustajan kannattajien ja pelaajien sopimattoman herjaamisen, rasismien, provokatiiviset banderollit ja liput. Valvonta stadioneilla on muutenkin tehostunut huomattavasti. Turvatarkastukset ovat perusteellisempia ja videovalvonta kattaa usein koko stadionin. Videoiden perusteella huligaanit voidaan tunnistaa jälkeinpäin ja he saavat usein elinikäisen porttikiellon jalkapallostadioneille. Videoinnin lisäksi lukuisat järjestysmiehet tarkkailevat koko pelin ajan yleisöä kentän ja katsomon välissä

selkä kentälle päin. Kaikki eivät ole näihin muutoksiin olleet tyytyväisiä. Muuan muassa Manchester Unitedin manageri Alex Ferguson on sanonut: "En halua stadionia jossa tunneilmaisu on estetty ja rajoitettu. Haluan nähdä yleisön seisovillaan kannustamassa omaa joukkuetta. Se on intohimoa ja intohimo on osa jalkapalloa. Ihmisten tulee voida ilmaista tunteensa katsomossa, ei padota niitä." Jalkapallokatsomoiden parantunut turvallisuus Englannissa ei johdu kuitenkaan pelkästään tehostuneista turvatoimista. Koska täten halvemmat seisomapaikat poistuivat, saivat seurat hyvän syyn korottaa pääsylippujen hintoja. Seisomakatsomoiden poistuttua seurat saivat hyvän syyn korottaa lippujen hintoja. Monilla työväenluokkaan kuuluvilla ei enää tämän takia ollut varaa seurata otteluja paikan päältä. Koko jalkapallokulttuurissa tapahtui muutos, kun työväenluokan katsojat korvattiin keskiluokkaisilla katselijoilla. Näitä "uusia" faneja Manchester Unitedin entinen kapteeni Roy Keane kutsui ironisesti "samppanja- ja katkarapuprikaatiksi". (Heinonen 2005, 114–116)

5 JALKAPALLOHULIGANISMIN SYYT

Jalkapallohuliganismi tuli laajemmin ihmisten tietoisuuteen 1960-luvulla, kun tapaukset lisääntyivät ja media alkoi yhä kasvavassa määrin kiinnostua ilmiöstä etenkin Englannissa. Tästä lähtien monet tutkijat ovat tutkineet aihetta ja siitä on julkaistu valtava määrä kirjallisuutta ja artikkeleita varsinkin Englannissa. Ilmiötä on pyritty selittämään ja ymmärtämään useiden erilaisten ja erilaisia asioita huomioon ottavien teorioiden avulla. Usein tutkimusten tulokset ovat kuitenkin jääneet heikoiksi. Johanssonin (1987) mukaan jalkapallohuliganismia on tutkimuksissa lähestytty muun muassa psykologisista, psykososiaalisista, sosiologisista ja antropologisista näkökulmista. Johtuen erilaisista lähestymistavoista on käytetty myös monia erilaisia metodeja. Kaikissa jalkapallohuliganismia koskevissa teorioissa on kuitenkin yksi yhteinen piirre ja se on se, että niissä kaikissa on puutteita (Johansson 1986, 96–97). Jalkapallohuliganismin selitysyrietykset ovat peräisin erilaisista käsityksistä. Jotkut käsittelevät sitä samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta nuorten miesten ryhmäaggressiota. Toisten mielestä taas merkittävää on huliganismin liittyminen itse peliin ja siihen, miten nämä kaksi linkittyvät toisiinsa. Jotkut selitykset ovat melko epäuskottavia perustuen lähinnä tunteisiin, huhuihin ja median raportointiin tapahtumista. Toiset taas perustuvat tarkkoihin tutkimuksiin siitä, mitä todella on tapahtunut. (Canter ym. 1989, 109)

Englannissa on eritoten viranomaisten taholta esitetty kahta pääsyytä jalkapallohuliganismille ja molemmat näyttävät olevan laajalti hyväksytyjä. Nämä ovat liiallinen alkoholin käyttö ja väkivaltaiset tapahtumat kentällä. Molemmilla selityksillä on kuitenkin suuria puutteita. Kaikki fanit jotka juovat, eivät osallistu väkivaltaisuuksiin ja kaikki huligaanit eivät taas juo. Myöskään kaikkia huliganismitapauksia ei edellä väkivalta kentällä. Eritoten jos

väkivaltaisuuDET tapahtuvat ennen peliä. Nämä molemmat voivat olla osallisina huliganismitapauksien synnyssä, mutta ne eivät yksistään aiheuta niitä. Molemmat ovat melko kehoja selitysyriityksiä ja osoittavat, että viranomaiset eivät ole edes yrittäneet selvittää ilmiön perimmäistä olemusta. (Dunning ym. 1986, 225–226) Viranomaiset ovatkin pääasiassa keskittyneet kontrollimekanismien kehittämiseen, joilla pyritään torjumaan jalkapallohuliganismia sen sijaan, että yrittäisivät analysoida itse ilmiötä (Clarke 1992, 202).

Keskityn tässä luvussa pääasiassa englantilaiseen jalkapallohuliganismiin ja siitä tehtyjen tutkimusten tuloksiin. Tämä johtuu siitä, että Englannissa asiaa on luonnollisista syistä tutkittu huomattavasti enemmän kuin missään muualla. Jalkapallohuliganismi on globaali ilmiö, mutta johtuen ilmiön erilaisista taustatekijöistä ja luonteesta eri alueilla havainnot eivät ole globaalisesti päteviä. Useat eri tutkijat ovat esittäneet lukuisia selitysyriityksiä jalkapallohuliganismille, mutta yhteistä selvää linjaa näistä selityksistä on vaikea löytää. Trivizaksen (1980) mukaan kahdesta asiasta useimmat tutkijat ovat kuitenkin samaa mieltä. Suurin osa jalkapallohuligaaneista Englannissa tulee alemmista sosiaalikerroksista ja lähes kaikki jalkapallohuligaanit ovat nuorehkoja miehiä. Tutkimustulokset tukevat näitä väitteitä (Trivizas 1980, 280–285). Seuraavaksi esittelen neljä eri teoriaa, joiden avulla jalkapallohuliganismia on pyritty selittämään. Nämä teoriat ovat työväenluokkaselitys, epäjärjestyksen säännöt, kollektiivinen käyttäytyminen sekä organisoitu jalkapallohuliganismi.

5.1 Työväenluokkaselitys

Alun perin 1800-luvulla jalkapallo oli Englannissa yläluokan urheilua, mutta 1900-luvun vaihteessa jalkapallosta oli tullut työväenluokan peli. Sekä pelaajat että katsojat tulivat yhä enemmän ja enemmän työväenluokasta. (Taylor 1991,

112) 1900-luvun alusta lähtien jalkapallokatsomot Englannissa alkoivat täyttyä lähes yksinomaan työväenluokan miehistä (Dunning ym 1988, 78). Peartonin (1986) mukaan teollisuusalueilla, missä ei ollut juurikaan vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia, jalkapallon seuraamisesta tuli vastapaino työelämän yksitoikkoisuudelle. Jalkapallon suosio työväenluokan keskuudessa ei kuitenkaan perustunut pelkästään tähän, vaan itse pelin nähtiin myös heijastavan työväenluokan elämän perusarvoja kuten henkilökohtaista taitoa, fyysistä kovuutta, miehistä aggressiivisuutta, vastakkain asettelua ja ryhmätyöskentelyä. (Pearton 1986, 78)

Viime vuosisadan vaihteen työväenluokan keskuudessa väkivalta oli huomattavasti hyväksytympää kuin nyky-yhteiskunnassa ja työväenluokan miehet olivatkin usein hyvin aggressiivisia. Väkivaltaa pidettiin osana elämää ja kykyä puolustaa itseään fyysisesti pidettiin tärkeänä miehisyiden merkinä. Työväenluokan miehet olivat luonnostaan fyysisesti vahvoja. Miesten ammatit olivat usein sellaisia, missä tarvittiin suurta fyysistä voimaa, koska sen aikainen teknologia ei ollut vielä kehittänyt tarvittavia apuvälineitä. (Dunning ym. 1988, 84, 88) Parhaita ja kovimpia tappelijoita pidettiin yhteisössä suuressa arvossa. Näiden miesten ammatit olivat puuduttavia eivätkä antaneet juuri sisältöä elämään. Tämän takia sitä piti hakea muualta. Tappeleminen oli asia, joka antoi näille miehille sekä jännitystä että sisältöä elämään ja tappelemalla he saivat sellaista arvostusta yhteisössä, mihin he eivät työelämässään koskaan kyenneet. (Williams, Dunning & Murphy 1985, 15) Lisäksi työväenluokan lapset ja nuoret viettivät suuren osan ajastaan kaduilla. Siellä vallitsi hierarkia perustuen ikään ja fyysiseen voimaan. Nuoren piti pystyä pitämään puoliaan fyysisesti pärjätäkseen yhteisössä. Lapset totutettiin tällä tavoin nuoresta pitäen työväenluokan arvoihin. Nämä arvot siirtyivät täten sukupolvelta toiselle. Koska lapset jo nuoresta pitäen totutettiin näihin arvoihin, ei ole yllätys, että monet työväenluokan yhteisöistä olivat tuohon aikaan huomattavasti kovempia

ja väkivaltaisempia kuin nyky-yhteiskunnassa. Koska työväenluokan miehet pitkään muodostivat suurimman osan jalkapallon katsojista, ja koska väkivalta oli heidän elämäntyyliinsä pitkälti hyväksyttyä, ei ole mikään yllätys, että väkivaltaisuus löysi tiensä myös jalkapallokatsomoihin (Dunning ym. 1988, 88–90).

Työväenluokan yhteisöissä on perinteisesti ollut suuri yhteenkuuluvaisuuden tunne ja miehet ovat tottuneet puolustamaan omaa aluettaan. Usein ulkopuolisia ihmisiä, jotka tulivat heidän alueelleen, kohdeltiin vihamielisesti. (Williams ym. 1985, 14) Jalkapallohuliganismisahan oli sen alkuaikoina ja on edelleenkin pitkälti kysymys oman alueen puolustamisesta. Joukkueiden fanit miehittävät tiettyjä osia stadionista ja mikäli vierasjoukkueen fani eksyi kotijoukkueen fanien alueelle, hänet varmasti ajettiin sieltä pois hyvällä tai pahalla. Tämä ajattelutapa on suoraan työväenluokan arvomaailmasta. Samanlainen oman alueen puolustaminen näkyy jengielämässä. Jengeillä on omat alueensa, mitä he hallitsevat ja vieraiden jengien jäsenillä ei ole asiaa tälle alueelle.

Taylor (1976) oli yksi ensimmäisistä tutkijoista, joka yritti selittää jalkapallohuliganismia. Hänen mukaansa jalkapalloseurat Englannissa olivat alunperin kiinteässä yhteydessä työväenluokkaan. Pelaajat tulivat työväenluokasta kuten fanitkin ja kaikki tunsivat toisensa. Kuten jo aiemmin mainittiin, myös itse peli heijasteli työväenluokan arvoja. Paikallinen seura oli koko yhteisön symboli. Oman seuran voitot toivat ylpeyden tunnetta koko yhteisölle. Tuolloin myös kannattajien ja seuran johdon väliset suhteet olivat läheisiä ja kannattajilla oli valtaa vaikuttaa seuran asioihin. Myöhemmin nämä siteet kuitenkin katkesivat ammattimaistumisen, kaupallistumisen ja kansainvälistymisen myötä. Pelaajat alkoivat saada enemmän palkkaa, siirrot seurojen välillä lisääntyivät ja sponsorit alkoivat vaikuttaa seurojen toimintaan.

Pelaajista tuli palkkojen nousun myötä suuria tähtiä ja yhä harvemmat heistä tulivat työväenluokan keskuudesta. Näiden muutosten myötä kannattajat vieraantuivat seuroista ja seurat ikään kuin vietiin pois heiltä osaksi viihdeteollisuutta. Taylor näkeekin jalkapallohuliganismin työväenluokan vastarintana näille muutoksille ja yrityksenä valloittaa takaisin heidän omaksi kokemansa peli. (Taylor 1976, 357–372) Tayloria on kritisoitu muun muassa siitä, että hän ei ole pystynyt esittämään mitään konkreettisia empirisiä todisteita teoriansa tueksi (Hobbs & Robins 1991, 554).

Röngän (1987) haastatteleman englantilaisen tutkijan Eric Dunningin mukaan on täysin kiistaton totuus, että ylivoimaisesti suurin osa jalkapallohuligaaneista tulee työväenluokasta. Tämän takia meidän tulisi ymmärtää tätä maailmaa, missä huligaanit ovat kasvaneet ja varttuneet. Sitä arvomaailmaa, jonka he ovat omaksuneet. Jalkapallohuliganismissa on pohjimmiltaan kyse arvostuksesta ja sen hankkimisesta sekä kunniaista, maineesta ja asemasta sosiaalisessa ympäristössä. Suurin puute tähänastisissa tutkimuksissa jalkapallohuliganismista on ollut se, että kukaan ei ole vaivautunut menemään pintaa syvemmälle. On vedottu moniin eri asioihin kuten työttömyyteen, pelin itsensä synnyttämään aggressiivisuuteen ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Todelliset syyt jalkapallohuliganismiin löytyvät kuitenkin paljon, paljon syvemmältä yhteiskunnasta, itse asiassa sen ytimeistä. Tässä onkin koko ongelman moniulotteisuus. Mikäli jalkapallohuliganismi aiotaan poistaa, on yhteiskunnan perusrakennetta muutettava. Ongelman seurauksia voidaan tietenkin hallita katsojia karsinoimalla, seurojen jäsenkorttisysteemeillä, videovalvonnan tehostamisella ja poliisien määrän lisäämisellä, mutta tämä on vain pelkkää seurausten hoitamista, ei itse syiden. (Rönkä 1987, 46)

5.2 Epäjärjestyksen säännöt

Marsh, Rosser & Harre (1980) esittävät teoksessaan *The rules of disorder*, joka voitaisiin suomentaa *Epäjärjestyksen säännöt*, oman mielenkiintoisen näkemyksensä siitä, mistä jalkapallohuliganismissa oikeastaan heidän mielestään on kyse. Heidän mukaansa jalkapallohuliganismin vakavuutta liioitellaan huomattavasti erityisesti median toimesta. Toiminnan tarkoituksena on ennemminkin nöyryyttää vastustajan faneja kuin vahingoittaa heitä. He tutkivat englantilaisen jalkapalloseura Oxford Unitedin fanien käyttäytymistä ja perustavat tutkimuksensa tulokset näiden havaintojen pohjalle. Tutkimus tehtiin haastattelemalla faneja ja tutkimalla videonauhoilta heidän käytöstään ottelujen aikana.

Heidän teoksensa perimmäinen tarkoitus on osoittaa fanien toiminnan katsomoissa sisältävän suuren määrän tarkkaan määrättyjä sosiaalia rooleja, moraalisia sääntöjä ja jaettuja merkityksiä vaikka ulkopuolisille toiminta saattaa näyttää täysin suunnitelmattomalta ja järjestäytymättömältä. Lisäksi he yrittävät osoittaa, että otteluiden aikana tapahtuvat fanien yhteenotot ovat suuremmalta osin symbolisia ja rituaalisia sisältäen huomattavasti vähemmän fyysistä väkivaltaa kuin yleisesti luullaan. (Marsh, Rosser & Harre 1980, 97)

Marsh ym. (1980) mukaan Englannissa on toisen maailmansodan jälkeen tasaisin väliajoin luotu ihmisten keskuuteen median toimesta moraalista paniikkia, jonka aiheuttajana on aina ollut tiettyjä ihmisryhmiä, joiden aiheuttamaa häiriötä yhteiskunnalle liioitellaan etenkin mediassa suuresti. Näitä ryhmiä ovat omina aikoinaan olleet nuorisoryhmittymät kuten Teddy-pojat, Modit, Rockersit ja Skinheadit. Viimeisimpiä moraalisen paniikin aiheuttajia ovat jalkapallohuligaanit, jotka ainakin lehtien toimittajien mukaan edustavat kaikkea järjetöntä ja tuhoisaa yhteiskunnassa. (Marsh ym. 1980, 9)

Kotijoukkueen suurimmilla faneilla on jokaisella stadionilla oma rajattu alueensa, josta he peliä seuraavat. Useimmiten tämä alue on kentän päädyssä, maalin takana. Näitä maalien taustoja ovat perinteisesti miehittäneet työväenluokkaan kuuluvat miehet johtuen pitkälti siitä, että pääsyliput näille katsomon alueille ovat halvimmat. Oxford Unitedin kotikentällä tämä alue on kentän toisessa päädyssä, josta käytetään nimitystä London Road End. Juuri tämän katsomon osan miehittäviä faneja tarkkailtiin tutkimuksessa. (Marsh ym. 1980, 58)

Marsh ym. erottivat tutkimuksissaan fanien joukosta useita ryhmittymiä, jotka seisoivat katsomossa aina samoilla paikoilla pelistä toiseen. Fanit itse tiedostivat näiden ryhmien olemassa olon ja pystyivät haastatteluissa kertomaan, että eri ryhmillä on omat sosiaaliset ja käytökselliset tunnuspiirteensä. Fanien keskuudesta pystyttiin erottamaan viisi pääryhmää, joiden toimintatavat poikkesivat toisistaan ottelun aikana. Näiden ryhmien välillä vallitsee sisäinen hierarkia. Erityisen mielenkiintoista on se, että ryhmiin kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus muodostaa "ura" jalkapallokatsomossa. Toiset ryhmät ovat hierarkiassa toisia ylempänä ja alempien ryhmien jäsenien pitää suorittaa tiettyjä toimintoja ja rituaaleja päästääkseen nousemaan arvoasteikolla ylempänä olevaan ryhmään. (Marsh ym. 1980, 61–64) Eli toisin sanoen urakehitys katsomossa tapahtuu pitkälti samalla tavoin kuin missä tahansa työyhteisössä.

Itse ottelun aikana fanien kannustuksella on kaksi eri tavoitetta. Toisaalta he yrittävät kannustaa omaa joukkuetta voittoon ottelussa ja toisaalta heidän tavoitteenaan on panetella vastustajajoukkuetta ja sen faneja. Normaalisti tämä konflikti rajoittuu lauluihin ja herjojen huuteluun eli pysyy verbaalisella tasolla. Vaikka tuhannet fanit huutavat täysin voimin "Me vedämme teitä turpaan",

yleensä fyysistä kontaktia faniryhmien välillä on vain vähän tai ei ollenkaan. (Marsh ym. 1980, 88)

Suurin osa fanien välisistä yhteenotoista jää verbaaliselle ja elekieliselle tasolle. Mikäli tilanne kuitenkin johtaa fyysiseen kontaktiin fanien välillä, niin näissä tappeluissa on omat sisäiset sääntönsä. Ensinnäkin ovat säännöt, mistä syystä tappelun saa aloittaa. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi toisen joukkueen fanien alueelle tunkeutuminen tai kahdenkeskisissä kohtaamisissa haastava tuijotus tai toisen vakava herjaaminen. Tärkein pointti tässä on se, että tappelut, olivatpa ne isompien ryhmien välisiä tai kahdenkeskisiä, eivät ala sattumalta, vaan niitä edeltää tietty tapahtumasarja, jonka seuraukset kaikki osallistujat ymmärtävät. Tämän vuoksi sellaisten henkilöiden kimppuun ei käydä, joiden ei varmasti tunnisteta kuuluvan vastustajan faniryhmään. Toiseksi mikäli tappelu alkaa, voitolla olevan osapuolen tulee lopettaa, mikäli vastustaja tekee jonkin tietyn eleen, joka tarkoittaa luovuttamista. Näitä ovat muun muassa yksinkertaisesti tappelun lopettaminen tai pakeneminen paikalta. Näyttäisikin siltä, että tärkein tappelun tavoite on saada vastustaja juoksemaan karkuun. Tämä on näkyvä voitto ja häpeällistä vastustajalle. (Marsh ym. 1980, 105–110) Guttmanin (1986) mukaan saksalaisten fanien keskuudessa on tutkimuksissa havaittu samankaltaisia roolijakoja ja pidättymistä mieluummin verbaalisessa kuin fyysisessä väkivallassa. Fanien toiminnalla katsotaan olevan enemmän karnevaalimaisia kuin sotaisia piirteitä. (Guttman 1986, 170) Myös Holtin (1989) mukaan suuri osa ryhmäaggressioista – lauluista, uhkailuista ja riidan haastamisesta – on symbolista sekä rituaalista ja harvemmin johtaa omaisuuden tai ihmisten vakavaan vahingoittamiseen (Holt 1989, 329).

Antropologisten todisteiden perusteella voidaan sanoa, että samankaltaista toimintaa esiintyy esimerkiksi sodankäynnissä. Kertomukset kilpailevien ryhmien taisteluista esimerkiksi Uudessa Guineassa osoittavat, että ne olivat

erittäin seremoniallisia tapahtumia, joihin sisältyi samankaltaisia sisäisiä sääntöjä kuin edellä mainittuihin fanien välisiin yhteenottoihin. Yleensäkin sodissa aina 1900-luvulle asti oli kyse taloudellisten ja alueellisten etujen lisäksi ennen kaikkea kunniaista ja maineesta. (Marsh ym. 1980, 126)

Marsh ym. tuo mielenkiintoisen näkökulman huliganismitutkimukseen, mutta kuten kaikissa jalkapallohuliganismin selitysrityksissä, myös heidän teoriassaan on selviä puutteita. Seuraavassa muutamien tutkijoiden kritiikkiä tutkimusta kohtaan. Guttmanin (1986) mukaan on syytä olla skeptinen väitettä kohtaan, että väkivalta koostuu lähes pelkästään rituaalisista eleistä. Jalkapallohuliganismi on aiheuttanut huomattavasti vähemmän kuolonuhreja ja loukkaantumisia kuin mitä ihmiset yleensä luulevat, mutta niitä on silti liikaa, jotta asia voitaisiin jättää huomiotta. Kriitikot ovat myös kiinnittäneet huomiota siihen, että Marsh ym. tutki ainostaan yhden joukkueen (Oxford Unitedin) kannattajia. Oxfordin kannattajat eivät ole erityisen tunnettuja väkivaltaisesta käytöksestään. Lisäksi kriitikoiden mielestä fyysistä väkivaltaa ei tule vähätellä viittaamalla sen symbolisiin ja rituaalisiin piirteisiin (Guttman 1986, 170).

Dunning ym. (1988) mukaan Marsh ym. ovat oikeassa siinä, että media liioittelee jalkapallohuliganismin laajuutta ja vakavuutta. He ovat oikeassa myös osoittaessaan, että huligaanien kohtaamisissa on mukana rituaalisia piirteitä, mutta nämä rituaaliset piirteet eivät kuitenkaan automaattisesti tee kohtaamisista harmittomia ja väkivallattomia. Päinvastoin, mikä alkaa harmittomana aggressiivisena rituaalina, saattaa laajentua vakavaksi väkivallaksi kuten historia osoittaa. Marsh ym. on lisäksi tutkimuksessaan kokonaan jättänyt käsittelemättä esineiden, esimerkiksi kolikoiden heittelyn, mitä todistettavasti tutkimuksen aikana on tapahtunut. On vaikea nähdä esineiden heittely pelkästään osana symbolista esitystä, jonka tarkoituksena ei

ole vahingoittaa ketään. Kaikki tietävät, että juuri sitä lentävät esineet tekevät. (Dunning ym. 1988, 21–22)

Yksi suuri puute tutkimuksessa on se, että he tarkkailivat fanien käytöstä ainoastaan stadioneilla. He keskittyivät pelkästään jalkapallopäivän siihen osaan, minkä aikana fanit on eroteltu erillisiin aitauksiin ja poliisin valvonta on tehokkaimmillaan, joten faniryhmien väliset fyysiset kontaktit on tehty erittäin vaikeiksi. Tämän takia on luonnollista, että fanien väliset kontaktit juuri ennen ottelua, sen aikana ja välittömästi sen jälkeen säilyvät verbaalisella ja symbolisella tasolla. He eivät puhuneet mitään tapahtumista ennen peliä tai sen jälkeen stadionin ulkopuolella, jolloin suuri osa väkivaltaisuuksista perinteisesti tapahtuu poliisin tiukan valvonnan ollessa huomattavasti vaikeampaa valvottavan alueen kasvaessa. (Dunning ym. 1988, 23) Erityisesti nykypäivänä valvonta stadionien sisäpuolella on niin tiukkaa, että lähes kaikki vakavammat väkivaltaisuuudet ovat siirtyneet stadionien ulkopuolelle.

Carrollin (1980) mukaan Marsh ym. tutkimuksen yhtenä puutteena on se, että he eivät pysty selittämään, minkä takia tällainen symbolinen ja rituaalinen väkivalta on tullut osaksi tätä alakulttuuria. On liian helppoa viitata ainoastaan kyseisen alakulttuurin arvoihin ja sääntöihin. Selitys on lähes yhtä rajoittunut kuin väite, että huligaanit ovat vain aivottomia idiootteja. (Carroll 1980, 83)

5.3 Kollektiivinen käyttäytyminen

Kollektiivinen käyttäytyminen herätti mielenkiintoa jo niinkin varhain kuin muinaisessa antiikin Kreikassa ja Roomassa. Filosofit pohdiskelivat, miksi massat äkillisesti puhkesivat yleisistä normeista poikkeavaan käytökseen. (McPherson ym. 1989, 281). Kollektiivista käyttäytymistä selitettäessä on muodostunut neljä pääteoriaa, jotka ovat lähtöisin erilaisista sosiologisista

näkökulmista. Nämä teoriat ovat tartuntateoria, läheisyysteoria, sisäisen normiston teoria ja arvonnisäysteoria. Jokaisella teorialla on omat painotuksensa, mutta ne kaikki auttavat osaltaan selittämään kollektiivisen käyttäytymisen alkuperää. (Guttman 1986, 165–166; McPherson ym. 1989, 281–283; Smith 1975, 293) Kollektiivisen käyttäytymisen teorioiden perusajatuksena on se, että ihmiset alkavat jonkin sytykkeen kautta käyttäytymään yleisössä samalla tavalla. Tämä sytyke voi olla esimerkiksi tapahtuma kentällä tai jonkin johtajan antama käytösmalli.

Guttmannin (1986) mukaan on kuitenkin helppo liioitella sitä, miten ihmiset urheiluyhteisössä hylkäävät normaalin itsensä. On totta, että ihmiset usein käyttäytyvät katsomossa kollektiivisesti. Harvat huutavat kurkkunsa käheäksi katsoessaan ottelua kotisohvallaan. Silti täytyy muistaa, että suurin osa katsojista käyttäytyy yhteiskunnan normien mukaisesti. Mikään kollektiivisen käyttäytymisen teoria ei pysty selittämään sitä, miksi toiset katsojat käyttäytyvät sivistyneesti ja toiset sytyttävät katsomon tuleen. (Guttman 1986, 166). Boiren (1980) mukaan teoriat eivät myöskään pysty selittämään sitä, miksi suurin osa aggressiivisesti käyttäytyvistä henkilöistä on alemmista sosiaalikerroksista (Boire 1980 Johanssonin 1987, 99 mukaan)

Berkin (1972) mukaan kollektiivisen käyttäytymisen tutkiminen on erittäin vaikeaa monestakin syystä. Ensinnäkin tapahtumien alku on sattumanvaraista, joten tutkijoiden on vaikeaa olla paikalla oikeaan aikaan. Toiseksi mikäli tutkijat haluavat tarkastella tapahtumia lähietäisyydeltä heillä on suuri vaara loukkaantua fyysisesti. Lisäksi tapahtuma saattaa olla ohi hyvin lyhyessä ajassa ja monia asioita tapahtuu samaan aikaan, mikä tekee havainnoinnin vaikeaksi. (Berk 1972 Smithin 1975, 285 mukaan)

5.3.1 Tartuntateoria

Varhaisin kollektiivisen käyttäytymisen teoria pohjautuu Gustave Le Bonin jo 1800-luvun lopussa tehtyihin havaintoihin yleisön käytöksestä. Siitä käytetään nimitystä tartuntateoria. Tämän teorian mukaan yleisön joukossa syntyy kollektiivinen mieliala, kaikki ajattelevat ikään kuin samalla tavalla. Tämä johtaa oman ajattelun passivoitumiseen ja tämän takia ryhmän mukana voi toimia välittämättä seurauksista. Yleisön joukossa ihminen tuntee itsensä anonyymiksi ja saattaa toimia tavalla, jolla hän ei ikinä normaalitilanteessa yksilönä toimisi. Liittymällä joukkoon yksilöt tuntevat itsensä voimakkaammiksi ja heille tulee tunne, että he eivät ole vastuullisia omista teoistaan. Tällaista käytöstä kutsutaan myös laumakäyttäytymiseksi. Tällaisessa tilanteessa, kun ihmiset kerääntyvät suureksi ryhmäksi ja heidän tunteensa ovat pinnassa, he ovat normaalia vastaanottavaisempia erilaisille käytösmalleille. Joukon sytyttäjäksi tarvitaan yhden tai useamman joukon jäsenen antama käytösmalli, esimerkiksi esineiden heittäminen. Tämän jälkeen joukon jäsenet saattavat alkaa toimia lauman mukana välittämättä seurauksista. (McPherson ym. 1989, 281–282; Mannheim 1965 Trivizaksen 1980, 285 mukaan).

Guttmannin (1986) mukaan termi tartunta viittaa siihen, että järjettömyys leviää yleisön joukossa kuin tauti (Guttmann 1986, 166) Jalkapallokatsomo on otollinen paikka tällaisen mielialan syntymiselle. Oman suosikkijoukkueen kannattajat elävät kuin yksi henkilö, kaikki toivovat oman joukkueen voittoa. Kun oma joukkue tekee maalin, ihmiset juhliivat ja halailevat sellaisia kanssakatsojia, joita eivät ikinä ennen ole nähneetkään. Kun taas oma joukkue häviää ottelun, ihmiset itkevät. Tunteita osoitetaan avoimesti ventovieraille henkilöille. Normaalisessa tilanteessa ihmiset eivät toimi tällä tavalla.

5.3.2 Konvergenssiteoria

Konvergenssiteorian mukaan mikäli samaan paikkaan, esimerkiksi urheiluyhteisöön kerääntyneillä ihmisillä on samankaltaisia mielipiteitä ja tunteita, jokin yllyttävä teko voi helposti panna alulle häiriötoiminnan heidän keskuudessaan. Tämä näkemys yhdistetään usein frustraatio-aggressio teoriaan, jonka mukaan samanlaiset piilevät turhaumat yleisön joukossa saattavat johtaa aggressiiviseen käyttäytymiseen. Yksittäisten henkilöiden toiminta saattaa herättää koko joukon toimintaan, eritoten jos nämä henkilöt ovat karismaattisia ja kykeneviä johtamaan joukkoa. (McPherson ym 1989, 282)

Tähän teoriaan on vaikea löytää mitään konkreettisia todisteita. Kollektiivinen käyttäytyminen on lyhytaikaista luonteeltaan ja käytännössä on mahdotonta kerätä ihmisjoukko uudestaan yhteen, jotta voitaisiin määritellä jakoivatko he yhteisiä tunteita tai turhaumia. Yleisön muodostavan yksilöiden läheisyys saattaa olla tärkeä tekijä jossain yksittäisissä tapauksissa, mutta ei näytä todennäköiseltä, että se olisi ainoa tekijä, joka ajaa yleisön häiriökäytökseen. (McPherson ym 1989, 282)

5.3.3 Sisäisen normiston teoria

Kolmas kollektiivisen käyttäytymisen teoria on Ralph Turnerin ja Lewis M. Killianin niin sanottu sisäisen normiston teoria. Heidän teoriansa on laajakatseisempi kuin aiemmin mainitut. He lähestyvät kollektiivisen käyttäytymisen ongelmaa yhdistelemällä tutkimuksia, joita on tehty antropologiassa, psykologiassa ja sosiologiassa. Heidän teoriansa ydin on se, että urheiluyhteisön joukossa on omia sisäisiä normeja, jotka poikkeavat normaalien yhteiskunnan normeista ja saattavat jopa vastustaa niitä. (Guttman 1986, 166–168) Eli toisin sanoen yleisön käytös, joka saattaa ulkopuoliselle

vaikuttaa yhteiskunnan normien vastaiselta, on yleisön joukossa täysin sallittua. Yleisön keskuudessa on ikään kuin oma sisäinen normistonsa ja omat käytössääntönsä, jotka poikkeavat normaaleista. Tietynlainen häiritsevä käyttäytyminen jalkapallo-ottelujen yhteydessä on tämän normiston mukaan täysin sallittua. Guttmannin (1986) mukaan tämä teoriasuunta on melko samanlainen kuin aiemmin käsitelty epäjärjestyksen säännöt, mutta Turner & Killian eivät tutkimuksessaan viittaa tähän teoriaan (Guttmann 1986, 168).

Viime aikoina Suomessa on kovasti käyty julkista keskustelua jääkiekko-ottelujen yhteydessä pelaajien kesken käydyistä tappeluista. Yleinen mielipide on ollut, että tappelut eivät kuulu lajiin ja asiaan on otettu kantaa aina ministeritasolta saakka. Myös poliisi on tehnyt ja tekee tälläkin hetkellä omia tutkimuksiaan kaukalotappeluista. Pohjois-Amerikassa tappelut ovat aina olleet osa lajia. Suomessakin arvostelu on tullut lähinnä lajin ulkopuolelta. Jääkiekon sisäpiirissä monet ovatkin sitä mieltä, että tappeluista ei pitäisi poistaa koska ne kuuluvat jääkiekon sisäiseen normistoon. Näissä Suomen viime aikojen tapahtumissa voidaan nähdä suora yhteys Turnerin & Killianin sisäisen normiston teoriaan.

5.3.4 Arvonlisäysteoria

Siinä missä aiemmin pitkälti hyväksytty Gustave Le Bonin tartuntateoria on menettänyt mainettaan tutkijoiden keskuudessa, Neil Smelserin arvonlisäysteoria on taas laajasti hyväksytty ja siihen on usein viitattu urheilututkimuksen piirissä (Guttmann 1986, 166–167). Smelserin teorian mukaan kollektiivinen käyttäytyminen sosiaalisessa tilanteessa, kuten urheiluyleisön joukossa, on seurausta useasta erilaisesta määräävästä tekijästä. Kuten esimerkiksi kakun teossa, tekijät tulee liittää yhteen, usein vielä tietyssä järjestyksessä, jotta saadaan tietty lopputulos. (McPherson ym 1989, 283)

Kollektiivisen käyttäytymisen syntymiseen tarvitaan Smelserin mukaan seuraavat elementit:

- 1) Ensimmäinen vaadittava elementti on osapuolten välinen rakenteellinen jännitys. Osapuolten välillä on jo ennalta vihamielisyyttä liittyen esimerkiksi sosiaaliseen luokkaan, uskontoon tai poliittiseen suuntaukseen. Rakenteellinen jännitys ei kuitenkaan yksin riitä luomaan kollektiivista käyttäytymistä.
- 2) Lisäksi sosiaalisten olosuhteiden tulee olla sellaiset, jossa yleisö tulee johtopäätökseen, jonka mukaan tilannetta ei voi ratkaista onnistuneesti normaaleilla toimintatavoilla. Kun rakenteellinen jännitys ja tarvittavat sosiaaliset olosuhteet ovat läsnä, tietyt lisäelementit voivat johtaa kollektiiviseen käyttäytymiseen.
- 3) Ensinnäkin yleiset uskomukset ja mielipiteet, kuten tuomarin oletettu puolueellisuus, vahvistavat rakenteellista jännitystä. Tällaisena tekijänä voivat myös olla yleisön seassa liikkuvat huhut.
- 4) Toiseksi kiihdyttävät tekijät kuten tuomarin tekemä päätös omaa joukkuetta vastaan tai oman joukkueen pelaajien riitely tuomareiden kanssa vahvistavat yleisiä uskomuksia. Kahden yksittäisen fanin tappelu voi myös toimia kiihdyttävänä tekijänä.
- 5) Viimeisenä tapahtuu osanottajien mobilisointi, joka tapahtuu joukon johtajien esimerkin kautta. Esimerkiksi muutamat fanit yrittävät hyökätä kentälle tai vastustajan fanien kimppuun ja tämän jälkeen muut seuraavat heitä.

(McPherson ym 1989, 283)

Tämä teoria tarjoaa kaikkein monipuolisimman selityksen sille, miten ja miksi kollektiivinen käyttäytyminen saa alkunsa. Se vaikuttaa myös parhaalta mallilta, jonka pohjalta voi ennustaa milloin on mahdollisesti odotettavissa ongelmia yleisön suhteen. Tämäkään teoria ei kuitenkaan itsessään ole riittävä

kannustettiin Geordieja (Newcastle-fanin kutsumanimi) matkustamaan Lontooseen ja "hakkaamaan portit matalaksi ja potkimaan Cockneyja (Chelsea-fanin kutsumanimi) turpaan". (Dunning ym. 1988, 177–178)

1970-luvun loppupuolella poliisi alkoi Englannissa keskittyä enemmän huliganismin torjumiseen. Torjuntaa suunniteltiin tarkemmin ja siihen osallistuvien poliisien määrä nousi huomattavasti. Luultavasti tästä johtuen myös huligaanit alkoivat vastaiskuna organisoida ja suunnitella toimintaansa tarkemmin. Läpi 1970- ja 1980-luvun huligaanit reagoivat kiristyneisiin turvatoimiin ja kontrolliin muuttaen itse strategioitaan. Tällä tavoin he pyrkivät toimintansa jatkamiseen ja samalla minimoimaan kiinnijäämisen riskin. Molempien osapuolien toiminnan kiristymisen johdosta syntyi kierre, jossa poliisit ja viranomaiset ottivat käyttöön kovempia rangaistuksia sekä tiukempia turvatoimia ja huligaanit taas pyrkivät kehittämään menetelmiä joilla pystyivät kiertämään kontrollin. Tällä tavoin Englantiin syntyivät niin sanotut "superhuligaaniryhmät", joita ovat muun muassa West Hamin Inter City Firm, Leedsin Service Crew, Millwallin Bushwackers, Arsenalin Gooners, Chelsean Headhunters ja Leicesterin Baby Squad. Näiden ryhmien toiminnan perustana oli pyrkimys erottua tyypillisistä kannattajista tavoitteenaan hämätä poliisia. He eivät pukeutuneet oman suosikkijoukkueensa peliasuihin, eivätkä matkustaneet vieraspeleihin virallisilla fanibusseilla. He matkustivat paikan päälle julkisilla kulkuvälineillä tai omilla autoilla. Heidän päätavoitteenaan oli lähteä otteluihin tappelemaan sekä pelottelemaan vastustajien faneja. Sen he tekivät ikään kuin naamioituneena, jotta eivät herättäisi poliisin huomiota liian aikaisin. "Superhuligaaniryhmien" synnyn jälkeen huligaanien kohtaamiset alkoivat saada yhä väkivaltaisempia muotoja ja aiheuttivat oikean hengenvaaran useammin kuin tätä ennen. (Dunning ym. 1988, 177–180) Näiden ryhmien jäsenet kannattavat usein äärioikeistoa ja rasistisia järjestöjä, joita ovat esimerkiksi British Movement ja National Front (Dunning ym. 1986, 224).

Ennen "superhuligaaniryhmien" syntyä lähes kaikki huligaanit kuuluivat melko köyhään työväenluokkaan. Näissä uusissa huligaaneissa oli muutama piirre, jotka erottivat heidät vanhasta stereotyyppisestä käsityksestä. Suurimpana erona voidaan pitää sitä, että uusilla huligaaneilla oli enemmän rahaa käytössään. Useat heistä olivat työyhteisössä suhteellisen korkeassa asemassa. He pukeutuivat kalliimpiin vaatteisiin ja saattoivat matkustaa vieraspeleihin ykkösluokassa. Yhtenä suurena erona oli myös se, että he eivät käyttäneet alkoholia ennen otteluja, vaan halusivat olla mahdollisimman hyvässä kunnossa ennen mahdollisia tappeluja. Mikä sitten toi markkinoille tällaisen uuden huligaanityypin? Joidenkin tutkijoiden mukaan syynä saattaa olla sellaisen tunnuksen ja statuksen hakeminen, mikä ei ole mahdollista normaalissa työyhteisössä. (Canter ym. 1989, 120–122) Eli näiden "uusien" huligaanien toiminnan taustalla saattaa olla samanlainen työelämässä saavuttamattomalta tuntuvan statuksen hakeminen kuin oli kysymys myös työväenluokkaan kuuluvien jalkapallohuligaanien kohdalla.

Nykyään turvatoimet stadioneilla ovat niin tiukkoja, että mitään todella vakavia yhteenottoja siellä harvemmin pääsee kehittymään. Toki järjestyshäiriöitä edelleen esiintyy, mutta yleensä poliisi pystyy keskeyttämään ne melko nopeasti. Väkivalta onkin siirtynyt lähes kokonaan stadionien ulkopuolelle. Nykyään huligaanien on helpompaa kiertää poliisin valvontaa parantuneiden viestintäyhteyksien, esimerkiksi internetin avulla. Tappeluita pystytään sopimaan etukäteen ja paikaksi valitaan jokin sellainen, mihin poliisilta kestää mahdollisimman pitkään päästä paikalle. Esimerkiksi vuonna 1997 hollantilaisten Ajaxin ja Feyenoordin huligaanit sopivat tappelupaikaksi moottoritien varren mahdollisimman kaukana lähimmistä poliiseista. Tuloksena yhteenotosta oli yksi kuollut sekä useita loukkaantuneita. Näillä joukkueilla ei edes kyseisenä päivänä ollut keskinäistä ottelua. Voidaankin kysyä, onko tässä

tapauksessa kyse jalkapallohuliganismista? Riittääkö perusteeksi pelkästään se, että tappeluun osallistuneilla on yhteyksiä kyseisiin jalkapalloseuroihin.

5.5 Onko jalkapallohuliganismille selitystä?

Finnin (1994) mukaan ei ole olemassa yhtä ainoata selitystä väkivaltaiselle käyttäytymiselle yleensä, eikä erityisesti jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Jalkapallo on itsessään aggressiivinen peli, jossa pelaajat haastavat toisiaan fyysisesti pallon hallinnasta. Fanit osallistuvat otteluun voimakkaasti tunnetasolla, ja joskus kentällä vallitseva aggressiivisuus voi tarttua faneihin ja muuttua väkivallaksi katsomossa. Lisäksi tietyntyyppinen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus ovat pelaajien ja katsojien ikään kuin sisäisissä säännöissä sallittua. Joskus se voi purkautua väärällä tavalla. Fanien intensiivinen samaistuminen joukkueeseen on tärkeä seikka tutkittaessa väkivallan syitä. (Finn 1994, 90–93, 105) Kotiyleisön luonnollinen sitoumus omaa joukkuetta kohtaan saattaa tietyissä tilanteissa johtaa aggressiivisuuteen ja suhteellisuuden tajun pettäessä toiminta voi mahdollisesti saada väkivaltaisia muotoja. (Heinilä 2000, 300)

On täysin luonnollisista, että kun ihminen suhtautuu johonkin asiaan kuten jalkapallojoukkueeseen suurella intohimolla, niin se saattaa joskus johtaa ikäviin seuraamuksiin. Kun oma suosikkijoukkue on häviöllä tai kentällä tapahtumat ovat poikkeuksellisen aggressiivisia, niin tällöin väkivallan kynnyks on matalimmillaan. Tästä voin kertoa henkilökohtaisen esimerkin. Suomi pelasi vuoden 1998 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen karsinnan viimeisen ottelunsa Unkaria vastaan Helsingin Olympiastadionilla 11.10.1997. Olin itse tuona satuisena iltana Olympiastadionilla omien joukkuekavereideni kanssa seuraamassa ottelua. Suomi tarvitsi voiton ottelusta, jotta pääsisi jatkokarsintaan. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Suomi oli näin lähellä

selviytymistä jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuihin. Suomi meni ottelussa toisella puoliajalla Antti Sumialan maalilla 1–0 johtoon ja tämä johtoasema säilyi aina ottelun lisäajalle asti. Silloin kuitenkin tapahtui synkin hetki suomalaisessa jalkapallohistoriassa. Unkari sai lisäajalla kulmapotkun. Tämän kulmapotkun jälkeen pallo kävi viiden suomalaispelaajan kautta päätyen omaan maaliin ja murentaen jälleen kerran Suomen unelman MM-kisoista. Ottelun päätösvihellyksen jälkeen näin, miten suomalaiset katsojat repivät katsomon penkkejä irti ja heittelivät niitä kentälle. Muutama pyrki jopa juoksemaan kentälle käydäkseen tuomarin kimppuun. Paluumatkalla Turkuun muutama joukkuekaverini tappeli bussissa keskenään, mitä ei ollut koskaan ennen tapahtunut. En ollut koskaan ennen enkä myöskään sen jälkeen nähnyt suomalaiskatsojia sellaisten tunnekuohujen vallassa. Itsekin olin sellaisessa mielentilassa ottelun jälkeen, että vaikka normaalisti olen hyvin rauhallinen henkilö, niin tuolloin olisin ollut valmis vetämään jotain vinoilevaa unkarilaiskannattajaa turpiin.

Finnin (1994) mukaan yksi syy, miksi huliganismia ei ymmärretä, on se, että se yleensä tuomitaan täysin erilaiseksi kuin muu fanien käyttäytyminen. Suurin osa huliganismin tarkoituksista ei eroa tavallisten kannattajien pyrkimyksistä. Huligaanit hakevat myös tunteellisia elämyksiä jalkapallo-otteluista. Erona on se, että heidän keinonsa ovat erilaisia. Kokemus kuitenkin on samanlainen. (Finn 1994, 113–121) Myös Armstrongin ja Youngin (1997) mukaan jalkapallohuliganismi on ilmiönä suuresti väärinymmärretty, mikä on johtanut ilmiön säälimättömään mustamaalaamiseen sekä ylireagoimiseen. Jalkapallohuliganismi ymmärretään liian helposti poikkeavaksi muusta käyttäytymisestä (Armstrong & Young 1997, 175).

Oittisen (1992) mukaan eräs selitys jalkapallohuliganismille on se, että sille ei ole selitystä. Se on ainoastaan väkivaltaa, jonka purkamisen kohteeksi on valittu

jalkapallokatsomot (Oittinen 1992, 26). Samaan tapaan asiaa analysoi Armstrong (1998), jonka mukaan jalkapallohuligaanin toiminnan motivaatiolle ei ole yhtä ainoaa ja yksinkertaista tieteellistä selitystä. Monet aiemmat teoriat ilmiön syistä ovat puutteellisia, jotkut jopa naurettavia. (Armstrong 1998, 295) Tärkeänä syynä jalkapallohuliganismin väärinymmärtämiselle ja sille, että väkivaltaiselle käyttäytymiselle ei ole pystytty antamaan kunnollista selitystä on liian vähäinen tutkimus. Ilmiöön liittyy paljon myyttejä ja vääriä uskomuksia johtuen suuresti juuri puutteellisista tutkimustuloksista. (McPherson ym. 1989, 302) Jalkapallohuliganismin empiirinen tutkiminen on hankalaa ja se sisältää omat riskinsä. Mikäli tutkija soluttautuu huligaaniporukkaan, hän asettaa oman terveytensä uhanalaiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita brittiläinen jalkapallohuliganismin tutkija John Williams, joka joutui vuonna 1982 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuissa Espanjassa paikallisen poliisin pidättämäksi ja mukiloimaksi, koska häntä epäiltiin huligaaniksi. (Williams ym. 1985, 87–90)

Onko yleensä mitään mieltä etsiä selitystä jalkapallohuliganismille? Tuskin kukaan jalkapallohuliganismista syytetty henkilö pystyy itsekään tarjoamaan täsmällistä selitystä teoilleen. Kysyttäessä syytä väkivaltaiselle käyttäytymiselle saattaa vastaus olla niinkin yksinkertainen kuin 28-vuotias jalkapallohuligaani Richard asian ilmaisee: "It's so fucking funny". (Oittinen 1992, 26)

6 EI VAIN ENGLANTILAINEN TAUTI

Suurin syy siihen, että jalkapallohuliganismia ympäri maailmaa pidetään yleisesti yhä edelleen pääasiassa ”englantilaisena tautina”, on Heyselin tragedia. Se oli ensimmäinen jalkapallohuliganismitapaus, joka median välityksellä levisi ympäri maailmaa ja tuli suuren yleisön tietoon. (Dunning ym. 2002, 4) Jalkapallohuliganismi on kuitenkin maailmanlaajuinen ilmiö. Sitä kuitenkin usein kuvataan edelleen niin kuin se olisi ainoastaan englantilaisten erikoisuus. Jopa englantilaisten oma lehdistö käyttäytyy usein näin. (Ingham & Hardy 1993, 4) Holtin (1989) mukaan huliganismi saattaa olla Britanniassa pitemmällä kehittyneyttä kuin muualla maailmassa, mutta ei rajoitu vain Britanniaan kuten myöskään väkivalta ei rajoitu pelkästään jalkapallon ympärille (Holt 1989, 341). Williamsin ym. (1985) mukaan huliganismin pitäminen pelkästään englantilaisena ilmiönä on yksi suurimmista siihen liittyvistä myyteistä. He löysivät tutkimuksissaan vuosien 1904 ja 1984 välillä pelkästään brittiläisistä sanomalehdistä raportteja yli 70 jalkapallohuliganismitapauksesta ympäri maailmaa, joissa ei ollut mukana englantilaisjoukkueita tai -faneja. Raportteja oli yli 30 eri maasta. (Williams ym. 1985, 6)

Limassa, Perussa 318 ihmistä kuoli ja yli 500 loukkaantui vuonna 1964 pelatun Perun ja Argentiinan välisen jalkapallon olympiakarsintaottelun jälkeisissä mellakoissa. Mellakat alkoivat, kun urugualainen erotuomari hylkäsi Perun maalin ottelun loppupuolella. Vuonna 1968 Turkissa 40 ihmistä kuoli ja yli 600 loukkaantui toisen divisioonan jalkapallo-ottelun yhteydessä puhjenneissa väkivaltaisuuksissa. Kairossa, Egyptissä 49 ihmistä kuoli vuonna 1974, kun viranomaiset myivät jalkapallo-otteluun 100 000 lippua ja katsomoon mahtui vain 45 000 ihmistä. Vuonna 1979 Lagosissa, Nigeriassa 24 ihmistä kuoli ja 27 loukkaantui. 1980 Kalkutassa, Intiassa 16 ihmistä kuoli ja yli 100 loukkaantui,

kun pelaajan ulosajo sytytti mellakan katsomossa. Vuonna 1982 Moskovassa kuoli 69 ihmistä ja Kolumbiassa 29 ihmistä jalkapallomellakoissa. (McPherson ym. 1989, 288; Canter ym. 1989, 106; Guttman 1986, 160; Williams ym. 1985, 7) Tässä vain muutamia esimerkkejä jalkapallo-otteluihin liittyneistä väkivaltaisista tapahtumista ympäri maailmaa.

Huliganismi yleisestikin on pitkään yhdistetty pelkästään jalkapalloon ja brittiläiseen jalkapallokulttuuriin. Jalkapalloa pelataan lähes jokaisessa maailman kolkassa ja se on levinneisyytensä ja suosionsa johdosta yleisin huliganismin esiintymisalue, mutta väkivaltaa esiintyy todistetusti muidenkin lajien parissa. Williamsin ym. (1985) mukaan on myös väitetty, että vaikka Yhdysvalloissa yleisesti yhteiskunnassa esiintyy enemmän väkivaltaa kuin Britanniassa, niin urheilukatsojat olisivat huomattavasti rauhallisempia kuin Britanniassa. Myös tämä väite on myytti. Yhdysvalloissa on tehty tutkimus, joka käsittää 312 huliganismitapausta vuosien 1960 ja 1972 väliltä eli keskiarvoksi tulee 26 tapausta vuodessa. 17 ihmistä kuoli näiden tapauksien yhteydessä. Tämä tutkimus osoittaa paitsi sen, että myös amerikkalaiset katsojat ovat väkivaltaisia myös sen, että väkivaltaa esiintyy monien muidenkin lajien kuin vain jalkapallon yhteydessä. Eri lajien tapaukset olivat yleisimmästä harvinaisempaan: baseball (97), amerikkalainen jalkapallo (66), koripallo (54), jääkiekko (39), nyrkkeily (19), moottoriurheilu (12), hevosurheilu (11), golf (4), jalkapallo ja paini (3) sekä yleisurheilu, tennis ja ilmailu (2). Jalkapalloon liittyvien tapauksien määrä on noinkin pieni siksi, että jalkapallo ei ole läheskään samassa asemassa Yhdysvalloissa kuin Euroopassa (Williams ym. 1985, 9; Guttman 1986, 161–162).

Italia, Hollanti ja Argentiina ovat tunnetusti maita, jossa jalkapalloa seurataan suurella intohimolla. Näissä kaikissa maissa ovat myös kiihkeän jalkapallon seuraamisen varjopuolet kuten huliganismi tulleet tutuiksi. Seuraavaksi

esittelen lyhyesti ja esimerkin omaisesti näiden kolmen maan jalkapallohuliganismin historiaa ja erityispiirteitä.

6.1 Italian *ultrat*

Italiassa jalkapallohuliganismi sai alkunsa 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Ilmiö levisi Pohjois-Italian suurten kaupunkien kautta saavuttaen lopulta myös Etelä-Italian. 1980-luvun ilmiö edelleen laajeni ja huliganismia alettiin tavata myös alasarjojen amatööripeleissä. (Roversi & Balestri 2002, 132)

Suurin ero englantilaisten ja italialaisten jalkapallofanien välillä on se, että Englannissa jalkapallo on läpi historian tunnettu työväenluokan pelinä ja jalkapallofanit ovat pääasiassa olleet työväenluokasta, kun taas Italiassa *ultria*, kuten italialaisia jalkapallofaneja nimitetään, ei yhdistä jokin tietty sosiaalinen luokka tai elämäntyyli, vaan he tulevat yhteiskunnan joka portaalta. Yhteinen tekijä *ultrille* ei ole koskaan ollut sosiaalinen status vaan kannatus itse. (Dal Lago & De Biasi 1994, 75–79) Jalkapallohuliganismin synty Italiassa oli tiukasti sidoksissa *ultra*-ryhmien syntyyn (Roversi 1991, 312).

Ultrien välinen kilpailu on etenkin stadionien sisäpuolella pääasiassa symbolista. Ottelun aikana ryhmät pyrkivät osoittamaan symbolista voimaansa ensinnäkin koreografian (liput, banderollit ja laulut) näyttävyydellä ja toiseksi rohkeuden näyttämällä (esimerkiksi vastustajien lippujen ryöstö). Kun siirrytään stadionien ulkopuolelle, yhteenotot saattavat saada fyysisiä piirteitä. Ryhmillä on omat alueensa, joita he puolustavat vihollisen hyökkäyksiä vastaan. Useimmiten ryhmien väliset yhteenotot rajoittuvat esineiden heittelyyn, eikä mitään todella vakavaa pääse tapahtumaan. Ryhmille riittää voiman näytöksi se, että he saavat vihollisen pakenemaan paikalta. Yhteenotot rajoittuvat myös pelkästään *ultriksi* tunnistettavien henkilöiden välille, koska

ultrien epävirallisen kunniakoodiston mukaan ei ole kunniallista hakata "tavallisia" ihmisiä. (Dal Lago & de Biasi 1994, 81–86; Roversi & Balestri 2002, 134–135)

Ultrien johtajien on myös havaittu pyrkivän rajoittamaan tappelujen kestoa ja intensiteettiä välttääkseen liian vakavat seuraukset sekä omille että viholliselle. *Ultrien* väkivalta on siis pääasiassa rituaalista. Nuoret ultrat oppivat näyttämään rohkeilta vanhempien ja totta kai myös tyttöjen edessä. *Ultrille* on erittäin tärkeää näyttävyyden ja se, että heidät tunnustetaan *ultriksi*. He pukeutuvat aina oman suosikkijoukkueensa peliasuun. Englannissahan huligaanit alkoivat poliisin turvatoimien kiristyttyä huijata poliisia muun muassa pukeutumalla eri tavoin kuin normaalit fanit ja matkustamalla vierasotteluihin julkisilla kulkuneuvoilla fanibussien sijaan. Tällaista muutosta Italiassa ei ole tapahtunut, sillä juuri näyttävyyden on *ultrien* välisessä kilpailussa erittäin tärkeää. Samaan ryhmään kuuluvien *ultrien* välillä on suuri yhteenkuuluvaisuuden tunne ja jokaisen joukkoon kuuluvan oletetaan osallistuvan sekä rituaaleihin että mahdollisiin fyysisiin yhteenottoihin. (Dal Lago & De Biasi 1994, 81–86)

6.2 Hollannin *sides*

Hollanti on yksi tunnetuimmista jalkapallohuliganismiin liitettävistä maista. Etenkin amsterdamilaisen Ajaxin ja rotterdamilaisen Feyenoordin fanit ovat usein ottaneet väkivaltaisesti yhteen. Van der Brugin (1994) mukaan ensimmäinen raportoitu tapaus, jossa jalkapallo-ottelu jouduttiin Hollannissa keskeyttämään yleisön sopimattoman käytöksen vuoksi, tapahtui jo vuonna 1889. Myös 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla raportoitiin jonkin verran tapauksia, mutta ne olivat hyvin hajanaisia ja harvinaisia. 1970-luvun alussa tapaukset alkoivat yleistyä, mutta niiden kohteena oli yleensä ottelun tuomari eivätkä vastustajajoukkueen fanit. 1970-luvun lopulla tilanne kuitenkin muuttui.

Fanijoukoista alkoi erottua erillisiä huligaanijoukkoja, joita kutsutaan nimellä *Sides*. Nämä alkoivat ottaa mittaa toisistaan fyysisesti ennen pelejä ja niiden jälkeen stadioneiden ulkopuolella, koska myös Hollannissa turvatoimet kehittyivät niin, että fyysistä kontaktia ei fanijoukkojen välille päässyt itse ottelun aikana syntymään, vaan stadionin sisällä taistelu säilyi verbaalisella tasolla. Koska fanit eivät päässeet stadionilla vastustajan faneihin käsiksi, he ottivat kohteeksi vastustajan pelaajat, eritoten maalivahdit, joita ottelun aikana heiteltiin kaiken näköisillä esineillä kuten kivillä, kaljapulloilla ja tikoilla. 1980-luvun alusta eteenpäin väkivalta stadionien ulkopuolella kasvoi huomattavasti. Hollannissa on havaittu, että vielä huliganismin alkuvuosina *Sideseihin* kuuluneilla henkilöillä oli vahvat siteet omaan seuraansa, mutta myöhemmin heille pääasiaksi on tullut tappeleminen ja siteet seuraan sekä itse jalkapalloon ovat heikentyneet. (Van der Brug 1994, 175–177)

Hollannissa toisen maailmansodan jälkeen sosiaaliset muutokset ovat aiheuttaneet nuorison keskuudessa kulttuurisen kriisin, jonka johdosta perinteiset arvot ovat menettäneet merkitystään. Vandalismi ja nuorisorikollisuus alkoivat kasvaa. Huliganismin lisääntyminen liittyy tähän kriisiin, sillä se on yhä enemmän ja enemmän irrottanut itse pelistä ja sen taustalla on samoja syitä kuin yleisen vandalismin ja nuorisorikollisuuden eli vanhempien löystynyt kontrolli nuoria kohtaan sekä ongelmat kouluissa. (van der Brug 1994, 179)

Vuosina 1988 ja 1989 van der Brug & Meijs tekivät kaksi tutkimusta, joista toisessa haastateltiin vuoden 1988 jalkapallon EM-lopputurnaukseen matkustaneita hollantilaisia ja toisessa jalkapallohuligaaneja. Havaintona oli, että vastaajien koulutustaso oli erittäin alhainen verrattuna samanikäisiin nuoriin. Sitä vastoin vastaajien isien koulutustaso ei ollut poikkeuksellisen alhainen. Tämänkaltaista eroa ei Englannissa tehdyissä tutkimuksissa ole

sukupolvien välillä havaittu. Englannissa suurin osa jalkapallofaneista on sukupolvesta toiseen kuulunut työväenluokkaan, jolla on alhainen koulutustaso. Tämän tuloksen perusteella on päätelty, että Hollannissa huliganismilla on yhteys edellä mainittuun nuorison kulttuuriseen kriisiin sekä yksilölliseen sosiaalisen statuksen laskuun. (van der Brug 1994, 179–180)

6.3 Argentiinan *hinchat* ja *barras bravas*

Jalkapalloon liittyvä väkivalta Argentiinassa kehittyi itsenäisesti ja aiemmin kuin jalkapallohuliganismi Britanniassa. Kuolonuhrien määrä on Argentiinassa huomattavasti korkeampi ja poliisin rooli tapauksissa on suurempi sekä negatiivisempi. (Duke & Crolley 1996, 272) Lisäksi jalkapallohuligaanit alkoivat Argentiinassa organisoitua aiemmin kuin Englannissa. Jalkapallohuliganismista puhutaan poliitikkojen toimesta ja kirjoitetaan median toimesta Argentiinassa paljon, mutta sitä ei ole tieteellisesti ja systemaattisesti tutkittu juuri lainkaan (Alabarces 2002, 25).

Jalkapallohuliganismia esiintyy myös Etelä-Amerikassa, eritoten Argentiinassa, mutta eurooppalaiset jalkapallohuliganismin selitysyrietykset eivät päde siellä. Modernin jalkapallohuliganismin katsotaan saaneen alkunsa Englannissa 1960-luvulla. Etelä-Amerikassa kilpailevat jengit alkoivat tapella paljon aiemmin. Vuonna 1931 Argentiinaan perustettiin jalkapallon ammattilaissarja ja heti tämän jälkeen kilpailu seurojen ja fanien välillä alkoi kasvaa ja johti ongelmiin. Alussa väkivalta suunnattiin lähinnä tuomareita ja pelaajia kohtaan. Hyvin nopeasti fanit alkoivat kuitenkin myös tapella keskenään. 1930- ja 1940-luvuilla tiettyjen seurojen faniryhmien, joita kutsuttiin *hinchoiksi*, välille syntyi niin vahvoja vihamielisyyksiä, että näiden seurojen kohdatessa tapeltiin aina. (Duke & Crolley 1994, 274–276) Ensimmäinen kuolemaan johtanut tappelu fanien

välillä Argentiinassa tapahtui kuitenkin vasta vuonna 1958 (Archetti & Romero 1994, 50).

Argentiinassa jalkapallohuligaanien organisoituminen alkoi jo 1960- luvun lopulla seurauksena Huracanin kannattajan Hector Souton murhasta. Argentiinan organisoituneita huligaaniryhmiä kutsutaan nimellä *barras bravas*. Ne ovat luonteeltaan sotilaallisia, ne ovat korkeasti organisoituneita ja niillä on poliittisia yhteyksiä aina seurojen johtohenkilöihin asti. Sotilaallisuus tulee ilmi eritoten tavassa, joilla ne värväävät uusia jäseniä joukkoonsa. *Jefes, barras bravasien* johtajat, ovat Argentiinassa tunnettuja henkilöitä. He esiintyvät usein mediassa ja myös seurojen johtajien seurassa. (Duke & Crolley 1996, 276–279)

Argentiinalaisella ja englantilaisella jalkapallolla ja jalkapallohuliganismilla on sekä yhteneväisyyksiä että eroja. Molemmissa maissa jalkapallo on tärkeä ja erottamaton osa maan kulttuuria. Molemmissa maissa maan hallitus on yrittänyt puuttua jalkapallohuliganismiin säätämällä erityisiä lakeja tavoitteenaan vähentää väkivaltaa ottelujen yhteydessä. Molemmissa maissa on myös tappelujen estämiseksi ottelujen aikana luovuttu tavasta, jossa fanit vaihtavat oman joukkueensa mukana päätyä ottelun puoliajalla. (Duke & Crolley 1984, 286–288) Lisäksi myös Argentiinassa media on kuvannut jalkapallohuligaaneja eläimiksi ja mielipuoliksi kuitenkin yrittämättä esittää järkeviä selityksiä heidän toiminnalleen (Alabarces 2002, 25). Tärkeämpiä ovat kuitenkin erot maiden välillä liittyen jalkapallohuliganismiin. Ensinnäkin poliisin rooli on Argentiinassa huomattavasti keskeisempi ja negatiivisempi. Argentiinassa poliisilla on pitkä historia väkivallassa ihmisiä kohtaan ja poliisin toiminta onkin usein suoranaisesti johtanut väkivaltaan jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Ei ole harvinaista, että kilpailevat *barras bravasit* yhdistävät voimansa tapellakseen poliisia vastaan. Vuonna 1958 jalkapallofani kuoli ottelun aikana poliisin toimesta. Tämän jälkeen viha poliisia kohtaan oli niin

suuri, että seuraavan viikonlopun otteluissa ei ollut yhtään poliisia paikalla. Kuvaavasti tuon viikonlopun otteluissa ei tullut yhtään ilmoitusta väkivaltaisuuksista. Toiseksi *barras bravasien* poliittiset linkit ovat suurempia ja avoimempia kuin Englannissa. Kolmanneksi kuolemien määrä huliganismitapauksissa on Argentiinassa selvästi suurempi kuin Englannissa. (Duke & Crolley 1984, 286–288) Archettin & Romeron (1994) mukaan vuodesta 1958 vuoteen 1992 Argentiinassa rekisteröitiin jalkapallo-ottelujen yhteydessä 55 kuolemiin johtanutta tapausta, jotka johtuivat nimenomaan väkivallasta eikä esimerkiksi katsomon romahtamisesta. Kuolleiden yhteismäärä oli 118, näistä 71 poliisin ja fanien välisissä yhteenotoissa ja 47 fanien välisissä tappeluissa. (Archetti & Romero 1994, 49)

6.4 Jalkapallohuliganismia Suomessa?

Heinilän (2000) mukaan suomalaiselle kansanluonteelle sekä urheilu- ja yhteiskuntakäsitykselle hulinointi urheilutapahtumien yhteydessä on vierasta. Tämä pätee vielä selvemmin urheiluhuliganismiin joukkoilmiönä. Suomessakin saattaa kuitenkin lähitulevaisuudessa tapahtua muutos huonompaan suuntaan. Tällä hetkellä urheiluyleisön lisääntyvästä hulinoinnista on näyttöjä erityisesti jääkiekossa. (Heinilä 2000, 297–298)

Jalkapallohuliganismin tai minkään muunkaan urheiluun liittyvän häiriökäyttäytymisen ei voida sanoa olevan Suomessa ongelma, ainakaan suuri sellainen. Voidaan kuitenkin kysyä onko tämä suunta muuttumassa? Yleisö ei Suomessa osallistu mihinkään lajiin sellaisella intensiteetillä, millä jalkapalloon ympäri maailmaa suhtaudutaan. Simon Kuper (2000) on kirjoittanut kirjan *Matka pallon ympäri*, jossa hän tutkii jalkapallon merkitystä. Hän matkusti 23 maahan selvittääkseen asiaa. Hän kävi myös Suomessa. Suomi poikkesi kaikista muista maista siten, että täällä ottelussa hänen mukaansa ei näytetty

minkäänlaisia tunteita. ”Yleisö oli hiljaa kuin hammaslääkärien kokouksessa. Niin olivat pelaajatkin”. (Kuper 2000, 323) Jääkiekko on katsojamäärillä mitattuna Suomen suurin urheilulaji. Silti jääkiekonkaan parissa ei ole sattunut ainakaan kuolemiin tai vakaviin loukkaantumisiin johtaneita fanien yhteenottoja.

Yhtenä suurena syynä siihen, miksi suomalainen jalkapallo ei sytytä ihmisiä, on se, että nykyään näemme television välityksellä useita kertoja viikossa jalkapalloa suorina lähetyksinä suoraan maailman huipulta, muun muassa Englannin Valioliigaa, Espanjan La Ligaa, Italian Serie A:ta ja Mestareiden liigaa. Monet suomalaiset ovat jonkin ulkomaalaisen joukkueen faneja ja näiden joukkueiden edesottamuksia seurataan tarkemmin kuin kotimaan tapahtumia ja näihin joukkueisiin myös sitoudutaan voimakkaammin kuin mihinkään suomalaiseen joukkueeseen. Heinosen (2005) mukaan suomalaisille jalkapallofaneille onkin tyypillistä niin sanottu kaksoiskannattaminen, mikä merkitsee lojaliteetin jakautumista jonkin ulkomaisen joukkueen ja kotimaisen joukkueen välille (Heinonen 2005, 72). Kotimainen joukkue on useimmilla Suomen maajoukkue, jota kannatetaan suurella intohimolla. Veikkausliigajoukkueet eivät saa samanlaista kannatusta osakseen.

On vaikea kuvitella tällä hetkellä, että jalkapallo Suomessa tulisi ikinä saavuttamaan asemaa, mikä sillä on suurimmassa osassa muuta maailmaa. Suomessakin on kuitenkin viime vuosina perustettu Veikkausliigajoukkueiden fanikerhoja – kuten HJK:n Forza, Hongan Hongankolistajat, Tampere Unitedin Sinikaarti ja TPS:n Sissiryhmä – jotka toiminnallaan pyrkivät nostamaan suomalaisen liigajalkapalloilun suosiota. Näiden fanikerhojen jäsenet osallistuvat peleihin eri tunnetasolla kuin tavalliset katsojat. Joitain järjestyshäiriöitäkin näiden fanikerhojen toiminta on tuottanut. Erkkilä (2002) kirjoittaa poliisin tutkivan pahoinpitelynä töölöläisessä ravintolassa

tapahtunutta tappelua, joka käytiin helsinkiläisten jalkapallojoukkueiden HJK:n ja FC Jokerien fanien välillä. Tappelon tuloksena kaksi HJK:n kannattajaa jouduttiin viemään sairaalaan paikkailtavaksi vammojensa takia. (Erkkilä 2002, B 3) Laitisen (2004) mukaan ”suomalaisen jalkapallohuliganismin historia on yhtä kuin polkupyöräteline, jonka Jokeri-kannattajat heittivät valkeakoskelaisen ravintolan ovilasin läpi syksyllä 2001” (Laitinen 2004, Urheilu 3) Näiden muutamien lievien järjestyshäiriöiden takia ei kuitenkaan voida sanoa, että jalkapallohuliganismi olisi rantautumassa Suomeen. Kyse on todennäköisesti vain täysin satunnaisista tapahtumista. Suomessakin täytyy kuitenkin tiedostaa se seikka, että jalkapallon suosio on maassamme vuosi vuodelta noussut ja nykyään jo monella Veikkausliigaseuralla on omat melko fanaattiset kannattajaryhmänsä. Lisäksi suomalaisethan tunnetusti ottavat helposti vaikutteita ulkomailta monessa asiassa, joten en pidä lainkaan mahdottomana ajatuksena sitä, että Suomessakin jonain päivänä esiintyisi jalkapallohuliganismia.

Heinosen & Godenhjelmin (2001) mukaan yleisö on Suomessakin ajankohtainen tutkimuskohde, sillä intohimoinen urheilun seuraaminen on nykypäivänä entistä suositumpaa ja suurten joukkuelajien ympärille on syntynyt yhä enemmän fanitoimintaa ja -kulttuuria. (Heinonen & Godenhjelm 2001, 5). Naapurimaassamme Ruotsissahan jalkapallohuliganismitapauksia on jo esiintynyt suhteellisen suuressa mittakaavassa. Heikkilän (2004) mukaan esimerkiksi 18.10.2004 tukholmalaisten AIK:n ja Hammarbyn kohdatessa poliisi löysi Råsundan stadionin ulkopuolelta kolmisenkymmentä palopommia, jotka olisivat räjähtäessään tehneet pahaa jälkeä. Jo ennen ottelua joukkueiden kannattajat ottivat yhteen ja pelin aikana poliisit yrittivät lannistaa riehuntaa jauhesammuttimien, vesisuihkujen ja pamppujen avulla. (Heikkilä 2004, 12) Ruotsissa jalkapallon suosio alkoi nousta huomattavasti vuoden 1994 maailmanmestaruuskilpailujen jälkeen. Ruotsi saavutti näissä kilpailuissa

pronssimitalit. Finaalipaikan esti niukka 1-0 tappio kilpailut lopulta voittaneella Brasilialle. Menestys toi lajille huomattavasti lisää suosiota ja katsojaluvut alkoivat nousta. Suosion nousu on tuonut mukanaan kuitenkin myös ei-toivottuja lieveilmiöitä kuten jalkapallohuliganismia. Näen tämän saman kehityksen olevan täysin mahdollinen myös Suomessa, mikäli maajoukkueemme selviytyy tulevina vuosina arvokilpailuihin ja tätä kautta lajin suosio Suomessa nousee.

7 MEDIA VALLAN KAHVASSA

Medialla on nykymaailmassa erittäin suuri rooli ihmisten tiedonsaannissa. Emme usein tule ajatelleeksikaan, että suurin osa vastaanottamastamme informaatiosta tulee median, lähinnä television, sanomalehdistön ja nykyään osuuttaan koko ajan kasvattavan internetin välityksellä. Median kautta tajuntaamme iskostuu koko ajan viestejä, joita kaikkia emme edes tiedosta. Monista asioista saamme tietoa ainoastaan tiedotusvälineiden kautta. Propagandaahan on käytetty hyväksi yhtä pitkään kuin tiedotusvälineet ovat olleet olemassa. Voimmeko uskoa sokeasti kaiken tiedon, minkä ne meille tarjoavat? Käyttääkö media asemaansa ihmisten tiedonlähteenä hyväksensä ja pyrkii hyötymään tästä? Vai pyrkiikö se tasapuoliseen uutisointiin ja asioiden objektiiviseen kerrontaan?

7.1 Kysymys vallasta ja vastuusta

Lehdistöä alettiin jo vuosisadan alussa kutsua Yhdysvalloissa neljänneksi valtiomahdiksi. Nyt seuraavan vuosisadan alussa voimme hyvällä syyllä sanoa median olevan paljon enemmänkin. Media on todellinen mahtitekijä yhteiskunnassa ja se vaikuttaa vahvasti kansalaisten jokapäiväiseen elämään. (Kekkonen 1999, 54)

Medialla on valtaa. Se on suurimmillaan silloin, kun se käsittelee asioita, jotka ovat uusia ja joista kansalaisella ei ole aiempaa tietoa. (Hemanus 1998, 33) Mikäli ihmisillä ei ole asiasta aiempaa tietoa he uskovat median välittämiä tietoja huomattavasti herkemmin kuin vastaavasti tilanteessa, jossa heillä on pohjatietoa asiasta, jonka perusteella he voivat muodostaa oman mielipiteensä ja arvostella median antamia viestejä. Jalkapallohuliganismi on asia, joista

suurimmalla osalla ihmisistä ei ole aiempaa omakohtaista kokemusta eikä tietoa, joten he uskovat kaiken, minkä media aiheesta kertoo. Hemanuksen (1998) mukaan meille jokaiselle on kuitenkin annettu järkeä ja arvostelukykyä ja kuvitelma siitä, että ihmiset kulkevat tahdottomina median talutusnuorassa, pohjautuu vanhaan ihmiskuvaan. Kysymykseen siitä, miten voimakkaasti media pystyy vaikuttamaan ihmisiin, on erittäin vaikeaa vastata. Vaikuttamisen teho riippuu monista tekijöistä. Jopa niin monista, että alan huippututkijat ovat alkaneet käyttää ilmaisua vaikuttaa hyvin varovasti tai luopuneet siitä kokonaan väärinkäsitysten välttämiseksi. (Hemanus 1998, 33) Siitä, miten voimakkaasti joukkoviestintä pystyy vaikuttamaan ihmiseen, kiistellään jatkuvasti. Vaikuttamisessahan on kyse vallasta sekä vastuusta ja on luonnollista ajatella, että suurta valtaa seuraa aina suuri vastuu. (Kunelius 1998, 131) Tämän ajattelun pohjalta voidaan ajatella, että koska medialla epäilemättä on valtaa, on sillä myös vastuuta. Tiedostaako media tämän vastuunsa? Varmasti tiedostaa, mutta eri asia on se, että välittääkö se siitä.

7.2 Laatujournalismia vai sensaatiojournalismia?

Tiedotusvälineet ovat perinteisesti jaettu länsimaissa laatujournalismiin ja sensaatiojournalismiin. Laatujournalismille tyypillisiksi piirteiksi katsotaan syvällinen juttujen käsittely, asiallisuus, yhteiskunnan kannalta merkittävien juttujen valinta sekä maltillinen ja pohtiva esittämistapa. Sensaatiojournalismin ominaisuuksiksi taas katsotaan viihteellisyys, pinnallisuus, kevyemmät juttuvalinnat ja räväkämpi juttujen esittämistapa. (Huovila 2002, 196) Tärkein kaupallistuneen sanomalehdistön kehityssuunnista on lehtien sävyttäminen niin, että ne pystyvät vetoamaan mahdollisimman moneen lukijaan. Tämä pyrkimys johtaa helposti räikeään sensaationalisointiin. (Hemanus 2002, 59) Kun tarkastellaan näitä laatu- sekä sensaatiojournalismin piirteitä, niin suomalaisestakin sanomalehdistöstä on helppo erottaa näihin luokkiin kuuluvia

lehtiä. Isot päivittäissanomalehdet kuten Helsingin Sanomat, Aamulehti ja Turun Sanomat selvästi kuuluvat tai ainakin pyrkivät kuulumaan laatujournalismin piiriin. Iltapäivälehdet eli Iltalehti ja Ilta-Sanomat taas täyttävät sensaatiojournalismin kriteerit.

Uutista voidaan painottaa eri tavoin. Siitä voidaan erityisesti pyrkiä nostamaan esiin jokin tietty ihmisiin vetoava piirre, joka liittyy esimerkiksi tunteisiin tai väkivaltaan. Uutisen valinta ja painottaminen ovat myös piirteitä, jotka jakavat lehdet laatu- ja sensaatiolehtiin. Laatu- ja sensaatiolehdillä on perinteisesti pyrkimys pitäytyä asiaan, kun taas sensaatiolehdet etsivät uutisesta vivahteita, joiden avulla vastaanottajalle on ensisijaisesti tarkoitus tarjota jännittävää, erilaisiin ihmisen tarpeisiin vetoavaa viihdettä eikä niinkään varsinaista tietoa. Sensaatiojournalismin tapana on kärjistä ja liioitella uutisasioita. Mikäli uutinen ei luonnostaan ole riittävän myyvä, sensaatioväline tekee siitä sellaisen. Tietoja jaetaan valikoiden, sitä painotetaan eri tavoin ja uutisessa saatetaan jättää käyttämättä asiaa selvittäviä faktoja. Tällä tavalla luodaan uutinen, joka kohahduttaa otsikossaan vastaanottajaa. (Huovila 2002, 196)

7.3 Sensaatiohakuisesti ja nopeasti

Nykyjournalismissa on muutama vakava huolenaihe. Iltapäivälehdistä tyypillinen sensaatiohakuisuus ja vahva pyrkimys populaarisuuteen ovat jo pitemmän aikaa houkuttelleet itseään laatu- ja sensaatiolehdiksi kutsuvia lehtiä samaan suuntaan. Nykypäivän uutismaailmassa erittäin tärkeänä pidetty äärimmäinen pyrkimys nopeuteen taas on vaarassa viedä sanomalehdiltä niiden vahvimmat valit, jotka ovat luotettavuus, monipuolisuus ja pohdinta. Nopeus yhdistetään nykyään huolestuttavalla tavalla laatuun myös sanomalehtien toimituksissa. (Perko 2002, 10) Sanomalehdistö jää nykyään selvästi nopeudessa jälkeen televisiolle ja internetille. Kun näistä välineistä voi maailman tärkeitä

tapahtumia seurata usein suorana lähetyksenä, sanomalehtiin nämä tapahtumat tulevat aikaisintaan seuraavana päivänä. Esimerkiksi Yhdysvaltojen ja brittien käymää sotaa Irakia vastaan saattoi seurata suorana lähetyksenä 24 tuntia vuorokaudessa suurimmilla uutiskanavilla kuten CNN ja Sky News. Koska sanomalehdistö ei pysty taistelemaan muun median kanssa tasapäisesti nopeudessa, sen tulisi käyttää entistä vahvemmin tärkeitä valttejaan eli monipuolista pohdintaa ja luotettavuutta. Toisaalta lehdistönkin nopeuden ihannoinnin voi ymmärtää. Nykypäivän ihmisellä on aina kova kiire paikasta toiseen, eikä hän yksinkertaisesti jaksaa pysähtyä lukemaan pitkällistä ja syvällistä analyysiä mistään asiasta. Hän sitä vastoin näkee lööpit ja selailee maksimissaan otsikot pitemmistä jutuista ja tällä tavoin saa tietonsa maailman tapahtumista.

Uskalin (2002) mukaan nopeuden ihannointi saattaa synnyttää helposti illuusion vaihtoehtojen vähäisyydestä. Nykyinen suuntaus, jossa nopeutta pidetään kaikkein tärkeimpänä tekijänä uutistenvälittämisessä, on vaarallista kriittiselle ajattelulle, minkä pitäisi olla journalismin peruskivenä. Monet väärät tulkinnat saattavat tämän suuntauksen johdosta levitä maailmanlaajuisesti ihmisten tietoisuuteen, koska tietojen tarkistamiseen ei ole aikaa. Tiedot tulisi tarkastaa mahdollisimman monista toisistaan riippumattomista tiedonlähteistä. Nykyään juttu pitää saada mahdollisimman nopeasti ulos, eikä tällaiseen toimintaan ole riittävästi aikaa. Ennen kuin virheelliset tiedot saadaan korjattua, voi jo jotain peruuttamatonta tapahtua. (Uskali 2002, 35) Yhdysvalloissa rikoksiin osallistuneiden henkilöiden nimet saadaan mainita mediassa, vaikka henkilöitä ei olisi edes vielä todettu syyllisiksi. Monen ihmisen elämä on mennyt pilalle sen takia, että media on julkaissut hänen nimensä jonkun rikoksen yhteydessä, vaikka hänet oltaisi myöhemmin todettu syyttömäksi.

Sanomalehdistöllä ei näytä enää edes olevan kovin lujaa pyrkimystä siihen, että se edelleen olisi tärkeiden asioiden sekä älyllisen keskustelun ja ajattelun foorumi. Kun sanomalehdistö demokratian myötä kehittyi vallan vahtikoiraksi ja neljänneksi valtiomahdiksi, sen tehtävä liitettiin samalla keskeiseksi osaksi demokratiaa. Demokratia ei edellytä sanomalehdeltä äärimmäistä nopeutta eikä viihteellisyyttä vaan ennen kaikkea maltillista harkintaa, syvällisyyttä ja olennaisuuksia. Sen tulisi tarjota kansalaisille avoin keskustelufoorumi. (Perko 2002, 10)

Hyvän journalismin yksi tärkeimmistä perusedellytyksistä on kriittisyys. Hyvässä journalismissa tulisi aina näkyä jollain tavalla toimittajan itsenäinen ajattelu ja kyky epäillä kaikkea hänelle annettua tietoa. Kun toimittaja luopuu kaikesta kriittisyydestä, voidaan sanoa, että hänen kirjoituksensa eivät enää ole journalismia, vaan jotain muuta, esimerkiksi propagandaa. (Uskali 2002, 30)

7.4 Lööppi kertoo päivän sanan

Sanomalehdessä sisällön tulisi olla tärkeämpää kuin kuorien. Nykyään valitettavasti näyttää siltä, että kehitys menee koko ajan suuntaan, jossa ensin tehdään näyttävät kuoret ja sitten etsitään kuoriin sopivaa sisältöä. (Perko 2002, 10) Varsinkin iltapäivälehtien maailmassa on selvästi huomattavissa kuoren eli lööppien ja etusivun merkitys. Niillähän iltapäivälehtiä pääasiassa myydään. Kuoren ollessa tarpeeksi mielenkiintoinen lehti menee kaupaksi. Usein on kuitenkin niin, että lööpistä tai etusivun otsikosta saa itse jutun sisällöstä vääränlaisen käsityksen. Itsekin olen monesti ihmetellyt, kuinka itse jutun sisältö ei vastaakaan välttämättä etusivun otsikkoa. Tämän voitaisiin katsoa olevan jonkin asteista ostavan yleisön huijaamista.

Iltapäivälehdet myyvät itseään lööpeillä. Lööppi on iltapäivälehdessä mainos. Lööpeissä on useimmiten yksi pääotsikko. Siinä saattaa olla myös varsinaisen pääotsikon lisäksi muutama pienempi otsikko, jotka on mahdollisesti tähdätty erilaisille ostajaryhmille kuin itse pääotsikko. Näillä otsikoilla lehteä varsinaisesti myydään. (Huovila 2002, 198) Iso pääotsikko käsittelee usein jotain ihmisiä järkyttävää tapahtumaa, kuten rikoksia, väkivaltaa, terrorismia, luonnonkatastrofeja tai viime vuosina huippu-urheilusta tutuksi tulleita doping-tapauksia. Siinä käytetään myös usein hyväksi julkisuuden henkilöitä ja heidän yksityiselämänsä kiemuroita, sillä ihmiset ovat jostain syystä todella kiinnostuneita tällaisista aiheista. Esimerkiksi kaikkien aikojen parhaan mäkipotkukamme Matti Nykäsen yksityiselämän edesottamuksista olemme usein saaneet tietoa iltapäivälehtien lööpeistä.

Lööpit tavoittavat joka päivä todella suuren osan ihmisistä. Ne ovat aina näkyvästi esillä kauppojen ja kioskien ikkunoissa ja lööpeissä käytetään värejä, jotka ovat mahdollisimman huomiota herättäviä jotta kaikki ohikulkijat varmasti kiinnittäisivät niihin huomiota. Voidaankin siis hyvin perustein väittää, että iltapäivälehdessä lööppi on yksi tehokkaimmista keinoista saada jokin viesti lähes kaikkien ihmisten tietoisuuteen. (Huovila 2002, 198)

7.5 Jymy uutisesta liioittelun noidankehään

Joukkotiedotuksen avulla pystytään suuntaamaan yleisön huomio tietyllä tavalla ja raportoitavat asiat voidaan esittää jostain tietystä näkökulmasta (McQuial 1987, 82). Uutiselta odotetaan, että se on epätavallinen tai ainakin odottamaton. Usein se on tapahtuma, jota pelätään tai toivotaan ja johon sisältyy dramatiikkaa. Uutismaailmassa käy usein niin, että huonot uutiset ovat hyviä uutisia. (McQuial 1987, 205–208) Väkivaltaiset tapahtumat ovat juuri sellaisia huonoja uutisia, jotka kiinnostavat ihmisiä. Tämä on johtanut siihen,

että mediassa näytetään yhä väkivaltaisempia tapahtumia, koska ne pitävät katsojat ja lukijat kanavalla. Kynnys, mitä ollaan valmiita julkisesti näyttämään, laskee koko ajan.

Jymy uutiset ovat sellaisia, joilla lukijoiden mielenkiintoa herätetään. Tällaisiksi uutisiksi nostetaan usein sensaatiomaisimmat tapahtumat, joita sitten mediassa suurennellaan ja liioitellaan. "Huonot uutiset ovat hyviä uutisia" - periaatteen mukaan uutisoitavasta ilmiöstä tehdään mahdollisimman uhkaava. Tällä tavalla synnytetään niin sanottu liioittelun noidankehä, jolla tarkoitetaan prosessia, jossa suurelle yleisölle syntyy käsitys vakavammasta uhasta kuin mitä ilmiö todellisuudessa on. Ei voida varsinaisesti sanoa, että media valehtelisi, mutta se leikittelee tosiasioilla nostamalla esiin vain käsittelemänsä ilmiön sensaatiomaisimmat puolet. Liioittelun noidankehä lähtee siitä, kun media löytää uutisen, jonka se uskoo herättävän normaalia enemmän mielenkiintoa ja alkaa kiinnittää siihen enemmän huomiota. Jos jokin tapahtuma ylittää "jymy uutiskynnyksen", kaikki siihen liittyvä kiinnostaa ja myy. Kynnyksen ylittyttyä raportoidaan kaikesta tapahtumaan liittyvästä. Tällöin kirjoitetaan myös pienemmistä tapahtumista, jotka aiemmin olisivat jääneet ilman huomiota. Tällä tavalla suuri yleisö saa kuvan, että ilmiö olisi lisääntynyt, ja että ilmiöstä olisi tullut yhä vakavampi uhka yhteiskunnalle. Näin ei kuitenkaan aina ole, vaan media on vain nostanut ilmiön, joka on aina ollut olemassa, korostetusti esille. (Smith 1983, 127)

8 JALKAPALLOHULIGANISMI MEDIASSA

Näyttää siltä, että myös urheilujournalismin ainoana tavoitteena on kasvattaa lehden myyntiä ja tätä pyritään tekemään skandaalinhakuisuudella ja asioiden liioittelulla. Tapahtumista raportoidaan liioitellen sekä asioita vääristellen ja tuntuu siltä, että ollaan kiinnostuneita ainoastaan epätavallisista ja poikkeavista tapahtumista. Itse urheilusta raportoiminen ei ole niin tärkeää, koska sen avulla lehtiä ei pystytä myymään yhtä paljon. (Weis 1986, 247–248)

Jalkapallohuliganismi ilmiönä täyttää loistavasti jymy uutisen kriteerit ja kaikki muutkin median kriteerit jutusta, jolla myyntiä saadaan nostettua. Se on epätavallinen tapahtuma jossa on paljon dramatiikkaa. Se sopii hyvin ”huonot uutiset ovat hyviä uutisia” -periaatteeseen ja ihmisiä kiinnostaa kaikki, mitä ilmiön ympärillä tapahtuu. Toisin sanoen jutut jalkapallohuliganismista myyvät. Ilmiö on ollut vahvasti esillä etenkin sensaatiolehdissä jo lähes puolen vuosisadan ajan. Millä tavalla media sitten käsittelee ilmiötä? Käsitelläänkö sitä analysoiden ja selityksiä etsien vai onko vain tavoitteena saada aikaan mahdollisimman näyttäviä ja ihmisiä järkyttäviä otsikoita ja juttuja? Johanssonin (1987) mukaan median tavalla raportoida jalkapallohuliganismitapauksista on merkitys ajatellen sitä, millaisia mielipiteitä ihmisille muodostuu kyseistä ilmiötä kohtaan, sillä suurin osa ihmisistä ei ole suoraan kosketuksessa ilmiön kanssa vaan ainoastaan median kautta. Herää kysymys, onko todellinen väkivalta lisääntynyt vai ovatko vain median kirjoitukset lisääntyneet? (Johansson 1987, 97)

8.1 Jalkapallohuliganismi valtaa median

1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun lehdistö ei liioitellut raportoidessaan järjestyshäiriöistä jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Joskus lehdessä saattoi olla

dramaattinen otsikko, mutta huligaaneja ei koskaan kuvattu eläimiksi tai mielisairaiksi. Tähän aikaan näyttää olleen yleisenä käsityksenä, että työväenluokkaan kuuluvat katsojat käyttäytyvät karkeasti. Muutenkin väkivalta oli sosiaalisesti hyväksytympää kuin nykyään. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Englannissa oli paljon järjestyshäiriöitä jalkapallo-ottelujen yhteydessä, mutta media ei juurikaan raportoinut niistä. 1950-luvun lopulla median suhtautuminen huliganismiin kuitenkin muuttui ja se alkoi raportoida suurin otsikoin tapauksista, jotka aiemmin oli lakaistu maton alle. Näihin aikoihin onkin havaittavissa selvä negatiivinen muutos tavassa, millä media kuvasi huligaaneja. Samalla media alkoi luoda kuvaa jalkapallohuliganismista merkittävänä sosiaalisena ongelmana. (Dunning ym. 1988, 76–77, 135–141) Yksi syy huliganismin kasvaneeseen sensaationalisointiin oli 1960-luvulla kasvanut lehdistön kilpailu. Lehdissä havaittiin, että huliganismia koskevat jutut myyvät ja täten niiden määrä kasvoi ja niistä tehtiin näyttäviä erilaisilla tehostuskeinoilla kuten näyttävillä otsikoilla ja sodanomaisilla sanavalinnoilla. (Dunning ym. 1988, 151–152)

1950-luvun puolivälin jälkeen jalkapallohuliganismitapaukset alkoivat hitaasti lisääntyä. Tällöin media alkoi raportoida kaikista pienistäkin jalkapallo-otteluihin liittyneistä järjestyshäiriöistä sensaatiomaisin otsikoin, mikä taas aiheutti yhteiskunnassa median luoman paniikin jalkapallohuliganismia kohtaan. (Dunning 1999, 144) Röngän (1987) haastattelema englantilainen jalkapallohuliganismin tutkija Eric Dunning kertoi, että lopullinen räjähdys tapahtui 1960-luvun puolivälissä. Englannissa pelattiin vuonna 1966 jalkapallon MM-kisat ja tätä edeltävänä vuonna englantilaiset sensaatiolehdet alkoivat julkaista suuria ja sensaatiomaisia juttuja kannattajien välisistä kahinoista. Yhteenotot olivat usein täysin harmittomia pikku kahnauksia, mutta lehtiä piti saada myydyksi ja sensaatiomaiset otsikot auttoivat siinä. Tämä raportointi loi ongelman, jota lehdet eivät olleet ajatelleet. Niistä kannattajista, jotka pääsivät

otsikoihin, tuli sankareita ja heidän asemansa sekä arvostuksensa nousi. Tähän muiden seurojen kannattajien oli tietenkin vastattava. Tästä syntyi kierre: mitä rajumpi yhteenotto, sitä rajummat jutut ja suurempi julkisuus. Kannattajien keskuudessa alettiinkin pian julkaista kahdenlaisia liigataulukoita. Toisissa laskettiin liigapisteitä ja toisissa pisteitä saatiin siitä, kuinka moni vastustajan fani saatiin juoksemaan karkuun ja kuinka moni hakattiin. (Rönkä 1989, 46) Samaa mieltä sensaatiolehtien osuudesta jalkapallohuliganismin leviämiseen on Lausti (1986), jonka mukaan nämä lehdet teeskentelevät kauhistusta väkivaltaisuuksien jälkeen, mutta lietsovat samalla uusia väkivaltaisuuksia luomallaan hysterisellä ilmapiirillä, jossa ne parhaiten menestyvät (Lausti 1986, 40). Holtin (1989) mukaan jalkapallohuliganismia voidaan pitää poikkeuksena siihen median kirjoittamattomaan sääntöön, että vain voitot, ennätykset ja urheilutähtien yksityiselämä kiinnostavat. Hän katsoo medialle tyypilliseksi tavaksi jalkapalloväkivallalla mässäilyä. On väitetty, että kun media alkoi raporteissaan sensationalisoida suhteellisen merkityksettömiä häiriöitä jalkapallo-otteluissa, tämän johdosta jalkapallohuliganismia alettiin pitää "sosiaalisena ongelmana". (Holt 1989, 326) Myös Carrollin (1980) mukaan jalkapallohuliganismista ei kenties olisi tullut yleistä sosiaalista ongelmaa ihmisten mielissä ilman median ja erityisesti lehdistön vaikutusta (Carroll 1980, 85).

Väkivaltaa jalkapallohuliganismitapausten yhteydessä kieltämättä tapahtuu, mutta lehtien raportointi antaa väkivallan määrästä ja vakavuudesta usein selvästi liioitellun kuvan (Dunning ym. 1988, 11). Heinosen (2002) mukaan lehtien lööppien pohjalta näyttää siltä, että kaikenlainen jalkapalloon liittyvä fanatismi on vaarallista. Niiden mukaan jalkapallofanit eivät ole kiinnostuneita itse pelistä vaan epäjärjestyksen aiheuttamisesta. (Heinonen 2002, 15–16) Melnickin (1986) mukaan ihmisillä on median antaman kuvan perusteella

käsitys, että kaikki nuoret henkilöt, joilla on jalkapallojoukkueen kaulahuivi kaulassaan, ovat jalkapallohuligaaneja (Melnick 1986, 2).

Suurin osa jalkapallohuliganismiin liittyvistä myyteistä, vääristä uskomuksista ja puolitotuuksista voidaan suoraan sanoa johtuvan tavasta, jolla media käsittelee kyseistä ilmiötä. Medialla on lähes hysteerinen into saada ”juttu ulos yleisölle” ja tämän takia faktat ovat toissijaisia. Sen sijaan, että ihmiset saisivat lukea ennakkoluulottoman, kiihottoman ja rehellisen version siitä, mitä on tapahtunut, niin nämä jutut ovat usein ennakkoluuloisia ja kiihkeitä täysin vailla suhteellisuutta olevia tulkintoja tapahtuneesta. Vaikka medialla saattaa olla muitakin motiiveja sosiaalisen epäjärjestyksen sensaationalisointiin, suurenteluun ja liioitteluun, niin tärkein näistä motiiveista on varmasti kaupallisuus. Synkät ja sensaatiomaiset otsikot ja jutut myyvät hyvin ja pienellä ”sanaleikillä” media pystyy muuttamaan jutun, joka muuten myisi normaalisti, taloudelliseksi aarrearkuksi. Tällainen median lähestymistapa saattaa muuttaa asian, jolla ei normaalisti olisi niinkään suurta merkitystä, kansalliseksi ongelmaksi. Tapa, jolla jalkapallohuliganismitapauksista raportoidaan, on hyvä esimerkki tästä genrestä. (Melnick 1986, 3–4)

Hyvänä esimerkkinä median käyttäytymisestä jalkapallohuliganismitapauksen yhteydessä voidaan käyttää aiemmin esiteltyä Heyselin tragediää. Itse pelin Juventus voitti 1–0, mutta pelin tapahtumia ei mediassa käsitelty juuri lainkaan, vaikka kyseessä on suurin vuosittainen seurajoukkueiden tapahtuma Euroopassa. Ennen peliä tapahtuneet väkivaltaisuuDET saivat kaiken huomion. Televisiossa näytettiin yhä uudestaan ja uudestaan hidastettuna kuolevien ihmisten kasvoja ja lehdet olivat täynnä samanlaisia kuvia. Median asennoitumisesta ja sensaationhakuisuudesta kertoo paljon se, että samaan aikaan Bangladeshissa riehui pyörremyrsky, jonka seurauksena tuhansia ihmisiä kuoli, mutta tämä tapahtuma ei saanut mediassa tilaa juuri lainkaan.

(Young 1986, 253–254) Juuri tämän tyyppinen journalismi on tyyppillistä nykyään. Mikäli jossain länsimaassa tapahtuu jokin suuri onnettomuus tai luonnonvoimien seurauksena ihmisiä kuolee, siitä kerrotaan mediassa suurin otsikoin. Toisin sanoen tällainen tapahtuma ylittää uutiskynnyksen helposti. Jotta jossain ”vähemmän merkityksellisessä” maassa tapahtunut katastrofi ylittäisi uutiskynnyksen, sen täytyy olla todella merkittävä. Muussa tapauksessa sitä ei huomioida lainkaan tai maksimissaan se pääsee ainoastaan pikkujuttuun sivuun laitaa.

8.2 ”Raakalaiset! Eläimet!”

Englannissa media yleisesti ja kansallinen lehdistö erityisesti voi ottaa vastuulleen sen, että suuren yleisön näkemys jalkapallohuligaanista on jossain neanderthalilaisen ihmisen ja Conan Barbaarin välimaastossa. Jalkapallohuliganismia käsittelevissä jutuissa brittiläisessä lehdistössä on käytetty paljon tehostuskeinoja kuten havainnollisia otsikkoja, paksuja kirjasinkokoja, sodanomaista kielenkäyttöä sekä näyttäviä kuvia ja jutut ovat koristeltuja mustilla viivoilla ja huutomerkeillä. Lisäksi otsikoissa käytetään usein sanoja kuten ”eläimet” ja ”mielipuolet”. Lehdissä on käytetty muun muassa seuraavia otsikoita: ”Murder on a Soccer Train”, ”Murha Jalkapallojunassa”, ”Mindless Morons”, ”Järjettömät Idiootit”, ”Savages! Animals!”, ”Raakalaiset! Eläimet!”. (Melnick 1986, 3; Carroll 1980, 85; Taylor 1982b, 164; Wagg 1984, 211–212;) Samankaltaisia mielipiteitä on ollut muillakin kuin pelkästään median edustajilla. Vuonna 1988 Englannin urheiluministeri Colin Moynihan julisti: ”Jalkapallohuligaanit ovat pahempia kuin eläimet. He ovat syöpä muuten terveessä ruumiissa”. (Armstrong & Hobbs 1991, 217) Jalkapallohuligaanin kuva raporteissa on hyvin stereotyyppinen ja se esitetään ilman minkäänlaista henkilökohtaista sosiaalista historiaa (Taylor 1982a, 53). Median käyttämät ilmaisut huligaaneista pyrkivät osoittamaan, että huligaanit

ovat mielisairaita ja epäinhimillisiä olentoja, jotka eivät kuulu yhteiskuntaan. Tällä tavoin media sulkee pois mahdollisuuden ymmärtää tätä käytöstä ja sen tulkinnan mukaan on tarpeetonta tutkia syitä, joita huliganismin takana on. (Dunning ym. 1988, 8–9) Tämä on suuren yleisön kannalta hyvin harhaanjohtavaa, sillä vain harva on ollut suorassa kontaktissa huliganismin kanssa. Suurimmalle osalle ihmisistä ainoa kuva sosiaalista ongelmista kuten jalkapallohuliganismista on se, minkä he saavat median kautta (Dunning ym. 1988, 10; Taylor 1982b, 160). Media ei siis todellakaan pyri edes etsimään ongelman alkuperää tai yritä auttaa sen ratkaisussa, vaan se on kiinnostunut ainoastaan mahdollisimman rajuista otsikoista, jotka myyvät.

8.3 Media osallisena jalkapallohuliganismin leviämiseen?

Mediassa esiintyvän väkivallan ja yhteiskunnassa esiintyvän väkivallan suhde on ollut suuri mielenkiinnon aihe tutkijoiden keskuudessa. Monet tutkimustulokset viittaavat selkeästi siihen suuntaan, että ensin mainittu korreloi toista eli mediassa esiintyvä väkivalta ruokkii yhteiskunnassa esiintyvää väkivaltaa, mutta asiasta ollaan myös eri mieltä ja sen ympärillä on tutkijoiden keskuudessa paljon ristiriitoja. (Smith 1983, 129) Jalkapallohuliganismi ei ole ainutkertainen tapaus, jossa media sensationalisoi suhteellisen merkityksettömiä tapauksia. 1960-luvun puolivälissä lehdistö kirjoitti suurilla otsikoilla Mod- ja Rockers-nimisten jengien välisestä kilpailusta, joka oikeasti oli lähes olematonta. Lopulta jengit sitten ottivat oikein kunnolla yhteen ainakin osittain provosoituneena lehtien kirjoittelusta. (Wagg 1984, 206)

Mediaa on pidetty tärkeänä tekijänä jalkapallohuliganismin leviämisessä ympäri Eurooppaa. Erityisesti televisio on näytellyt suurta roolia, sillä kuvien välityksellä matkittiin englantilaisten huligaanien käytöstä. Jalkapallohuliganismin leviämistä Itä-Eurooppaan on katsottu hidastaneen

sikäläisen television tiukka sensuuri. (Duke & Crolley 1996, 273) Median on katsottu olevan osallisena myös niin sanotun jalkapallosodan syttymiselle Hondurasin ja El Salvadorin välille vuonna 1969. Maat pelasivat kaksiosaisen karsintaottelun, jonka voittaja pääsi seuraavan vuoden jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuihin. Ennen toista osaottelua, joka pelattiin Hondurasissa, media esitti muun muassa väitteitä, että vierasottelussa Hondurasin faneja oli kohdeltu kaltoin, vaikka näiden väitteiden totuus pohja oli melko kyseenalainen. Raportointi kuitenkin saattoi johtaa siihen, että toisessa osaottelussa tunnelma oli entistä kireämpi, joka johti väkivaltaan ottelun aikana ja loppujen lopuksi sotaan maiden välillä. (Smith 1975, 311–312; Rowe 1999, 22)

Suurin osa tutkijoista on varmasti sitä mieltä, että median tavalla käsitellä jalkapallohuliganismia on jotain tekemistä ilmiön leviämiseen. Kukaan ei kuitenkaan väitä, että media olisi suurin syy itse ongelman syntymiseen tai sen laajentumiseen. Itse asiassa on tehty vain hyvin vähän systemaattista tutkimusta siitä, miten media käsittelee ilmiötä. Voidaankin sanoa, että media esittelee jalkapallohuliganismitapauksia valikoivasti, jotta jutusta saadaan mahdollisimman mielenkiintoinen, mutta samalla tavalla tutkijat syyllistyvät esittelemään median sisältöjä valikoivasti, jotta he saavat mahdollisemman paljon tukea hypoteeseilleen. (Smith 1983, 128; Dunning ym. 1988, 8; McPherson ym. 1989, 294)

POHDINTA

Jalkapallohuliganismi ja katsomoväkivalta urheilussa yleensäkin ovat ongelmia, mutta juuri jalkapallon kohdalla kohu kyseisen ilmiön ympärillä on välillä saanut ehkä tarpeettoman suuria mittasuhteita. Jalkapallo on aggressiivinen laji. Siinä pelaajat haastavat toisiaan fyysisesti ja kontakteja syntyy jatkuvasti. Laji ei kuitenkaan ole samoissa mittasuhteissa aggressiivinen kuin esimerkiksi jääkiekko tai vaikka nyrkkeily. Minkä takia sitten jalkapallo-ottelujen yhteydessä katsojien käytös saavuttaa useimmin väkivallan muotoja kuin edellä mainittujen lajien kohdalla? Tämä johtuu siitä, että jalkapallo on maailman harrastetuin ja seuratuin urheilulaji ja sen seuraaminen herättää ihmisissä suuria tunteita. Meidän suomalaisten, varsinkin niiden jotka eivät seuraa urheilua kovinkaan tarkasti, on vaikeaa ymmärtää sitä intensiivisyyttä ja intohimoa, millä esimerkiksi englantilaiset, eteläeurooppalaiset ja eteläamerikkalaiset lajia seuraavat. Jonkin tietyn seuran kannattaminen kulkee heillä verenperintönä. Isät ”aivopesevät” lapsensa, varsinkin poikansa, jo pienestä pitäen kannattamaan samaa seuraa kuin mitä hän fanittanut koko elämänsä ajan. Lapset ikään kuin kasvavat kiinni tähän seuraan jo pienestä pitäen ja seurasta tulee osa heidän identiteettiään. Fanit elävät joukkueensa mukana sen ylämäet sekä alamäet ja joukkueen menestys on heille usein kaikki kaikessa, se on lähes elämän ja kuoleman asia. Usein asia on näin myös kirjaimellisesti. Tiedetään useita tapauksia, jolloin ihmiset ovat tehneet itsemurhia suosikkijoukkueensa tappion jälkeen. Aina kun oma joukkue menestyy ja voittaa otteluja, niin kaikista muistakin asioista elämässä nähdään vain parhaat puolet. Kun taas tulee tappioita, asiat ovat päinvastoin. Kun pelissä on mukana näin suuret tunteet, on ymmärrettävää, että käytös ei aina pysy yhteiskunnan yleisten normien rajoissa.

Katsomoväkivalta on ikivanha ilmiö. Jalkapallohuliganismia voidaan pitää nykypäivän näkyvimpänä esimerkkinä tästä ilmiöstä. Jalkapallohuliganismia on esiintynyt jossain muodossa aina lajin alkuajoista lähtien. Alussa huliganismitapaukset olivat pääasiallisesti spontaaneja tunteenpurkauksia kentän tapahtumia kohtaan ja kohdistuivat yleensä vastustajajoukkueen pelaajiin ja tuomareihin. Vasta myöhemmin väkivalta alkoi kohdistua pääasiassa vastustajajoukkueen kannattajiin. Laajempaa huomiota ilmiöön alettiin kiinnittää vasta 1960-luvulla, kun tapaukset lisääntyivät ja media alkoi kasvavassa määrin raportoida siitä. Kun median raportointi ilmiöstä lisääntyi, myös tutkijat alkoivat kiinnostua ilmiöstä. Varsinaisen jalkapallohuliganismitutkimuksen voidaan sanoa alkaneen 1970-luvun alussa.

Voidaan sanoa, että jalkapallohuliganismitutkimuksesta on syntynyt varsinkin Englannissa oma tieteenalansa. Niin paljon tutkimuksia ja artikkeleja ilmiöstä on kirjoitettu lukuisien eri yksittäisten tutkijoiden ja tutkijaryhmien tahoilta. Ilmiön selittämiseksi on kehitelty lukuisia erilaisia teorioita, joissa pyritään ottamaan huomioon erilaisia asioita. Etsittäessä vastauksia tutkimuskysymyksiin käytiin läpi suuri joukko tutkimuksia ja artikkeleja jalkapallohuliganismista. Tietyssä vaiheessa aineiston osalta saavutettiin saturaatiopiste eli kirjallisuuden avulla ei ilmiöstä enää saavutettu uutta tietoa.

Tässä tutkielmassa otin tarkemman käsittelyn kohteeksi neljää teoriaa, joihin törmäsin usein käydessäni läpi kirjallisuutta jalkapallohuliganismista. Nämä teoriat olivat työväenluokkaselitys, epäjärjestyksen säännöt, kollektiivinen käyttäytyminen ja organisoitu jalkapallohuliganismi. Kaikki nämä teoriat onnistuvat osaltaan selittämään jalkapallohuliganismia ilmiönä. Mikään niistä ei kuitenkaan pysty tarjoamaan tyhjentävää selitystä ilmiölle. Tätä tutkielmaa voidaan pitää vain pintaraapaisuna ilmiön tutkimisille. Tarkemman tutkiskelun kohteeksi olisi voitu ottaa monia muitakin ilmiötä käsitteleviä teorioita.

Myöskään tässä tutkielmassa käsitellyjä teorioita ei voitu tutkistella tarpeeksi syvällisesti. Mikäli näin olisi tehty, opinnäytetyö olisi saavuttanut paksun romaanin mitat.

Tulevaisuuden tutkimusta silmällä pitäen oleellisin näistä teorioista on organisoitu jalkapallohuliganismi, koska se pätee parhaiten ilmiön nykypäivän muotoihin. Se on lisäksi vaarallisin näistä neljästä jalkapallohuliganismin muodosta. Muiden kolmen selityksen pohjalta syntyvät jalkapallohuliganismitapaukset sisältävät lähinnä rituaalista toimintaa ja spontaania tunteiden pohjalta syntyvää väkivaltaa. Organisoitu jalkapallohuliganismi taas on tarkasti ennalta suunniteltua toimintaa, joka usein johtaa vakaviin seurauksiin, jopa kuolonuhreihin. Organisoidun jalkapallohuliganismin taustalla on poliisin lisääntynyt valvonta jalkapallo-ottelujen yhteydessä. Valvonnan tiukennuttua jalkapallohuligaanien oli myös alettava organisoitua ja suunnitella toimintaansa tarkemmin. Voidaankin kysyä, onko tiukennetulla valvonnalla saatu aikaan toivottuja tuloksia? Jalkapallohuligaanien toiminta toki vaikeutui, mutta samalla se lisääntyneen suunnittelun kautta alkoi saada yhä väkivaltaisempia muotoja.

Organisoitu jalkapallohuliganismi on nykyään suuri ongelma, sillä siinä mukana olevilla henkilöillä ei ole juuri minkäänlaisia intressejä itse lajia kohtaan. Jo 1960-luvulla stadioneilla alkoi median kasvaneen kiinnostuksen johdosta käydä ihmisiä, jotka eivät piitanneet ottelusta lainkaan vaan tulivat ainoastaan tappelemaan (Dunning Röngän 1989, 46 mukaan). Nämä ihmiset haluavat ainoastaan aiheuttaa epäjärjestystä ja aggressiivisuuden purkamisen areenaksi on valittu jalkapallokatsomot. Mutta miksi nämä ihmiset ovat valinneet toimintansa kentäksi juuri jalkapallon? Syynä tähän on jalkapallon asema maailman suosituimpana ja seuratuimpana urheilumuotona. Sijoittamalla toimintansa jalkapallon ympärille huligaanit varmistavat

maksimaalisen julkisuuden, mikä usein on toiminnan tavoitteena. On ikävää kaikkia todellisia jalkapallofaneja kohtaan, että nämä henkilöt ovat valinneet juuri jalkapallon toimintansa areenaksi. Organisoitun jalkapallohuliganismin kautta myös itse laji saa todella huonoa mainetta, vaikka sillä ei välttämättä ole mitään tekemistä tapahtumien kanssa, jotka sen ympärillä pyörivät.

Hillsboroughin katsomoturman jälkeen vuonna 1990 valmistunut niin kutsuttu Taylorin raportti on ollut tärkeänä tekijänä jalkapallohuliganismin ja yleisesti jalkapallon muutoksessa Englannissa. Stadioneilta poistettiin seisomakatsomot, koska niiden katsottiin olleen yhtenä riskitekijänä huliganismitapausten syntyyn. Istumakatsomossa riski väkivaltaisen käytöksen syttymiseen on pienempi kuin seisomakatsomossa, jossa ihmiset seisovat vierä vieressä tiukkaan pakkaantuneena. Tämän lisäksi paniikin syttyessä seisomakatsomossa ihmisillä oli suuri vaara jäädä liikkuvan väkimassan jalkoihin. Seisomakatsomojen poistaminen aiheutti myös katsojakunnan rakenteen muuttumisen. Seurat nostivat lippujen hintoja ja kaikilla työväenluokan katsojilla ei enää ollut varaa tulla paikan päälle otteluja seuraamaan. Tämän seurauksena jalkapallokatsomot alkoivat keskiluokkaistua.

Jalkapallohuliganismitapaukset ovat 1960-luvulta lähtien olleet jatkuvasti esillä mediassa suurin otsikoin. Jutut ilmiöstä kiinnostavat ihmisiä, sillä jalkapallohuliganismissa yhdistyvät kaksi ihmismieltä kiehtovaa asiaa. Ensinnäkin ihmiset ovat kiinnostuneita kaikesta, mitä jalkapallon ympärillä tapahtuu. Toiseksi ihmisiä on aina kiehtonut väkivalta. Väkivalta on sikäli mielenkiintoinen ilmiö, että lähes kaikkien mielestä väkivallan harjoittaminen on tuomittavaa toimintaa, mutta silti meitä kiinnostaa lukea siitä lehdistä ja nähdä sitä televisiossa. Media ymmärsi, että yhdistämällä nämä kaksi asiaa, jalkapallon ja väkivallan, tuloksena syntyy kultakaivos medialle.

Mediaa voidaan syyttää siitä, että sen tapa käsitellä asioita on todennäköisesti lisännyt jalkapallohuliganismia. Se liioittelee ja sensaationalisoi jalkapallohuliganismitapauksista raportoidessaan. Mediaa ei kuitenkaan voida pitää syyllisenä itse ilmiön olemassa oloon. Perimmäiset syyt ilmiöön ovat muualla. Mutta ei media myöskään ole missään nimessä yrittänyt auttaa itse ongelman ratkaisussa. Media käyttää juttujen väriyksessä omia keinojaan, lähinnä sensaationalisointia, saadakseen myynnin mahdollisimman korkeaksi. Jalkapallohuligaanit kuvataan raporteissa aivottomiksi eläimiksi, joiden toiminnalle ei kannata edes yrittää etsiä mitään loogista selitystä. Sen sijaan, että heidän toimintaansa yritettäisiin ymmärtää, heidät tulisi median mukaan sulkea vankilaan, kuten eläimet suljetaan häkkeihin. Median toimintatavat eivät todennäköisesti tule tulevaisuudessa muuttumaan, sillä se on nykyään ja tulee tulevaisuudessa olemaan entistä vahvemmin kaupallistunutta. Median pitää tehdä voittoa hinnalla millä hyvänsä ja sitä tehdään sensaatiomaisilla jutuilla. Hyvän journalismin kriteerit on varsinkin sensaatiolehdissä heitetty romukoppaan jo aikaa sitten, eikä ole näkyvissä että niitä oltaisiin kaivamassa sieltä esiin. Pikemminkin median tapa käsitellä asioita on koko ajan menossa huonompaan suuntaan.

Välillä lehdissä on ollut kirjoituksia, joissa on väitetty, että Englanti olisi voittanut jalkapallohuliganismiongelmansa ja huliganismia on pidetty vain tietylle ajanjaksolle ominaisena muotioikkuna, joka unohtuu nopeasti. Nämä uutiset ovat vuorotelleet uusista huliganismitapauksista kertovien uutisten kanssa. (Oittinen 1992, 24) Jalkapallohuliganismitapaukset, ainakin todella vakavat sellaiset, ovat joko vähentyneet viime vuosina tai sitten niitä ei mediassa enää kuvata niin suurin otsikoin. Harhaluuloa on kuitenkin se, että ongelma olisi voitettu. Mutta pystytäänkö tällaista ongelmaa ikinä poistamaan lajissa, joka herättää niin suuria tunteita kuin jalkapallo tekee? Todennäköisesti ei, sillä aina kun suuri määrä ihmisiä kerääntyy yhteen paikkaan, on olemassa

vaara epäjärjestyksen syntyyn. Kun tähän yhtälöön vielä lisätään tunteet, mitä jalkapallon seuraaminen herättää, väkivaltaisuuksien syntymiseen on aina mahdollisuus.

Tehokkaat turvatoimet ovat olleet yksi päätekijä, jonka avulla jalkapallohuliganismiongelman seurauksia on pyritty minimoimaan. Seisomakatsomojen poisto helpotti huomattavasti valvontaa stadioneilla. Nykyään suurimmilla stadioneilla on valtava määrä kameroita, joiden avulla pystytään jälkikäteen tunnistamaan mahdollisiin huliganismitapauksiin osallistuneet henkilöt. Tällaiset henkilöt saavat usein ikuisen porttikiellon jalkapallostadioneille. Valitettavasti lisääntyneillä turvatoimilla voidaan vaikuttaa tehokkaasti jalkapallohuliganismin kitkemiseen ainoastaan stadionien sisäpuolella. Nykyään suurin osa huliganismista tapahtuu stadionien ulkopuolella ja siellä viranomaisten on lähes mahdotonta suorittaa tarkkaa valvontaa, koska huliganismia voi esiintyä hyvinkin kaukana itse pelipaikasta. Valvontaa on siis lisätty ja lisätään edelleen kaiken aikaa. Televisiossa on näytetty, kuinka poliisit ja erikoisjoukot valmistautuvat jalkapallon suurkisoihin. Mikäli näitä kuvia näytettäisiin asiasta mitään tietämättömälle, hän todennäköisesti luulisi joukkojen olevan lähdössä sotaan jalkapallokisojen sijaan. Lisääntynyt valvonta on varmasti auttanut huliganismitapausten tuhojen minimoimisessa. On kuitenkin muistettava, että valvonnan keinot tulevat käyttöön vasta huliganismitapausten jälkeen, joten ne ovat seurausten hoitamista varten, eivät itse syiden. Oleellista olisikin löytää itse ongelman juuret. Tärkeintä olisi tietysti pyrkiä kokonaan estämään näiden tapausten syntyminen, mutta miten tämä tapahtuu? Siinä on miljoonan punnan kysymys, johon kukaan ei ole vielä onnistunut tarjoamaan oikeaa vastausta.

LÄHTEET

Alabarces, Pablo (2002). "Aguante" and repression: football, politics and violence in Argentina. Teoksessa Eric Dunning, Patrick Murphy, Ivan Waddington & Antonios E. Astrinakis (toim.) *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. University College Dublin Press. Dublin, 23–36.

Archetti, Eduardo P. & Romero, Amilcar G. (1994). Death and violence in Argentinian football. Teoksessa Richard Giulianotti & Norman Bonney & Mike Hepworth (toim.) *Football, Violence and Social identity*. Routledge. London, 37–43.

Armstrong, Gary (1998). *Football hooligans: knowing the score*. Berg. Oxford.

Armstrong, Gary & Hobbs, Dick (1994). Tackled from behind. Teoksessa Richard Giulianotti & Norman Bonney & Mike Hepworth (toim.) *Football, Violence and Social identity*. Routledge. London, 196–228.

Armstrong, Gary & Young, Malcolm (1997). Legislators and interpreters: The law and 'football hooligans'. Teoksessa Gary Armstrong & Richard Giulianotti (toim.) *Entering the field: New perspectives on world football*. Berg. Oxford, 141–159.

Bale, John (1991). Playing at home: British football and a sense of place. Teoksessa John Williams & Stephen Wagg (toim.) *British Football and Social Change: Getting into Europe*. Leicester University Press. Leicester, London and New York, 130–144.

Bale, John (1993). *Sport, space and the city*. Routledge. London.

Canter, David, Comber, Miriam & Uzzell David L. (1989) *Football in its place: an environmental psychology of football grounds*. Routledge. London.

Carroll, R. (1980). Football Hooliganism in England. *International Review of Sport Sociology*, 15(2), 77–92.

Clarke, Alan (1992). Figuring a Brighter Future. Teoksessa Eric Dunning, Chris Rojek (toim.) *Sport and Leisure in the Civilizing Process. Critique and Counter-Critique*. Macmillan. Basingstoke, 161–182.

Dal Lago, Alessandro & De Biasi, Rocco (1994). Italian football fans : culture and organisation. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney & Mike Hepworth (toim.) *Football, Violence and Social identity*. Routledge. London, 73–89.

Duke, Vic & Crolley, Lisa (1996). Football spectator behaviour in Argentina: a case of separate evolution. *The sociological review*, 44 (2), 272–293.

Dunning, Eric (1983). *Social Bonding and Violence in Sport: A Theoretical-Empirical Analysis*. Teoksessa Jeffrey H. Goldstein (toim.) *Sports Violence*. Springer-Verlag. New York, 129–146.

Dunning, Eric (1999). *Sport matters: sociological studies of sport, violence and civilization*. Routledge. London.

Dunning, Eric, Murphy, Patrick & Waddington, Ivan (2002). Towards a sociological understanding of football hooliganism as a world phenomenon. Teoksessa Eric Dunning, Patrick Murphy, Ivan Waddington & Antonios E. Astrinakis (toim.) *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. University College Dublin Press. Dublin, 1–22.

Dunning, Eric, Murphy, Patrick & Williams, John (1986). Spectator violence at football matches: towards a sociological explanation. *The British Journal of Sociology*, 37 (2), 221–244.

Dunning, Eric, Murphy, Patrick & Williams, John (1988). *The Roots of Football Hooliganism. An Historical and Sociological Study*. Routledge & Kegan Paul. London & New York.

Dunning, Eric, Murphy, Patrick, Williams, John & Maguire, Joseph (1984). Football Hooliganism in Britain before the First World War. *International Review for Sociology of Sport*, 19 (3/4), 215–240.

Erkkilä, Jorma (2002). Poliisi tutkii pahoinpitelynä jalkapallofanien tappelua. *Helsingin Sanomat* 29.10.2003, B 3.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 3. painos. Vastapaino. Tampere.

Finn, Gerry P. T. (1994). Football violence: a societal psychological perspective. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney & Mike Hepworth (toim.) *Football, Violence and Social Identity*. Routledge. London, 90–127.

Fishwick, Nicholas (1989). English football and society, 1910-1950. Manchester University Press. Manchester.

Galeano, Eduardo (2000). Jalkapallo valossa ja varjossa. Kustannusosakeyhtiö Nemo. Helsinki.

Giulianotti, Richard (1994). Social identity and public order: political and academic discourses on football violence. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney & Mike Hepworth (toim.) Football, Violence and Social identity. Routledge. London, 9–36.

Guttman, Allen (1983). Roman Sports Violence. Teoksessa Jeffrey H. Goldstein (toim.) Sports Violence. Springer. New York, 7–19.

Guttman, Allen (1986). Sports spectators. Columbia University Press. New York.

Heikkilä, Mika (2004). Futishuligaanit suunnittelivat pommi-iskua Tukholmassa. Iltasanomat 20.10.2004, 12.

Heinilä, Kalevi (2000). Millainen rooli urheilujournalismilla on yhteiskunnassa. Teoksessa Mari Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi: miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori (LIKES). Jyväskylä, 273–284.

Heinonen, Harri & Godenhjelm, Petri (2001). Hakkapeliitat Anfieldillä: tapaustutkimus suomalaisista jalkapallofaneista MM-karsintaottelussa Englanti-Suomi Anfieldillä Liverpoolissa 24.3.2001. Jyväskylän yliopisto, Liikunnan kehittämiskeskus. Jyväskylä.

Heinonen, Harri (2002). Jalkapallo ja huliganismi. Joukkueovereitako? Liikunta ja tiede 4, 15–19.

Heinonen, Harri (2005). Jalkapallon lumo: tutkimus suomalaisesta Everton-faniudesta. Atena. Jyväskylä

Hemanus, Pertti (1998). Median valta ja vallattomuus. Promo: terveyden edistämisen lehti 4 –5, 33.

Hemanus, Pertti (2002). Lehdistö eilen. Teoksessa Aimo Ruusunen (toim.) Media muuttuu: viestintä savitauluista kotisivuihin. Gaudeamus. Helsinki, 31–66.

Hobbs, Dick & Robins, David (1991). The boy done good: football violence, changes and continuities. *The Sociological Review*, 39 (3), 551–579.

Holt, Richard (1989). *Sport and the British: a modern history*. Clarendon. Oxford.

Huovila, Tapani (2002). Lööppi iskee aikamme julkisuuteen. Teoksessa Touko Perko, Raimo Salokangas & Heikki Luostarinen (toim.) *Median varjossa*. Gummerus. Saarijärvi, 196–215.

Ingham, Alan G. & Hardy, Stephen (1993). Introduction: Sport studies through the lens of Raymond Williams. Teoksessa Alan G. Ingham & John W. Loy (toim.) Sport in social development: traditions, transitions and transformations. Human Kinetics Publishers. Champaign, 1–21.

Johansson, Martin (1987). Soccer hooliganism – some theoretical views. Scandinavian journal of sports sciences, Volume 9 (3), 97–104.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999). Kymmenen kysymystä diskurssianlyysistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere, 233–252.

Kekkonen, Jukka (1999). Mediavalta aisoihin. Ydin: rauhanpoliittinen aikakauslehti 1/1999, 54.

Kunelius, Risto (1998). Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY. Juva.

Kuper, Simon (1994). Matka pallon ympäri. Gummerus. Saarijärvi.

Laitinen, Ilkka (2004). Ruotsalaiset hautajaiset. Iltalehti 20.10.2004, Urheilu, 3.

Lausti, Tapani (1986). Huligaaneilla on hauskaa. Suomen Kuvalehti 39, 38–40.

Lehtonen, Mikko (1998). Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino. Tampere.

Lever, Janet (1983). Soccer madness. The University of Chicago Press. Chicago and London.

Marsh, Peter, Rosser, Elisabet & Harre, Rom (1980). The rules of disorder. Routledge & Kegan Paul. London.

McPherson, Barry, Curtis, James E. & Loy John W. (1989). The social significance of sport: an introduction to the sociology of sport. Human Kinetics Publishers. Champaign.

McQuial, Denis (1987). Mass communication theory. Sage Publications. London.

Melnick, Merrill J. (1986) The methodology of football hooliganism: a closer look at the British experience. International Review for Sociology of Sport, Volume 21 (1), 1–19.

Nykysuomen sanakirja (1996). WSOY. Juva.

Oittinen, Anu (1991). Jalkapallohuliganismi Englannissa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasosiologinen tutkielma.

Oittinen, Anu (1992). Jalkapallohuliganismin kehitystarina: katsomoista kaduille. Liikunta ja tiede 4, 24–27.

Pearson, Robert (1986). Violence in Sport and the Special Case of Soccer Hooliganism in the United Kingdom. Teoksessa C. Roger Rees & Andrew W. Miracle (toim.) Sport and social theory. Human Kinetics Publishers. Champaign, Illinois, 67–83.

Perko, Touko (2002). Hyvän journalismin periaatteet pätevät yhä. Myös nuorten mielestä. Teoksessa Touko Perko, Raimo Salokangas & Heikki Luostarinen (toim.) Median varjossa. Gummerus. Saarijärvi, 10–21.

Roversi, Antonio (1991). Football Violence in Italy. *International Review for the Sociology of Sport*, 26 (4), 311–332.

Roversi, Antonio & Balestri, Carlo (2002). Italian ultras today: change or decline? Teoksessa Eric Dunning, Patrick Murphy, Ivan Waddington & Antonios E. Astrinakis (toim.) *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. University College Dublin Press. Dublin, 131–142.

Rowe, David (1999). *Sport, culture and the media: the unruly trinity*. Open University Press. Buckingham.

Rönkä, Jukka (1989). Brittein saarilla kuohuu: tappava jalkapallo. *Futari* 3/1989, 16, 46.

Smith, Michael D. (1975). *Sport and Collective Violence*. Teoksessa Donald W. Ball & John W. Loy (toim.) *Sport and social order: Contributions to the sociology of sport*. Addison-Wesley Publishing Company. Reading, Massachusetts, 277–330.

Smith, Michael D. (1983). *Violence and sport*. Butterworth. Toronto.

Tamminen, Juha (2003). Kuningas jalkapallo. Teoksessa Jussi Eskola, Kalle Lamberg, Mitri Pakkanen, Mikko Partanen & Juha Tamminen (toim.) *Kuningas jalkapallo*. Intereuropean Publications. Vantaa, 8–13.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. Helsinki.

Taylor, Ian (1976). "Football Mad": A Speculative Sociology of Football Hooliganism. Teoksessa Eric Dunning (toim.) *The Sociology of Sport. A Selection of Readings*. Frank Cass. London, 352–377.

Taylor, Ian (1982a). Class, Violence and Sport. The Case of Soccer Hooliganism in Britain. Teoksessa Hart Cantelon & Richard Gruneau (toim.) *Sport, Culture and the Modern State*. University of Toronto Press. Toronto, Buffalo, London, 39–96.

Taylor, Ian (1982b). On the sports violence question: soccer hooliganism revisited. Teoksessa Jennifer Hargreaves (toim.) *Sport, culture and ideology*. Routledge & Kegan Paul. London, 152–196.

Taylor, Ian (1991). English football in the 1990s: taking Hillsborough seriously?. Teoksessa John Williams & Stephen Wagg (toim.) *British football and social change: Getting into Europe*. Leicester University Press. Leicester, London and New York, 3–24.

Taylor, Rogan (1991). Walking alone together: football supporters and their relationship with the game. Teoksessa John Williams & Stephen Wagg (toim.) *British football and social change: Getting into Europe*. Leicester University Press. Leicester, London and New York, 111–129.

Trivizas, Eugene (1980). Offences and offenders in football crowd disorders. *British journal of criminology*. Volume 20 (3), 276–288.

Uskali, Turo (2002). Kriittisyys – nykyjournalismin selkäranka. Viisi käytännön neuvoa hyvän journalismin lisäämiseksi. Teoksessa Touko Perko, Raimo

Salokangas & Heikki Luostarinen (toim.) Median varjossa. Gummerus. Saarijärvi, 30–47.

van der Brug, H. H. (1994). Football hooliganism in Netherlands. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney & Mike Hepworth (toim.) Football, Violence and Social identity. Routledge. London, 174–195.

Wagg, Stephen (1984). The football world: A contemporary social history. The Harvester Press Limited. Brighton.

Walvin, James (1975). The People's Game. A Social History of British Football. Allen Lane. London.

Weis, Kurt (1986). How the Print Media Affect Sports and Violence: The Problems of Sport Journalism. International Review for the Sociology of Sport, 21(3), 239–252.

White, Anita (1982). Soccer Hooliganism In Britain. Quest, 34 (2), 154–164.

Williams, John (1991). Having an away day: English football spectators and the hooligan debate. Teoksessa John Williams & Stephen Wagg (toim.) British football and social change: Getting into Europe. Leicester University Press. Leicester, London and New York, 160–184.

Williams, John, Dunning, Eric & Murphy, Patrick (1985). Hooligans abroad: the behaviour and control of English fans in continental Europe. Routledge & Kegan Paul. London.

Young, Kevin (1986). "The killing field": themes in mass media responses to the Heysel Stadium riot. *International Review for Sociology of Sport*, Volume 21 (2/3), 253–264.

Elektroniset lähteet:

Heysel Stadium disaster. Saatavilla www- muodossa:

URL:<[http://en.wikipedia.org/wiki/Heysel Stadium disaster](http://en.wikipedia.org/wiki/Heysel_Stadium_disaster)> Luettu 13.9.2006

Heysel-stadionin onnettomuus. Saatavilla www-muodossa:

URL:<[http://fi.wikipedia.org/wiki/Heysel-stadionin onnettomuus](http://fi.wikipedia.org/wiki/Heysel-stadionin_onnettomuus)> Luettu 13.9.2006

Hillsborough disaster. Saatavilla www-muodossa:

URL:<[http://en.wikipedia.org/wiki/Hillsborough disaster](http://en.wikipedia.org/wiki/Hillsborough_disaster)> Luettu 12.9.2006

Hooliganism. Saatavilla www-muodossa:

URL:< <http://en.wikipedia.org/wiki/Hooliganism>> Luettu 19.9.2006